MUHAFIZ ALAYININ İHTİLÂLCİ KOMUTANI OSMAN KÖKSAL AÇIKLIYOR

İKİNCİ YAZI
8. SAYFAMIZDA

- Bayar, ihtilâl plânlarını Köşkün Savunma plânları diye onayladı..
- Muhafız Alayı Kumandanlığına tâyinim çıkınca, Gürsel, «Baş ihtilâlcilerden birini muhafız seçtiler» diye bastı kahkahayı..
- Başyâver, şüphelenmiş ve «plânlarda bir acaiplik var» diye günlüğüne not düşmüştü.

CELAL Çankaya...

DEVRİM

TÜRKİYE İÇİN

"İDAREİ MASLAHATÇILAR ESASLI DEVRİM YAPAMAZ.. GAZİ MUSTAFA KEMAL

Haftalık Gazete

Sayı: 15 - 27 Ocak 1970 - 150 Kr.

Sahibi: Cemal Reşit Eyüboğlu — Genel Yayın Müdürü: Doğan Avcıoğlu — Yazı İşleri Müdürü : Uluç Gürkan

İdare Yeri: Adakale Sok. 28/4 Yenişehir — Ankara Telefon : 12 72 00

Abone : Yıllık 70 TL. Altı aylık 35 TL. Üç aylık 17,5 TL. dır. (Yurt dışı ve uçak için ayrıca posta ücreti alınır.) İlân: Santimi 40 TL..

Ankara'da Murat Matbaasında dizilip tertip edilmiş, Hürriyet Matbaasında basılmıştır

İkili anlaşmalar oldu bittiye geldi

Bir yıl kadar önce Brüksel'de Nato Konseyinde, ABD Dışişleri Bakanı Dean Rusk ile Çağlayangil arasında ikili anlaşmalarla ilgili olarak şu konuşma geçiyordu:

Çağlayangil — İkili anlaşmaları bir an önce neticeye erdirmek ve Parlâmentoya getirmek durumundayız.

Rusk — Kaçınız ne? Anlaşmayı Parlâmentodan geçirme yi mi düşünüyorsunuz?

Çağlayangil — Hükûmetimizin bu konuda alınmış bir kararı yoktur. Ama muhalefetin ağır baskısı altındayız. Anayasa uzmanları, anlaşmanın Anayasa'ya göre Parlâmentodan geçirilmesi gerektiğini ileri sürüyorlar. Anaya-

(Sonu S. 7'de)

İKİLİ ANLAŞMALAR VE İSMET PAŞA

Sayın İnönü, son Meclis konuşmasında, Devrim sütunlarında uzun süredir işlenen bir gerçeği dile getirmiştir: Nato'nun kanattaki önemli bir kısmının işgalinin Nato sayısı kabaecaktır.

Düşünen askerlerin 1956 yılından beri şüphelendikleri ve 1960'tan beri kesinlikle bildikleri bu gerçeğin, on yıldan fazla bir gecikmeyle de olsa, İsmet Paşa'nın ağzından söylenmesi...

(Sonu S. 7'de)

doğan avcıoğlu

(Mahkeme kararıyla yayınladığımız tekzip yazısıdır)

İLLER BANKASINDA YOLSUZLUK YOK

Bankanın ihaleleri Usulüne uygundur

Devrim gazetesinin 6 Ocak 1970 gün ve 12 sayılı nüshasının birinci sayfasında «İller Bankasında bir ihale hovardalığı» başlığı altında yayımlanan yazı dır. Durum şudur:

Satın alınacak 400 ton çelik alüminyum iletken için 1968 yılında yapılan ihaleye Türk Kablo ve Rabak firmaları iştirak etmiştir.

Türk Kablo 400 ton için cem'an 4.617.500.— lira, Rabak 400 ton için cem'an 3.972.750.— lira teklif etmişler dir.

Gerek Türk Kablo gerekse Rabak mezkûr iletkenleri Kanada normuna uygun vereceklerini taahhüt etmişlerdir.

İhale ucuz teklifte bulunan Rabak'a yapılmıştır.

Rabak, 17 ton Kanada normunda iletkeni teslim ettikten sonra; ithal müşkülâtından bahsederek, mütebaki

(Sonu S. 7 de)

POLİTİKA KULİSİ

TAĞMAÇ'IN TAMİMİ

Genelkurmay Başkanlığınca, bütün kademelerine kadar ulaştırılmak üzere, «69 Subay Olayı» ile ilgili bir tamim yayımlandı. Tamimde, «Bazı gazetelerde birkaç subayın son olayları vesile ittihaz ederek beyanname dağıttığının üzüntü ile öğrenildiği» belirtilerek şöyle deniyor :

«Nizamsız ve uygunsuz hareketlere yeltenen ve Silâhlı Kuvvetleri hiçbir surette temsil etmeyen bu gibi kimseler, layık oldukları kanuni işleme tâbi tutulacaklardır.»

Ne var ki, bildiriyi imzalayan birkaç subay değil 100 subaydır ve bildiri bu subaylar adına dağıtılmıştır. Zamanında Atatürk ve arkadaşları da böyle bildiriler imzalamışlardı.

Yine Atatürk ve arkadaşları Harpokullarında bol bol memleket sorunları tartışırlardı. Namık Kemal'i okurlardı. Deniz Harp Okulunda ise, memleket sorunlarının tartışılmasına vesile oluyor diye, edebiyat ve müzik kollarının faaliyetine son verilmiştir.

Günaydın gazetesinin haberine göre, 69 Deniz subayı ile konuşan, arkadaşları arasında çeşitli konularda toplantılar yapan Deniz Harp Okulu öğrencileri tesbit edilmiş ve 14'ü öğrencinin kaydını silmek için harekete geçilmiştir. Tümamiral Reza Akyol öğrencilere, «memleket sorunlarını konuşmanın devlet büyüklerine bırakılmasını, konuları en iyi onların bileceklerini söyle» miştir.

WHEELUS'TEN İNCİRLİK'E

Liya'da devrimci yönetimin tasfiye ettiği Wheelus üssünün, Türkiye'ye nakledi

(Sonu S. 3'de)

TUNAGÜR OLAYI

İbrahim Elmalı — Refet Sezgin

Elmalı, Tunagür-Sezgin-Hacı Demirel işbirliğini açıklıyor

Dinayet İşleri Başkanı Hakses'ten sonra, ondan önceki Başkan İbrahim Elmalı da, «Ben burada Hükümetin ajanıyım» diyen Yaşar Tunagür hakkında konuştu. Elmalı da, Hakses gibi, Yaşar Tunagür'ün yetkilerini elinden almak istemiş, fakat o da Hakses gibi başkanlıktan uzaklaştırılmıştır. Bakan Sezgin ve Hacı Demirel ile işbirliği yapan Tunagür, görevinde kalmıştır. Elmalı, Tunagür olayını şöyle anlatıyor :

Bakan Sezgin, yüksek tahsilli, ilmî yeteneği vardır diyerek Başkan yardımcılığı için Yaşar Tunagür'ün adını verdi.

Tunagür'e yüksek tahsili olup olmadığını sordum. Bana, «Yüksek tahsilim var ve belgem dosyada» karşılığını

(Sonu S. 7'de)

MUHAFAZA-İ NİZAM-I ÂLEM

GENERAL ÇEMAL MADANOĞLU

«Anlayana anlatırsınız, anlamıyana anlatmazsınız. Hem anlar, hem anlamaza Neydersiniz?»

İster anadan doğma, ister sonradan olma olsun, bir kimse ki varlıklıdır ,üst katlarda yaşam yaşam yaşar.

(Sonu S. 3'de)

MÜRTED OLAYI

Kendisini somurgedeki çıkarlığında sanan şımarık Amerikalının Türk subay ve assubayına hakareti Türk subayından gerekli cevabı almıştır.

(Sonu S. 3'de)

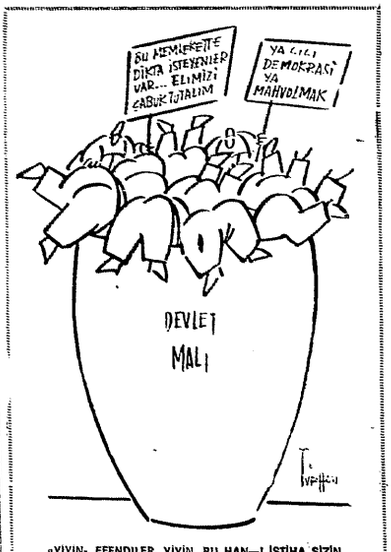

«YİVİN- EFENDİLER, YİVİN, BU HAN—I İŞTİHA SİZİN DOYUNCA, PATLAYINCA, TIKSIRINCAYA KADAR YİVİN»

Harbiyeli aldanmaz

«Genç Subaylar Gizli Mukavemet Teşkilâtı» (GSGMT) imzalı, ordunun dilinden hiç anlamayan bir bildiri, geçen hafta Bakanlıklardan postalanarak gazetelere gönderildi. Bildiride Cemal Madanoğlu'na, Sezai Orkunt'a, İnönü'ye, bâzı devrimci yazarlara, öğretmenlere, Danıştay'a çatılıyor, Demirel ise, **«Millî irade ile henüz üç ay önce iktidara gelen Atatürkçü kuşaktan genç bir Başbakanın gerici grupları tasfiye ederek hükümet kurmakla başladığı radikal ve cesur hamlelerin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlara da intikal ettirilerek millî güçlerin seferber edilmesi»** sözleriyle övülüyordu.

Her satırı «Yeminli AP» kokan bildiri, üstelik «Harbiyeli Aldanmaz» başlığını kullanıyordu.

Günaydın gazetesine göre, Ankara siyasî çevrelerinin «Demirel'in konuşmalarına çok benziyor» diye yorumladığı bildiri, gerçek Harbiyeli-

(Sonu S. 7'de)

OK

Onun göreviydi yayı germek,
Pıstı o.
Bir ok geldi üstüne :
Cumhuriyetçiyiz.
Bir ok geldi üstüne :
Milliyetçiyiz.
Bir ok geldi üstüne :
Halkçıyız.
Kara duvarlara dayandı o.

Bir ok geldi üstüne :
Devletçiyiz.
Bir ok geldi üstüne
Lâikiz.
Çöktü o.

Bir ok geldi üstüne :
Devrimciyiz.
Delindi o.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

T.H.K.'dan Gocunanlar

Başında Prof. Muammer Aksoy'un bulunduğu Türk Hukuk Kurumu'nun yılın hukukçularını seçişi, Ankara Baro-

(Sonu S. 7'de)

Süleyman bey, sakın şapkana güvenme!

ilhan selçuk

Şapka devrimini Atatürk yaptı. Halkın arasına girerek elindeki serpuşu gösterdi :

— Efendiler bu şapkadır. dedi.

Böyle başladı şapka devrimi...

Devrimciler, kendini devrimci sananlar, devrimci görünüp çanak yalamaya aday olanlar, hemen birer şapka edinip geçirdiler başlarına... O günden bu güne, memlekette çok adamın başında gördük şapkayı... Anadolu'da hal lince olanlar birer «foter» edinip kafaya geçirdiler... Törenlerde, geçitlerde, protokolda, silindir şapkaya da melon şapka giyip de pek komik bir biçimde arzı endam eden nice politikacı yakın tarihin aynasından birer birer geçtiler.

Adnan Menderes ile Celâl Bayar Amerika'ya gittiklerin de birer kovboy şapkası geçirdiler başlarına...

Ki o başlarının birgün elden gideceğini hiç düşünmiyerek.

Şapka türlü türlü ve numara numaradır. Süleyman bey yinki kaç numara bilemiyoruz. Ama seçim propagandası için düzenlediği temel atma törenlerinde şapkasını hafif arkaya atarak bir salınışı vardı ki fotoğraf objektifi bile keyfinden göz kırpıyordu bu poza...

Valhasıl kelam Süleyman beyin alengirli bir şapkası var.

Yalnız şapkası mı var Süleyman beyin?

Başı da var.

Süleyman beyin başı şapkasının altındadır; Süleyman beyin şapkası da başının üstünde... Diyeceğimiz şu ki başı olmasa Süleyman bey şapka giyemezdi. Şapka giymek için bir baş üzümlüdür elbet...

Şapka giydiğinden ötürü, bazı kişiler, Süleyman beyi devrimci sanırlar. Oysa Süleyman bey devrimci değil dir; «gardrop devrimcisi» bile değildir. Komprador kapitalizminin adamıdır bal gibi... Fes giyse de komprador kapitalizminin adamıdır, kalpak giysede komprador kapitalizminin adamıdır. Komprador kapitalizminin adamı olduğu içindir ki kurnazdır, ihtiyatlıdır, yumuşaktır, ürkektir. Bilenlerin anlattıklarına bakılırsa Süleyman bey işler sıkıştığı zaman şapkasını alıp kaçarmış...

Bundan beş — altı yıl önce Adalet Partisinin Genel Merkezi basıldığı zaman şapkayı alıp sıvışmış Süleyman bey.. Şimdi de bunaldığı zaman şapkasını alıp kaçacak mış...

Gazeteler öyle yazıyorlar:

— Süleyman bey şapkasını alıp kaçacak mı?» diye so ruyorlar.

«— Ben altı yıl Başbakanlık yaptım, buyrun beyler bi raz da siz idare edin..» deyip sıyrılırmış işin içinden.

Olur mu hiç?.

Süleyman bey şapkasını alıp gidebilir mi artık?.

Mümkünü var mı?..

Süleyman beyi öyle kolay kolay bırakmayız biz. Komprador kapitalistleri bıraksalar da, kendi partisi bıraksa da biz bırakmayız..

Kolay mı şapkayı alıp gitmek?.,

Süleyman bey şapkasını atmadan bir yer gitmez ger çi. Bu da Süleyman beyin şapkasına ne kadar düşkün olduğunu gösteriyor. Ama biz Süleyman beye şapkasından da ha fazla önem veriyoruz. Öyle kolay değil şapkayı başına geçirip savuşmak. Bunca işten sonra, bunca devrimcinin öldüründen sonra, bunca hikâyeden sonra, Kanlı Pazar'dan sonra, Konya'dan Kayseri'den sonra, bunca tertip ve dinden sonra, bunca davadan sonra ve emperyalizmin gelişmesine bunca hizmetinden sonra kim bırakır Süleyman beyi?..

Kendi partisi bıraksa bile, bizler bırakmayız; kendi partisi unutsa bile, bizler unutmayız..

Süleyman bey, sakın şapkana güvenme!.

BİR GERÇEK AYDIN

şevket süreyya aydemir

Cevat Dursunoğlu ile ilk defa. 1920 Eylülünde toplanan «Bakü Şark Milletleri Kurultayı» nda aynı çatı altında bulunduk. Ama arkadaşlığımız oradan başlamaz. O, Kurultay'da Anadolu temsilcileri arasındaydı. Ben, Azerbeycan'ın Nuha ilinden temsilci seçilmiştim. Kurultay, I Eylül'de açılmıştı. Kurultay'a Türkler den ve Anadolu temsilcilerinden başka, Enver Paşa ayrı bir akımın mensubu olarak katılıyordu. İslâm İttihâd Cemiyetleri Kuzey Afrika Teşkilâtı Temsilcisi olarak. Sonra da yine Türklerden, hattâ Anadolu'da bulunan ve Mustafa Suphi'nin başkanlık ettiği «Türkiye Komünist Partisi» temsilcileri katılmışlardı. Bunlar arasında, meselâ pedagok Etem Nejat gibi, İstanbul'dan gelmiş aydınlar da vardı. Sofra Doğu'nun bütün milletlerinden her dil ve kıyafette yüzlerce insan... Ve Moskova'dan gelen «Üçüncü Enternasyonal» önderleri... Bu garip görünüşlü, fakat tarihi toplulu ğun havasını «Suyu Arayan Adam» adlı eserimde vermeye çalışmışımdır.

Evet, çatısı altında beraber bulunduğumuz bu Kurultay günlerinde Cevat'la tanışmamıştık. Ama sonra ve uzun yıllar onun ölümüne kadar süren yakın arkadaşlık günlerimizde ve hele yıllar yılı her hafta toplandığımız Çarşamba sofralarında o günle rin hareketli hatıralarını daima anmışızdır. Bu hatıralar içinde Cevat'ın ilgi çekici hikâyelerinden biri de, onun Bakü yolculuğunda ve Novorossisk limanından Bakü'ya doğru gidenlerken trende Enver Paşa ile yaptığı tartışmalardır : Cevat, genç bir vedekubay. Harp bitince hemen Milli Hareket'e katılmış. İlk teşkilâtı İstanbul'da kurulan Vilâyeti Şarkiye Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin İstanbul' dan Erzurum'a gelen ilk ve genç elçisi odur. Erzurum Kongresi'nin ise, bu cemiyet adına teşkilâtlandığını, Mustafa Kemal'in orada ilk Temsil Heyeti yetkisini aldığını ve bu kongrede Cevat'ın ona kendi temsilcilik yerini terkettiğini Gâzi'nin nutkundan da biliyoruz.

ENVER PAŞA'YA UYARI!

Cevat, Erzurum'da Karabekir Paşa tarafından davet edilip Bakü Kongresine delege olarak gitmesi tebliğ edilirken, aldığı direktifleri daima tekrarlardı. Bu direktifler arasında, bir mühimi de Enver Paşa'nın Rusya'da bulunuşu ve kongreye gelmesi ihtimali dir. Halbuki Cevat daha Bakü'ya varmadan, işte Enver Paşa ile karşılaşmış bulunuyordu. Biri İmparatorluğun eski Harbiye Nâzırı ve Başkumandan vekili, diğeri Birinci Dünya Savaşında ömrü cephelerde geçmiş genç bir vedekubay ve öğretmen... Ama Cevat trende ve Enver Paşa ile artık iki eşit vatandaş olarak konuşmak zorundadır. Ve konuşur da: Enver Paşa, girişilen Milli Mücadele'de Anadolu'yu rahat bırakmalıdır ve gidişata müdahele etmemelidir... O günlerde ve o şartlarda bu görüşün önemi büyüktür, Ilk cildi basılmaya başlanan «Makedonyadan Orta Asya'ya — Enver Paşa» adlı eserimin o safhalarını veren belgeleri açıklandığı zaman, bu sözlerin ne kadar derin bir isabet değeri taşıdığı anlaşılacaktır. Aynı günlerde ve Kurultay'ın kapandığı gün, Bakü'da ve İttihatçılardan Küçük Talât Bey'in evinde ben de bir saat kadar Enver Paşa'yı dinlemek ve hatta bâzı noktalarda kendime fikir yürütmek imkânını bulduğum halde, ona bu kadar isabetli bir görüş açıkla yamadığını itiraf ederim.

ATATÜRK'ÜN MAARİF VEKÂLETİ

Aradan sekiz yıl kadar geçmişti. İkimiz de bir sıra öğlevlar içinden geçtikten sonra, Cevat'la yine bir çatı altında bulunduk, Ama bu sefer iki yakın dost olarak. Ve bu dostluk, onun ölümüne kadar aynı yakınlık içinde sürdü. Ve Cevat'la ancak onu topraga verdiğimiz gün ayrıl dık.

Onunla aynı çatı altında bulustuk, dedim. Evet, 1928 ortalarındaydı. Ben Maarif Vekâletinde vazife almıştım. Yüksek ve Mesleki Eğitim Şube Müdürlüğü yapacaktım. O Orta Öğretim Umum Müdürüydü. Vekâlet, bir vekâletti ama, bildiğimiz ve sonra çoğunu gördüğümüz vekâletlerin hiçbirine benzemiyordu. Vekil, Necati Bey idi. Bir ortaokul öğretmeniydi. Daha Yunanlılar İzmir'e ayak basmadan kendini Milli Mücadele işlerine vermiş, Fakat o da mühim değil. Çünkü Necati gibi nice gençler o günlere, hayatlarını ve kaderlerini bu Milli Mücadele'nin emrine bağladılar. Fakat Maarif Vekili Necati Bey, yalnız bir vekil değildi. Bir heyecan potansiyeli, bir loko motif, bir dinamo, hülâsa bir itici ve sürükleyici kuvvetti. Ondan dağılan enerjinin içinde de Maarif Vekâleti, bir hareket ordusu, bir önder kadro idi. Ve Cevat, bu kadronun içinde en önder insanlardan biri...

O günleri, o havayı ve o çatının altında en küçüğünden en büyüğüne kadar sıravet eden kendini vererek ve inanarak çalışmak hamlesini unutamak, hakikaten kabil değildir. Hele Vekâletin idare merkezlerinde ve alanların asıl çalışma havatı, akşam olup lambalar yandıktan sonra başlardı. Ve bu lambalar, yece geç saatlere kadar yanardı. Bu vekâlette çeşitli yazıteler alan iddiasız kahraman Cevat Dursunoğlu için şu kadarını söyleyeyim: Bizim devrim yapmızda, hatta çağın da ileri hamleleri olan laiklik, tek tedrisat, karma öğretim, öğretim kurumlarının birliği gibi şimdi o kadar kolaylıkla inkâr edilmek istenen büyük hamlelerin doğuşunda ve yerleşmesinde Cevat Dursunoğlu'nun tahmin edilmiyecek kadar büyük hizmeti ve müdahelesi vardır.

KÖY ENSTİTÜLERİ

Bu hizmetlerinde onun ve arkadaşlarımın, Necati Bey gibi, Vasıf Çınar gibi, Dr. Reşit Galip gibi, nihayet Köy Enstitüleri içinde İsmail Hakkı Tonguç'u kabul ettirmekle Saffet Arıkan gibi şahsiyet ve karar sahibi insanlara, yani gerçek vekillere rastlaması yahut bu vekaletteki insanlarının gelen vekillerle böyle yapıcı enerji birlikleri kurabilmeleri, devlet hizmetlerinde bahtiyarlığın nadir misallerinden olsa gerektir.

ÖLMEYEN GENÇLİĞİ

Rahmetli Mustafa Necati'nin öldüğü ve onu topraga verdiğimiz günü hatırlıyorum. Kabristandan dönünce ve eski Maarif Vekâletinde adına «Tekke» dediğimiz tabldot odasında toplandığımız zaman, duvarda bir resim çerçevesinin tersine çevrildiğini görmüştük. Resim Necati'ye aitti. Ama altına «Burada bir vefasız medfundur!» diye yazılmıştı. Yazı, rahmetli Ragıp Nurettin'indi. Vefasız ise, Mustafa Necati idi. Çünkü ar kadaşlarını o kadar genç yanında bırakıp gitmişti. Halbuki daha yapacak ne kadar işler vardı. Ve bu işler yapılıp tamamlansaydı, bugün belki de bir «eğitim anarşisi» ve irtica dalgası içinde bulunmıyacaktık.

Ama Cevat Dursunoğlu'nun ardından resim çerçevelerinin altına «Burada bir vefasız medfundur» diye yazamayız. Dursunoğlu vefalıydı. Çünkü bütün vazifelerini aynı akışla tamamlayarak gitti. Onun vaktiyle Maarif Vekâletindeki enerji potansiyeliyle, öldüğü zamanki «ölmeyen gençliği» arasında fark yoktu. Feleğin onu tatturdığı acılara, gördüğü nice vefasızlıklara ve inkârlara rağmen...

Yıllar yılı beraber bulunduğumuz Çarşamba soframızda, şimdi onun hatırasına bir son toplantı yaptığımız zaman, masada hepimizin şefi olarak onun her zamanki yerine siyah kurdeleli bir gül çelengi değil, beyazlı kırmızılı taze bir karanfil demeti koyacağız.

Ben Milletvekili iken...

AP'nin Demokrasi anlayışı ...

Demokrasi demokrasi diye cak cak cak öten AP grubunun, ben kürsüde konuşurken bütün o gerçek ve çirkin ortaya çıkıyordu. Hani hafat kara bir kalabalık üstüme ha saldırdı ha saldıracak gibi dalgalanıp duruyordu.

Konuşmaya devam ediyordum:

« Ben sormak isterim, bu memlekette simd ye kadar bazı fikirleri, olduğundan da da ha başka turlu göstermeye çalışarak, ikide bir de entellektuelleri, kitap yazanları, kitap çevirenleri, hürriyet var diyerek o.madık belâlara sürukleyenler, bütün bu yasaklara rağmen ne getirmişlerdir Türkiye ye? Gecekonduların sayısı meydanda, Unesco istatistiklerine göre Türkiye'nin yeryüzünün en geri on devletinden biri olduğu da meydanda. Bu duruma düşmek için nı yasak edilmıştır bu fikirlerin hepsi? Bunu öğrenmek isterdik. Bugün bu özgürlüğe erişmeye başladığımız ölçüde bir seviye kazanmıştır Türkiye Buyuk Millet Meclisi, bilhassa bu son oturumda. Ve hakikaten bunun mutluluğunu muştorek payaşmamız gerekir. (TİP sıralarından alkışlar. AP sıralarından gürültüler)

Ahmet Nihat Akay (Çanakkale) — Senin le mi seviye kazandı?.

Başkan — Sayın Çetin Altan.. (Gürültüler) Efendim, lütfen müdaohle etmeyiniz, sizin müdahaleniz de usulsüz oluyor.

Sayın Çetin Altan, konuşurken, Türkiye Büyük Millet Meclisi bu son toplantısında se viye kazandı, diyorsunuz. Bu sözünüz bundan daha evvelkine nisbetle daha yükse.di, daha evvel seviyesizdi manasına gelen bir anlam çıkarıyor arkadaşlarımız, lütfen bu hususu tavzih ediniz. Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı seviyesizlik izafe eden bir tâbir kullanamazsınız, lütfen bunu tavzih ediniz .

Çetin Altan — Namütenahiye doğru, bütün insanlıkla beraber, insanlar düşünüp doğruyu bulmaya baş.adıkları ölçüde yükselme demek tir. Dünden bugün daha seviyeli, yarın bugün den daha seviyeli, yüz sene sonrası bugünden daha seviyeli ve insanlık ebediyete doğru dal dıkça daha seviyeli olacaktır. Elnette bugün gün den daha seviyelidir. Elbetteki ilersi bugünden daha seviyeli olacaktır. (TİP sıralarından alkışlar) Bir takım kelimelerin anlamlarının derinli ğindeki felsefi gerçekleri görmek gerekir bazı meseleleri anlıyabilmek için. Seviye yüksel me demektir.

Simdi gelelim pek övülen, Türkiye'yi kurtaracağı iddia edilen ve ancak öyle kurtarıla cağı iddia edilen bu kapitalist iktisat, ancak kapita.izmle özgür olarak nasıl kalkınılır? (Sol dan gürültüler.)

Tutanak katiplerinin tutnaklara (Soldan gürültüler) diye kaydedip geçtiği durum, A.P. grupunun tümden ayağa fırlaması ve «Senin ananı avradını.. Moskovaya eşşekoğlu eşek.. Komünist köpek..» diye bağırmasıydı...

Başkan ortalığı yatıştırmak için büyük çaba harcıyordu..

Konuşmayı geri ülkelerde sermaye düzeninin neden yürümediği noktasına getirmiştim. Dünya Açlıkla Savaş Birliği eski Başkanı Joze de Castro'nun görüşlerini anlatıyordum. AP'liler «Sakallı Castro değil mi» diye bağırıyorlardı.

Ve ben cevap veriyordum:

—... O Castro değil. Brezilya'lı bir âlimdir .(Gülüşmeler).

İstetistik SDRTU SDRTO USDRTOU SO...

İstatistikleri okuyordum. İngiliz iktisatçılarından, Güney Amerika iktisatçı.arından geri ülkelerle ilgili açıklamaları sıratlyordum. Bu sefer de «Programla ne ilgisi var» diye bağırıyorlardı..

İlgisini anlatıyordum.. Konuşmalar özetlemelerden radyodan halka yayınlandığı için AP'liler huzursuzdular. Biraz da onun için gürültü çıkarıyor, lâf atıyor, sinirli sinirli alay etme numaraları yapıyorlardı. «Sen git marabalara anlat bunları» diyorlardı.

Cevap yetiştiriyordum:

Çetin Altan — Bir maraba varsa bu memlekette hepimizin yüreği onun yanında çarpmalıdır ve çarpar (TİP sıralarından alkış.ar, soldan gürültüler.) Eğer topraksız köylü var ise, hesabını karıştırmıyalım, 300 bin mi, 500 bin mi? Acaba bizde onlar kadar topraksız olsak? 25 kuruşa şurada Meclis lokantasında çorba içiyoruz. O bulamıyor..

... Burada milletvekili arkadaşlarım sabah — akşam grup oda.arından ziyaretçi kapılarına koşuyorlar. Dört tane zavallı, fukara pe risan, istatistik bakımından zavallı. Halk gelecek de..

Başkan — Sayın hatip, lütfen efendim mevzu dışına çıkıyorsunuz.

Çetin Altan (Devamla) — Efendim, Hükümetimiz kapitalist bir hükümettir. Kapitalist bir program getirmıştir. Kapitalist bir programın kendisini tenkit ederken vakaları sıralıyorum. Yani kapitalist dengesi ağır basan bir Buyuk Millet Meclisinde kapitalist milletvekillerinin macerasını anlatıyorum. (Gülüşmeler) Halk geldiği vakit kapıya, teker teker hastaha neye hasta yatırmak için 50 kağıt çıkarıp vermek, otobus parasının ödemek için, çocuğuna mektep bulmak için teker teker uğraşanlar... Çünkü bu ferdi bir sistemdir. Teker teker uğraştırır hepinizi. Biz bunu temelinden düzeltmek isteyen görüşlere sahibiz. Onun için reform isteriz.

(O sırada reform istiyorduk ama reform istemenin hiç bir işe yaramadığını görünce Devrim istemek elbette bir hak olmaya başlıyacaktı..)

Bütün o uzun konuşmadan halkın aklında en çok Meclis'te 25 kuruşa çorba içildiğini söylemiş olmanın kaldığını sonradan gördüm.

Her gittiğim yerde:

— Demek Meclis'te çorba 25 kuruş? diye hep onu sordular..

Tam «biz bunu temelinden düzeltmek isteyen görüşler sahibiyiz. dediğim sırada şöyle bir nağra duyuldu:

Ali Turanlı (Adıyaman) — Sayın Başkan, sarhoşluğu meydanda muayene edin, mânî olun..

Başkan — Efendim oturun bir kere.

Sayın Çetin Altan, bu sebepte konuşmanıza sadet dışına çıkmadan devam ediniz lütfen..

Muhterem arkadaşlarım öbür hususa gelince (Hangi husus sesleri).. Hangi husus olduğunu söyliyeceğim, çok rica ederim.

Muhterem arkadaşlar, işte şimdi yüksek sesle ifade edilen husus, Siyasetimize de tatbikat eden 5—6 tane önerge ile intikat ettirilmiştir. Muhterem arkadaşlar içtüzüğümüzde bir kimsenin sarhoş olup olmadığını muayene etmek diye bir usul yoktur. Sâdece burada, içtüzüğün ortaya koyduğu ölçüler içinde normal, muvazeneli hareket etme vâhiî Türk menetmiştir. Bu sebeple, hangi sebeple olursa olsun, kimsenin şu veya bu yolda muayenesi, ne ta lebedileblir, ne de bu yolda bir önerge oku tulabilir. Çok rica ederim.

Sayın Altan siz de üçüncü bir sadet dışı ikazına imkân vermeden konuşmanıza devam ediniz efendim..

Hep bunlar daha ilk konuşmada geliyor du başıma.. AP'liler radyolardan «sarhoşluk» iddiasını duyurdukları için memnundular. Oysa bu iddialardan bu parça çıkarılarak yayınları dinlenmiş.. AP'nin bu pek düşük sabotajlarını gören kişiler, Demirel usulü yalnızlığa gülseyin bu pek rezil yönünü halka intikal ettirmediler radyolardan. AP'liler de amaçlarına ulaşamadılar. TRT kendi ellerinde olsaydı elbette bu böyle olmayacaktı. Sadece «sarhoştur» diye verilen önergeler okutulup, konuşmanın geri kalan kısmı pas geçilecekti. Ve böylece halk iradesiyle demokrasi tecelli etmiş olacaktı..

O ilk konuşmada bize en hızlı karşı çıkanların biri de İbrahim Ethem Kılıçoğlu'du. Beş yıl sonra Demirel ile karşı karşıya geleceğini ve Demirel'e bizim söylediklerimizden çok daha ağırlarını söyliyeceğini hayalinin ucundan bile geçirmiyordu.

Halk uzaktan politikanın sadece kaba çizgilerini görüyor. Bu kaba çizgilerin gerisinde ne manevralar, ne ayakoyunları, ne fırıldaklı tuzaklar dönüp durmada ...Bütün bunların hepsi «demokrasi» sözcüğü gerisinde olup bitsin şeyler.

Ve dört yıllık Meclis hayatı içinde bir kere daha anladım ki, gerçekleri halkın kavraması için binbir türlü duvarlar örülmüş. Ve bu duvarların da üstünde yine aynı yafta «Demokrasi..»..

Ve bunun böyle olduğunu Meclise her gi ren biliyor. Ama bu gerçeği bir büyük sır olarak içinde saklıyor, ya sadece dost toplantılarında itiraf ediyor.

çetin alt...

GENÇLİK

İşçi - Köylü - Gençlik Dayanışması

Uluç Gürkan

26 Ocak Pazartesi günü Ege Tütün Piyasası açılmış olacaktır. Tütün ekicileri, önemli bir kısmı öğrenci olan devrimcilerle birlikte, el lerindeki tütünü yok pahasına kapatmayı iş edinmiş kapkaççı tüccarlara karşı direnişe geçmeye hazırdır. Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu ve Sosyal Demokrasi Dernekleri Federasyonu üyesi gençler, kitleler le devrimci bağlar kurmak, tütün sömürüsüne karşı direniş eylemlerini örgütlemek ve bu mücadeleye bir katkı da bulunmak üzere Ege böl gesinin dört bir yanına yayılmışlardır. Devrimci çevrelerde, bir yıl önce Akhisar'da, Söke'de devrimci gençlerle ortak tertiplenen köylü hareketlerinin bugün kazanmış olduğu yaygınlık ve bunların getirdiği devrimci kazançların sağlamlaştırılması enine boyuna tartışılmaktadır. Bu konuda, Ant Dergisinin, «köylü hareketlerinde somut hedefler gösterebilmek, somut sloganlar atabilmek... köylü hareketlerinin ardından güçlü ve yaygın örgütlenmelere girtmek... bunların devrimci hareketle sürekli bağlantısını kurmak» biçiminde yönerileri önemli görünmektedir.

SOSYAL DEMOKRATLARDA YENİ GELİŞMELER

SDDF Genel Başkanı Nail Gürman ise tütün bölgelerindeki eylemleri bu şekilde değerlendirmemektedir. Gürman, «SDDF, genel setratejisi gereği halkın yanında, halkla kaynaşmış eylem biçimlerini gerçekleştirmek amacındadır. Geniş halk kitlelerine ürettiği tütünün kendisine en fazla ne şekilde de yararlı olduğu anlatılacaktır. Bunun için de, halkçı ve kendisinden yana bir iktidarın tek çare olduğu söylenecektir. Bu yolda ken disini insanca yaşama düzeyine eriştirecek tek silâhının da oy hakkı olduğu anlatılacaktır.» demektedir. Sosyal Demokratların, öteki devrimci gençlikle birlikte tütün savaşına katılması övünülecek bir olaydır. Ne var ki, Gürman'ın tütün savaşını dahi particilik ve parlâmentoculuk propagandası için kullanacağı izlenimini veren sözleri sosyal demokratlar arasında eleştirilmektedir. Nitekim ODTÜ Öğrenci Birliği Başkanı Erhan Erdoğmuş Sosyal Demokrasi Dernekleri içinde «cici demokrasinin korunması» endişesine karşı Kemalist doğ rultuda bir mücadeleyi uzun zamandan beri sürdürmektedir. Erdoğmuş, ODTÜ Gazetesinde yayınlanan son bir yazısında, sosyal demokrat gençlerin uydulaştırılması için yapılan politik baskılara şu sözlerle karşı çıkmıştı. «Eylemlerin halk tan yana halkla beraber olmasını isteyenler, meseleyi halk dalkavukluğuna kadar vardırarak halkla beraber olma kaygusunda popülizm içine düşerek halktan yana olma vasıflarını kaybediyorlar. Halbuki gençlik, eylem lerini doğru çizgide ortaya koyarsa, yani halkın özlem lerini dile getirirse giderek hareket halka doğru yaygın laşacak, büyük bir potansiyel eyleme kanalize olacaktır. Halktan yana olmak demek, eylemde halkın yasalarını ile olmak demektir. Halk la beraber olmak halkın özlemlerini dile getirecek eylemlere girişmek demektir.. Demokrasiyi koruyacağım diye biçimsel demokrasinin öngördüğü sınırlar içinde tatlısu devrimciliği oynamak halkı aldatmaktır.»

Kemalizmin çizgisinde, Federasyon yöneticilerinin tavizkâr politikalarına örgüt olarak karşı çıkan Fen Fakültesi Sosyal Demokrasi Derneği de, tıpkı geçmişte SBF Sosyal Demokrasi Derneğine yapıldığı gibi, haksız gerekçelere dayanılarak Federasyondan dışında tutulmak istenmektedir. Bütün bu çabalara rağmen, sosyal demokrat gençlerin gerçek özlemlerini engellemek mümkün olmamıştır. Son olarak Eğitim Fakültesinde Sosyal Demokrasi Derneği ile Sosyalist Fikir Kulubü seçimlerde ortak liste kararı almışlardır. SDDF yöneticilerinin etkisindeki bir grup ise seçimlere «Kemalist» grup adıyla ayrı olarak girmek teşebbüsünde bulunmuştur. Bunun üzerinedir ki, başta Sosyal Demokrasi Derneği Başkanı Metin Yetişen sosyal demokrat gençler, bu guruba Kemalistlik le alâkaları olmadığını, par politikasına uyduluk ettikle rini hatırlatmışlardır. SDDF yöneticilerin engelleme çaba ları boşa gitmiştir. Sosyal demokrat tabanın güçbirliğinde kararlı görünmeleri üzerine, partili gençler gerilemişlerdir. Neticede Atatürk'ün «tam bağımsızlık» ülküsünü bayrak ederek «Devrimci Güçbirliği» adiya la seçimlere giren sosyal demokrat ve sosyalist gençlerin topladığı 236 oya karşılık «Milliyetçi Toplumcular» ın oyları 93'de kalmıştır.

Sosyal demokratlarda görülen bu gelişmeler ve TDGF'na bağlı gençlerin Ege bölgesinde devrimci bir mücadele vermekte olmaları nedenleriyle, sosyal demokrat gençlerin halkçılığı sandıkçılık diye yuturan sahte devrimci bir eyleme hapsedilmeleri mümkün olamaya çaktır.

ÜNİVERSİTE REFORMU

Üniversite reformuna ilişkin çalışmalar, 1968 öğrenci direnişinde dile getirilen tam gün çalışma, yönetime öğrenci ve asistanların katılması, bilimsel, idarî ve malî özerklik ve bütün üniversite için tek kanun gibi üniversitenin temel sorunlarını çözümlemekte başarılı görünmemektedir. Bu nedenle, çeşitli öğrenci kuruluşları ve üniversite asistanları Rektörlüklere bir muhtıra vererek isteklerini tekrarlamışlardır. Muhtırada, üniversite yöneticilerinin, demokratik istekleri kabul etmemekte direnmeleri halinde, kendilerinin de karşı devrimci güçler arasında kabul edilerek mücadelenin buna göre sürdürüleceği belirtilmektedir.

GERİCİ BASINDA NE VAR NE YOK?

Hasan Kaya Cemal

Nurcular «Yeminli» «Yeminsiz» tanımıyor!

AP içindeki «takunyalı — yeminli» çatışmasına ilişkin tepkiler şeriatçı basında sürüp gitmekle birlikte, şeriatçılar, bu çatışmadan «elci demokrasi» hesabına endişe duymakta ve bir CHP — AP koalisyonundan ürkmektedirler.

«Takunyacı» «Bizim Anadolu» ihraçların durdurulmasına dair «mukaddesatçı» AP Parlâmanto üyelerince Demirel'e verilen muhtıranın «yumuşak» dille kaleme alınmasını olumlu niteleyerek şöyle diyor: «AP'deki iç mücadele milliyetçilerin sadece şahıslarını değil, ön planda Devlet hayatımızı alâkadar ediyor... Hasın mukabele yoluna gidilerek parti parçalanır, iktidardan düşerse!.» Evet, AP iktidardan düşerse, halimiz nice olur düşüncesinde akun yalılar.

«Şeriatçı» Sabah'ın bir yazarı ise, «AP'li mirasyedi beyler»in bolkeseden adam feda etmelerinin politik bir hafifmeşreplik» olduğunu söyleyerek, muhtemel bir CHP — AP koalisyonuna dikkati çekmiş. Yazar, «hiziplerin, bölünmelerin zamanı değil» diyor.

DEMİREL'İ İNÖNÜ KANDIRIYOR!

«Nurcu» İttihad, Said Nursi'nin çağdaşı fikirlerini kolay temel nedeni olarak İsmet İnönü'yü göstermiş : «Hayatın da hayır düşünmemiş eski bir üçkağıtçı, yaverinin beyaniyle tertipçibaşı bir ihtiyar, Canip'i Haktan görünen hükümeti ve hükümet başkanını iğfal etmek istiyor... Muhakeme edilmeden, felaketlerimizin baş sorumlusu bir buna ğın keyfi için vatan çocukları hapse atılmıştır...»

Bununla birlikte, İttihad, «Canip'i Hak'tan görünen» Demirel'in İnönü'nün oyununa gelmiyeceği kanısında: «Biz Başvekilin, bu girift şartlara, şeytani tertiplere rağmen iğfal edilebileceğine inanmıyoruz.»

«Nurcu» İttihad, Said Nursi'nin çağdışı fikirlerini kolaylıkla yayabilmenin teminatı olarak «güçlü ve bölünmemiş» bir AP iktidarını görerek şöyle diyor: «İktidar kanadı aklını iyice başına almalıdır... Yeminli yeminsiz tanımıyoruz. Yüminli ve gayretli bir iktidar istiyoruz.»

YEMİNLİLERİN HAÇLI SEFERİ

«Şeriatçı» teorisyen Mehmet Şevket Eygi ise 'Bugün' de yine kabadayılığı elden bırakmıyarak, «Türk milletinin can düşmanı afrmason hâinleri», «AP büyük lokmadır, yatamazsınız!» tarzında tehditler savuruyor.

Eygi'ye göre, bir kütle partisi olan AP'nin «gövdesi ile beyni arasında büyük tezat ve çekişme mevcut» ve «partinin yüksek kademelerine bir takım dinsizler, farmasonlar, yeminliler, eyyamcılar dolusmuş» durumda.

Eygi, bu «politika mütegalibeleri»nin halkı kandırmak için yalnızca seçimden seçime «insallahı maşallahlı» nutuklar çekip, «seçim namazları» kıldıklarını, sandıkta çıkınca da «İslâm cephesine karşı haçlı seferi» açtıklarını söylüyor.

«Dinsiz farmasonlar» in «Demokrat Partiye Adnan bey faciasından» ders almadıklarından yakınan Eygi, şayet AP tamamen onların eline geçerse, «CHP ile koalisyon yaparak müslümanlara kan kusturacaklardır» diyor.

«Şeriatçı» teorisyen, «sefil bir farmason ve dinsizzanlığın Türk halkına «tahakkümü»ünden söz ederek, buna «hayır» çekiyor!.

MUHAFAZA-İ NİZAM-I ÂLEM

(Başı S. 1'de)

Özlemleri öteki dünyaya ertelenmiş varlıksız da alt katlar da sürüm sürüm sürünür.

Bu «gücü gücü yetene» uygulaması, tanrısal ve doğal ya sadır varlıklı için..

Oldum olası toplum düzeni böyle kurulmuştur, toplum düzeni kurulu düzendir, kurulu düzen de çıkar düzenidir.

Varlıksız, bu çıkar düzeninden çıkamaz. Düşünce köreltme siyle sarılıp sarmalanmıştır kurtulamamacasına.

Hafız kurulanın İlâhiyat Fakültesi'ne, İlim Yayma'dan Mücadele Birliği'ne kadar, dıştan dayaklı, içten destekli, tüm köreltme yuvaları, toplayıcı — birleştirici görevini bölücü— ayırıcı eylemde yürüten Diyanet İşleri bile erdemi uyuşturup, yobazlığı beslemeye uğraşırlar. Konya'lardan, Kanlı Pazar'lar dan, Kayseri'lerden, Yıldız sırtlarına kadar çıkan bağnazlık tırmanmasının «vicdan hürriyetinde» kılıflanmasından bellidir ki, devlet, bu sapınç olaylarının (delâleri vak'alarının) oldurucusu durumuna sokulmuştur.

Din sömürüsünü yasaklayan 19'uncu maddenin geçersizli ğinden bellidir ki, Anayasa da tutuculara göre işlemektedir.

Kürt Salt'in, Arap Suud'un, yabanın dolar babasının yanaşmalarıyla can—ciğer sarmaş—dolaş olanların, toplumu ileriye dönüştürme ülküsüne karşı, «Ey Ümmet! Yeniden kurtuluş iste yenler, ulusal ordu özleyenler başımsız Türkiye'ye gidiyorlar. Hedefleri açıktır, düzeni değiştirip sosyalist yönetim ialığın da ülkeyi komünist yapacaklar.» yaygaralarına, Anayasa'yı kor letmelerinin üstüne, devrimleri de aşağılamaya kalkışan aymazların (gâfillerin) homurtuları da karışıyor:

«— Herbiri birer Atatürk bu haytaların!»

DEĞİRMEN DÖNSÜN

İmdi..

Cikar işletimi bunalımla karşılaşmaktadır.

Gerilim kertik kertik yükselmektedir.

İş iştan geçmeden çıkarcının çıkarını güvenliğe al ması gerekmektedir.

Değirmen dönmelidir, kimin döndüreceği değil, dönmesi önemlidir değirmenin.

Çıkar çıkar içindir: ulusta giden bu yöneticiler, yıpranmış, örselenmişler, artığın kendilerini yitirmişlerdir. Bunlar gözden çı karılmalıdır ki durum güvencelensin; riski yoktur sanılır bu işlemin, dışardan desteklidir çünkü...

Toplumun algısı (idrâki) sıkıntının aşırı uçlardan — he le ki solculardan—geldiğine çekilerek sağ—sol aşırılıkları yok etme işlemine yatırılmalıdır.

Sağın sömürenler buyruğundaki aşırılığı şimdilik kebu şuna çekilsin.

Solun sömürülenler uğrundaki taşırılığı kökünden kesil sin.

Atatürkçü devrimciler de bu arada neptan susturulsun.

Sinekisiz yaz olsun.

Değirmen dönsün.

DUYURU

Türkiye'de sağ dikta kurulacak deniyor. Bu «kurtuluş yolu»nun «yeraltında» planladığı söyleniyor Öteki öyle diyor, beriki böyle diyor... Dahası var: Devrimci subay layımına beslenmiliyor. Olmaz böyle şey.

Atatürk'ün ülkesinin, Atatürk ülkesinden, Atatürk ilkelerinin bilinçli koruyucuları var. Var ama.. O koruyucuların arasında komprador taşeronlar, ... çıkar dolaplarını anlayamayan, sorunu sağın — solun sırıtığına bağlayan, sağı yolnızca ya baz, solu hepten komünist sananlara göz—kulak olmayacak ka dar umursamazlık da devrimciliğe yakışmaz. Ayrıca Atatürkçülerin, tezinden ayması gerek.

Sağda tutuculuğun — gericiliğin her türlüsü barınır, sol da devrimciliğin — Gericiliğin çeşitlisi bulunur. Sağını solu nu bilmeyenlerin Atatürkçülüğü, önünü ardını bilmeyenlerin ilericiliği gibi bilinçten yoksundur.

Bilinçsiz devrimcilik olmaz.

Bilinçli Atatürkçülük'te.

BULUŞALIM.

Cemal Madanoğlu

Mürted olayı

(Başı S. 1'de)

Akşamada İlhami Soysal, 5 Ocak olayına benzer daha bircok olayın Mürted'de cereyan ettiğini, fakat kamu oyun dan gizlendiğini açıklamıştır Bu işin bir yönüdür. Olayın daha önemli yönü, Mürted'de nükleer taktik silâhla rın bulunmasıdır. Adı taktik olmakla birlikte bunlar 100 kilotonluk silâhlardır. Hiroşima'ya atılan atom bombası ise, 20 kilotonluk idi. Bu nükleer silâhlar, havaalanının Seri Mukabele Bölgesi (O. A. R.) denilen bir kısmında veraltı depolarında saklanmaktadır. Bu nükleer silâhların kontrolü tamamen Amerikalılara aitir. Nükleer silahları hedef lerine götürecek araçlar bizim, nükleer silâhlar ise Amerikalıların kontrolü altında dır. Buna çifte anahatar sistemi denilmektedir.

Nükleer silâhlarla dolu yeraltı depolarının bulunduğu bölgeye girmek yasaktır. İlhami Soysal'ın yazdığına gö re, «tel örgülerle çevrili ve sadece dış korunması Türk askerleri tarafından yapılan» atom silâhlarının bulunduğu bu bölgeye Mürted Üssünün eski Komutanı Tuğgeneral Lütfü Gündoğan girmek iste miş, fakat Amerikalı nöbetçi erler, silâhlarını Tuğgenerale ve beraberindeki subaylara çevirerek, bu teşebbüsü önle mişlerdir. Erler, Türk Komu tanına, «Buraya Türkler gi remez» demişlerdir. Gündoğan, «Ben bu üssün komuta nıyım, bu bölgede benim komuta sahamdır» demişse de, içeri sokulmamıştır. Durum, Tansel'e duyurulmuş, Hava Kuvvetleri Komutanı, Gündoğan'a «Maalesef General, ora ya sade siz değil, ben bile gi remem, ne yapalımki anlaşmalarımız böyle» cevabını vermiştir. Amerikalılarla sık sık çatışan Tuğgeneral Gündoğan, daha sonra emekli olmuştur.

ASIL SORUN

Mürted olayından anlaşıldı ğına göre, pistin başında alarm halinde buluman uçaklar, nükleer silâhlarla yüklü durumda tutulmaktadır. Uçaklara yüklenen nükleer silâhlar Amerikalılara aitir. Bu nedenle, uçakların başında Amerikalı nöbetçiler beklemektedir ve uçakların etrafına çizilmiş bir daire, girilmesi yasak bölgedir. Ne var ki, uçuş yapmasa dahi, uçak ların değiştirilmesi, bakımının yapılması, nükleer silâh ların Amerikalı montörle bir likte değiştirilen uçaklara taşınması ve yerleştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenlerle, uçakların bulunduğu daireyle çevrili yasak bölgeye, Türk görevlilerinin girmesi gerekmektedir. Türk görevlilerinin bu bölgeye girişi, sıkı bir kontrol altında olmaktadır. Türk ler, dosya ellerinde gelmekte, tanıtma kartlarını Amerikalı nöbetçiye göstermektedir. Bu kontrolden sonra içeri girilmekte, Amerikalı montörle birlikte nükler yükün değişti rilmesi ve öteki gerekli işlem ler yapılmaktadır.

5 Ocaktaki Mürted olayında, Türk üstteğmeni ve assu bay, birinci uçaktaki işlerini gördükten sonra, ikinci uçağa geçmişlerdir. Jeneratörün u nutulduğunu gören assubay, dönüp getirmeye gitmiştir. Üsule göre, bunun birlikte yapılması gerekmekteydi. Usulsüz yasak bölgeye giren assubayımız, Amerikalı çavuş tarafından silâh tehdidiyle, ya sak daire içinden çıkarılmış tır. Ama Amerikalı çavuş bu nunla yeti... yerek assubayı mızı, artık yasak dairenin dışında bulunduğu halde, elleri yukarıda bir duvar kenarında bekletmiştir. Amerikalı erlere, silâh doldurtmuştur. Üstteğmenimizin müdahalesi üzerine, dosyaya tekme vurmuş, üsteğmenin tanıtma kartını yere fırlatmıştır. Türk subayının soğukkanlılığı sâyesinde olayın daha fazla büyümesi önlenmiştir.

Olay, Türkiye'nin korunma sı açısından bir gerçeği ortaya koymuştur. Nükleer silâh larla yüklü uçaklar alarm halinde beklemektedir. Nato Başkumandanlığından gelecek emir üzerine uçaklar derhal havalanacaktır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, olayı, herşey olup bittikten sonra duyacak, ülkemiz kendi iradesi dışında bir savaşa sürük lenebilecektir. Sayın İnönü ise, hâlâ «Harp ilânına TBMM karar verir, savaştan korunma açısından bu bizim için te minattır» demekte...

OKURLARLA SÖYLEŞİ

Her alandaki yolsuzluk dosyalarını açmamız üzerine AP iktidarı sayfalarımızı «dâvetsiz misafirlerle» doldurarak, Devrim'i tekzipname haline getirmek ve bizi, yolsuzluk dosyalarıyla uğraşmaktan vazgeçirmek için, sistemli bir kampanyaya girişmiştir: Kısmi belgelere dayanarak «Uzmanlar komisyonu size Sosyalizmi alın dedi. Neden DC—9 aldınız? Bu yüzden büyük zararlara uğradık» diye yazacaksınız, yazılanla rın hiçbiri reddedilemeyecek, ama «DC —9 almakla memlekete şu kader kazanç sağladıkı tarzında hayali iddialarla dolu bir yalan lama gönderilecektir. «Gübre işinde Tunus'a, belli bir firmayı empoze ettiniz. Tunus sefiri bunu açıkladı. Sonra neden milletlerarası bir ihaleye gitmediniz. Tunus bize Fas'tan alıp, kârını koyarak fosfat taşı satıyor» deyince, ca vap, «Bu sâyede 15 milyon kâr ettik, İhaleye çıkarma mecburiyetimiz yok» olmaktadır. «Ya hu fındıkları çok ucuz fiyatla özel kişilere ne den peşkeş çektiniz, açıktan milyonlar kazandırdınız» sorusunu yöneltince «fındıklar bozuk tu, özel kişilere peşkeş çekip, biz çok para ka zandık» cevabını vereceklerdir. «Tekzipname»den çok «teyidname» olan bu tip yalanlama lara bundan böyle bol bol rastlayacaksınız. Zira kasıtlı ve sistemli bir yalanlama politikası izlenmektedir. Yalnız bu yoldan, Devrim'i yıldırıp, bezdireceğini sananlar yanıldıklarını göre ceklerdir, Bize de karşı tedbirlerimizi almış bu lunuyoruz. Gereken durumlarda gazetenin say falarını dahi arttırarak, okuyucularımıza daima yepyeni ve canlı bir Devrim vereceğiz. Yalanlama kampanyası yüzünden sayfalarımızın tertibinde ortaya çıkabilecek bazı düzensizlikleri okuyucularım.zın anlayışla karşılayacaklarından eminiz.

DEVRİM

POLİTİKA KULİSİ

(Başı S. 1'de)

leceğini Akşam gazetesi yaz dı, yalanlandı. Ama Wheeler üssünün Adana İncirlik üssüne nakline başlandığı söyleniyor. Bu teşebbüse karşı olan İsmet Paşa, haber üzerinde ciddiyetle durmuş yor.

ÇAĞLAYANGİL VE KARA TODORİ PAŞA!

İsmet Paşa, özel konuşma da Ahmet Topaloğlu'na Çağlayangil için «Kara Todori Paşa» dediğini, haklı olarak, derhal yalanladı Bu, Paşa'nın devlet anlayışına ve «ik tidarla dalaşmama» politikasına uygun bir davranıştı. Ama gazeteciler de, Paşa'nın Çağlayangil'den söz e derken «Kara Todori» deyi mini kullandığından yüzde yüz eminler. Fakat bilinmiyen, Paşa'nın Çağlayangil'e neden «Kara Todori» dediği. Todori Paşa, 1878 Berlin Kongresinde Osmanlı Impa ratorluğunun bastelgesi idi. Kongrede büyük devletler zavallı Paşa'yı hiçe saymışlar, tam bir Beyoğlu'nda ki «Yalova Kaymakamı» mu amelesi yapmışlardı. Bilindiği gibi, İmparatorluk, 1875 yılında belli bir süre borçla rının faizlerinin yarısını ö deyemiyeceğini ilân etmiş, bunun üzerine Avrupa'da kıyamet kopmuştu. Avrupa, Ruslar eliyle Osmanlı'ya bir ders vermiş, Ruslar Yeşil köy'e kadar gelmişti. Ancak İngilizler, Ruslar'ı Yeşilköy' de durdurmuşlar ve İngiltere, Kıbrıs Adası tüşvet verilerek, Rusların Yeşilköy'de empoze ettiği ağır şartlar, Berlin'de bir ölçüde hafitletilmişti. Fakat Berlin Kongresinde, İngilizler Ruslarla birlikte, İstanbul'da bir «mali komisyon» kurmayı kararlaştırdılar. Devlet bütçesini bu komisyon yapacak ve bir çenin uygulanmasını denet leyecekti. Todori Paşa, «Aman yapmayın, etmeyin, vallahi borcumuzu ödeyeceğiz» diye «mali komisyon» un teşkilini önlemek için direnmiş, ama sözde dost İngiltere'ye ve bütün Batılı devletlere söz anlatamamıştı. Düyunu Umumiye İdaresi, «mali komisyon» korkusuyla kurulmuştu.

Kara Todori Paşa, tarihte Berlin Kongresindeki bu tutumuyla bilinir. Ama İsmet Paşa, Kara Todori'den söz ederken Çağlayangil'in hangi marifetini kastediyordu? Öyle anlaşılmaktadır ki, Paşa, Kıbrıs cemaatinin haklarını iyice kısıtlayan «üniter devlet» fikrini Çağlayangil' in kabul etmesine çok kızmış. Paşa, Çağlayangil'i Kıbrıs'ı kaybetmekle suçlamak ta.

İkili anlaşmalar konusun da da, Paşa, Çağlayangil'in işleri hafife alan «sorumsuz» saydığı tutumuna içer lemekte. Paşa'ya göre, Amerikanın Türkiye'deki tahrik çi davranışları, bir Sovyet hareketine yol açabilir. Bu nedenle, Çağlayanbil'e «Dünya başına yıkılır, Türkiye' nin ne olacağı bilinmez» di ye çatmakta.

Çağlayangil'e fena halde yüklenen Paşa, Demirel'e karşı ise yumuşak.

DEMİREL'İN BASIN TOPLANTISI

«Cenabı Allahtan niyaz ederim» sözleriyle bitirdiği basın toplantısında Demirel, uzun uzun «ilci demokrasi» yi eleştirenlere çattı. Rejim tartışmasının yapılamıyacağını söyledi. «Parlamentonun itibarına saygı göstermeyenlerin Anayasadan, demokrasiden, hele Atatürk'ten bahsetmelerini anlamak mümkün değildir» dedi. Ecevit'ten sonra Demirel de Atatürk'ü parlamentocu ilân etti. Atatürk parlâmentocu değildi. O, tek parti egemenliğindeki Meclis üstünlüğüne dayanan bir politik sistem kurmuştu. Parlâmentoculuğun ise, ilk şartı, birden fazla partinin var lığı id'.

Atatürk parlâmentocu değildi ama, tam başımsızlıktan yana idi. Demirel'in Atatürkçülük dersi verdiğini görse, herhalde çok öfkelenirdi.

72'LER — DEMİREL KAVGASI

72'ler Muhtırası için «yumuşak» dendi ama, hiç de yumuşak değil. Muhtırada Demirel, AP ilkelerine aykırı olarak «şahsı ve zümre hâkimiyeti» ne yönelmekle ve «kademeli ve programlı bir tasfiye hareketine» girişmekle suçlanmaktadır. AP'li TBMM üyelerini partiden atma teşebbüsünün eid di bir hukuki gerekçeye da yanmadığı ve teşkilattaki tasfiyelerin «büyük kongrenin bir şahsı veya zümre lehine bugünden hazırlanışı» olarak görüldüğü ileri sürülmektedir. Demirel'i böylece suçlayan 72'ler, ihraçların ve teşkilattaki tasarruflarin «kendilemyekün» hâle getirilmesini istemektedirler. Muhtıra şu üstü kapalı tehdite bitmektedir : Aksi takdirde doğacak «neticelere ait mesuliyeti paylaşma derecesinin ne olabileceğini takdir edeceğinizi ümit ediyoruz.»

Bu, bir ultimatomdur. Demirel ne yapacaktır? Ultimatoma boyun eğmesi, yenilmesi demektir. AP Genel Başkanı, herhalde zaman ka zanmaya çalışacak, ama muhtıraya boşverdiğini kamuoyuna göstermek için, herhalde bir iki sivri ismi partiden atacaktır. Mustafa Delivelİ'nin düzenlediği «ara buluculuk» toplantılarıyla bu arada herhalde 72'leri parçalamaya ve baş hasımlarını tecrit etmeye çalışacaktır. Taktik başarıya ulaşacak mıdır? Bunu zaman gösterecek. Fakat Yüksel Menderes'ten sonra Bayar takımının da, Demirel'e karşı muhalifierle birleştiği anlaşılmaktadır. Cephe hayli güçlüdür ve şiddetlenen ekonomik ve toplumsal bunalım, Demirel'in işini zorlaştıracaktır.

YÜKSEL MENDERES'İN HIPPY MODASI!

AP içinde muhalif grubun liderlerinden Yüksel Menderes'in son aylarda favorilerini uzatması, «muhtıracı 72'ler» arasında önemli bir tartışma konusu oldu. Bir «takunyalı» grup, Menderes' in bu «hippy modası» ndan vazgeçmesini istedi. Bunlar, «Favoriyi komünistler bırakır, Bizim grubumuzda favori yakışmaz, kes şunları» dediler. «Batıcı» Menderes ise, bunun Avrupa'nın her yerinde yaygın bir moda ka bul edildiğini, «komünistlik le ilgisi bulunmadığını» ısrarla anlatmaya çalıştı. Ama öyle görünür ki, favorileri kesmeden «takunyalı» lider olmaya imkân yok. Ya favoriler, ya da liderlik gidecek!

BULGAR BASINI VE ECEVIT

Zemedelsko Zname adlı Bulgar gazetesinin 21 Aralık 1969 tarihli sayısında, Ecevit'in Bulgar Telgraf Ajansı muhabiri L. Aceman'a verdiği beyanat yayınlandı. Ecevit'in sözleri şöyle :

«1944 İhtilâlinden bugüne kadar Bulgaristan'daki ilerlemeler hakkında uzaktan bâzı şeyler işitmiştik. Bugün, başarılarınızı yakından görmek fırsatını eldo etmiş bulunmaktayız. Eskiden azgelişmiş bir tarım ekonomisine sahip olan Bulgaristan, bugün kısa bir müddet içeri sinde ileri bir sanayiç daya nan kuvvetli bir ekonomi kurmuştur. Bu başarının başlıca âmillerinden biri, köy ekonomisinin ileri ve güçlü bir kollektif hareketine dayanmış olmasıdır.»

«Yalnız tarımda değil, diğer bütün alanlarda da kaydettiğiniz başarı, seçmiş olduğunuz yolun sonucudur. Bu kadar kısa bir müddet içerisinde meydana gelen bu ihtilâl sıçrayışları, bu değişiklikleri, ancak halkı bâzı ihtiyaçlarından yoksun bırakarak gerçekleştirdiğini zi tahmin etmiştim. Fakat şimdi, durumu yakından gördükten sonra, diyebilirim ki, hayat standardı tahmin ettiğimden çok daha yüksektir.»

«Size gıpta ettiğimi söyle yebilirim. Fertlerin hayat standardını ve ülkenizin ekonomisini yükseltmek için izlediğiniz metodlardan dolayı sizi kutlarım. »

BAYAR AFFI VE TURAN GÜNEŞ

Ecevit'le birlikte, İnönü' den çok önce, Bayar affı için Anayasa değişikliğini planlayan Turan Güneş, Kurucu Meclis'te «affolunsalar da seçilemezler» hükmünün Anayasa'ya girmesine karşı çıkanları, Bayar affını benimsemeye mecbur sayıyor. Turan Güneş'in görmek iste mediği şu : 68. maddedeki Anayasa yasağı, ünlü 141 ve 142. maddeler gibi çeşitli fikir suçlarından mahkûm olanlarına da siyasi haklarına kavuşmasını engellemekteydi. Bu ne denle, Anayasa'da böyle genel bir yasaklamanın yer alması doğru değildi. Oysa son Anayasa değişikliği, 141 ve 142. maddeler mağdurlarını da dahil, geniş bir kitleye siyasi hakların geri vermek için yapılmış değildi. Esas itibariyle, önceden «affolunmuş» Bayar takımını siyasi haklarına kavuşturmak amacını güdüyordu. Turan Güneş, başta 141 ve 142.'ler bütün siyasi mahkûmların önceden affını sağladıktan sonra 68. madde tâdiline gitseydi, Kurucu Meclis'te «affolunsalar da seçilemezler» hükmüne karşı çıkanların son Anayasa değişikliğine «hayır» demelerini eleştirmek hakkı olabilirdi. Kısaca, Demokrat oyları alacağım hayaliyle, Bayar affı için Anayasa değişikliği istemek başka şeydir, bütün fikir suçlularının siyasi haklarına kavuşmasını engelleyen bir Anayasa hükmüne karşı çıkmak başka şeydir. Oy avcılığı miyopluğu içinde, Prof. Güneş, elmalarla armutları karıştırmaktadır. Beraat edebilmek için Prof. Güneş, herşeyden önce 141 ve 142. mağdurlarının affını sağlamalıdır.

DEMİREL BİRADERLER CUNTASI

Başta Merkez Yönetim Kurulu üyesi Hayrettin Uysal olmak üzere CHP milletvekillerinin katıldığı Isparta toplantısında, milletvekili Başbakan'a, «Genç Subaylar Mukavemet Teşkilâtı» ile ilgili bir telgraf çekerek, «Tarih unutkunları affetmiyor, Sayın Başbakan» dediler. Milletvekilleri Isparta'da ayrıca «Demirel Biraderler Cuntası» ndan söz ettiler. Milletvekillerine göre, Isparta'nın manzarası şöyle : «Demirel biraderler cuntasının, ticaret kurulları ve cesaret dışı sultası eklenince, Isparta bâzı vatandaşlar için yaşanılmayacak bir belde olmuştur. Hüzursuzluk, güvensizlik, devlet kapısındaki farklı muamele, kredi-adaletsizliği, kaçakçılık, rüşvet, irtikap, rabarsa, öğretmen kıyımı, ticari dengesizlik ve Demirel biraderlerce ilişkin suiistimal söylentileri... İşte Başbakanın beklesinin ana çizgileri ile manzarası budur.»

TÜTÜN KAVGASI

Resmi Rakamlarla

TÜTÜN EKİCİSİNİN DURUMU

1968 istatistiklerine göre, ülkemizde 389. 912 aile geçimini tütüncülükle sağlamaya çalışmaktadır. Tütüncülük, bir aile tarımıdır; çalışmaya bütün aile bireyleri katılır. Her aile den beş kişinin üretimde yer aldığı göz önüne alınırsa, görülür ki, 2 milyon insan ve fabrika larda çalışanlar da katılırsa 2,5 milyon insan, geçimini tütüne bağlamıştır.

Tütün tarımının en yaygın olduğu yer, Ege bölgesidir. 389.992 ailenin 229.259'unu Ege bölgesi kapsamaktadır. Ve Ege bölgesinde, en deos üretici olarak 1,5 milyon insan tütüne bağlamıştır almıyazısını.

YILDA 221 LİRA GELİRİ..

Diğer bölgelerde olduğu gibi Ege'de de ailelerin tütünden aldığı para alınterlerinin karşılığını bile sağlayamamaktadır. Tütün tüccarları bir yandan ürün kalitesiz diye yaygara koparırken, bir yandan Tekel'in destek fiyatlarını etkileyerek, bir yandan da piyasaya yaydıkları aracılarına «Tekel bu yıl fazla tütün almayacak, destek fiyatları düşük olacak, ürününüz elinizde kalacak» gibi propagandalar yaptırarak üreticinin ürününü yok pahasına kapatmaktadır. Çoğu zaman, üreticı, tüccara olan borcu (aldığı avanslar) yüzünden ürünü daha tarladayken göztürü olarak satmak zorunda kalır. Bütün bir yıl didinmeden sonra giderler düşülünce üreticiye ne kalır? Tekel Bakanlığından aldığımız maliyet, ortalama ürün satış fiyatları ve alle başına düşen üretim tablolarını incelediğimiz zaman, bütün bir yıllık çalışmanın sonucunun de vede kulak olduğu görülür:

EGE BÖLGESİNDE ORTALAMA MALİYET VE SATIŞ FİYATLARI

1964		1965		1966		1967		1968	
Maliyet fiyatı	Ort. satış fiyatı	Maliyet fiyatı	Ort. satış fiyatı	Maliyet fiyatı	Ort. satış fiyatı	Maliyet fiyatı	Ort. satış fiyatı	Maliyet fiyatı	Ort. satış fiyatı
610	695	627	869	617	797	481	731	490	792

EGE BÖLGESİNDE EKİCİ BAŞINA ORTALAMA ÜRÜN (Kgr.)

1964	1965	1966	1967	1968
535	457	474	563	367

ÜRETİCİ AİLENİN YILLIK ORTALAMA GELİRİ

1964	1965	1966	1967	1968
455	1.106	853	1.970	1.107

HER ÜRETİCİ BAŞINA DÜŞEN GELİR (TL.)
(Ortalama alle büyük lüğü 5 kişi).

1964	1965	1966	1967	1968
91	221	170	394	221

Tekel Bakanlığından alınan rakamlara göre düzenlediğimiz bu tablolar göstermektedir ki, bütün bir yıllık çalışma sonucunda üreticinin eline ortalama 221 lira geçmektedir. Tekel Bakanlığı, maliyet hesaplarına işçiliği katmadığına göre, bu 221 lira, tütün üreticisinin bir yıllık emeğinin karşılığı oluyor. Böyle şey olur mu? diyeceksiniz. Oluyor işte..

KAZANAN KİM?.

Her alanda olduğu gibi, tütün üreticisinin de, işçisinin de alınteri, sayıları 200'ü geçmeyen tüccarın kasalarını doldurmaktadır. İhracat fiyatları ve rakamları bu gerçeği açıkça ortaya koymaktadır:

TÜCCAR ALIMLARI (TON)

1964	1965	1966	1967	1968
80.368	47.953	68.368	64.091	53.235

TEKEL ALIMLARI (TON)

1964	1965	1966	1967	1968
41.773	36.929	38.513	64.204	52.466

ALIM FİYATI (Kuruş/Kgr.)

1964		1965		1966		1967		1968	
Tekel	Tüccar	Tekel	Tüccar	Tekel	Tüccar	Tekel	Tüccar	Tekel	Tüccar
757	664	928	824	810	789	769	692	846	738

ÜÇ YILLIK DIŞ SATIŞ

	TEKEL		TÜCCAR	
YILLAR	Miktar (ton)	O.F.(Kuruş)	Miktar (Ton)	O.F.
1966—1967	20.176	1152	58.525	
1967—1968	17.005	1184	60.080	
1968—1969	24.000	1126	57.106	

İHRACATÇILARIN ELİNE GEÇEN (TL.)

	1966—1967	1967—1968	1968—1969
Satış Tutarı	674.208.000	711.347.200	644.026.690
Alış Tutarı	461.762.250	415.753.600	422.106.480
Gayri safi kâr	212.445.750	295.592.600	221.920.480

Tabloda da açıkça görüldüğü üzere, ihracatçıların toplam satışlarından toplam alışlarını çıkardığımızda, tütün ticaretinden ihracatçılara 1966 — 1967'de 212,5 milyon, 1967 — 1968'de 295,5 milyon ve 1968 — 1969 da ise 222 milyon lira gayri sâfi kâr kalmıştır. Üstelik ihracatçılar tütün alımında kullandıkları parayı da bankalar aracılığıyle yine halktan almaktadırlar. Kredi konusunda üreticinin karşısına binbir güçlük çıkaran bankalar, tüccarın alım gücerinin yüz de yüzünü, hattâ daha da fazlasını kredi olarak ödemektedirler.

Ayrıca, CHP Manisa Milletvekili Mustafa Oğuz'un ileri sürdüğü gibi, bu aşırı kazanç

ların kaçakçılık yoluyla yeniden dışarı kaldığı da düşünülebilir.

26 Ocak 1970'de Ege Tütün Piyasası açılıyor. Tekel Bakanı bir söylev çekecek ve malûm oyunlar yeniden oynanmaya başlanacak. Ürünlerinden aldığı birkaç yüz lirayı da teferiçiye yatırıp köyün yolunu tutacak üreticiler...

Devrimci gençlik ise, bu durumun değişmez bir alınyazısı olmadığını göstermek için Egede bilinçli ekicilerle elele, birlikte mücadele verecek.

Erdoğan Alkan

ALTMIŞ YIL ÖNCE BUGÜNKÜ ANADOLU

(6) HAPISHANELER

Kapıdan adımınızı atınca karşınızda dışarıyle bağlantıyı kesen tahta bir parmak ığın arkasında sefil, pis bir manzara canlanıyor. Yakla şıyorsunuz, iğrenç bir kokunun içinize çektiğiniz havayı bozduğunu duyuyorsunuz. Yüzlerinde kan kalmamış sarı, ölü renginde yirmi, yirmi beş insan. Güya gezinmek, taze hava almak için ayrılan parmaklığın arkasındaki ufak, dar bahçe de konuşuyor, oturuyor yatıyorlar. Sizin, şimdiye kadar görmedikleri bir yüzün görülmesi orada bir kımıldamaya yol açıyor. Feri, parlaklığı kaçmış bütün gözler size çevriliyor. hisseyliyorsunuz ki bu gözler sizden hayat, sağlık dileniyor, imdat bekliyor. Tahta parmaklıktaki ufak kapı açıldı. İçeriye giriniz. İşte burası hapishanedir. Çürümüş, pis koku arttı. Havası son derece azap verici. Büyücek bir oda genişliğinde olan bahçeyi geçtim ve asıl hapishane denilen yere girdim. Koku o kadar kuvvetli olarak yayıldı ki, elimle burnumu kapamak zorunda kaldım. Burada hava yok, ışıksa hiç yok. Duvarda yanan ufak bir lamba, hafif ışığıyle, güneşin bile sokulamadığı, her şeyin bittiği bu sefalethaneyi aydınlatmaya, mahsup diye buraya atılan zavallılara biraz hayat vermeye çalışıyordu. Tavan çökmüş, duvarlar çarpılmış, taban döşemesi tahtalar parçalanmış, rutubetten her şey sararmış. Hükümetin aptesanesi bu odaya bitişik, galiba lağım da altından geçiyor, pis koku oradan yayılıyor. Bu acıklı hale, sefalete... insan topluluğunun geçici bir ölüm için özgürlük haklarını ellerinden alarak ahlâklarını düzelmek için hapishanede bulunmasına razı olduğu, ihtimal ki içlerinde sebepsiz tutuklandığı halde günlerce beklendikten sonra salıverilecek olan tutuklular da bulunan zavallıların haline titredim, insanlıklarının düştüğü bu mevkie yürekten ağladım. Yanımdaki jandarma çavuşundan izin alarak burada saatlerce durmak, her şeyden yoksun bulunan bu adamları teselli etmek istedim. Lâkin ağır koku, havasızlık, ışıksızlık o derecede idi ki, birkaç dakikadan çok dayanamadım, onları yine sefaletlerinde bırakıp çıktım, Hapisanenin memuru olan çavuş henüz yeni geldiğini, kaymakamlığa yazı yazdıysa da hiç bir cevap verilmediğini söylüyor. Düşündüm : Bir insan beş altı yıl her gün hiç olmazsa hükümete girip çıkarken bu acıklı manzarayı görür de, yukarı kattaki odasından aşağıda yükselen imdat çığlıklarını işitir de vicdanını nasıl susturur, rahat uyku uyur, yer içer? (s. 58-60)

TUTUKLULAR «SUÇSUZ» DİYOR

Karşıda, sol yanda, önü tahta parmaklıkla çevrilmiş ufak bir bahçesi, gezinti yeri bulunan hapishane görünüyor. Burası Karaağaç'taki hapishane kadar sefil görünüşlü değil, lamba ile oturmuyorlar, lâkin pislik, ağır koku ve rutubet var. Üçü tutuklu, ikisi mahkûm olduklarını söyleyen beş kişi bulunuyor. Bunları söylet tirirseniz hepsi masum bulunduğundan, mahkemenin haksız yere hüküm verdiğinden söz ediyorlar ki pek ta biidir; çünkü kabahat samur kürk olsa kimse üstüne almaz, derler; bunun için, bu iddialara kulak asmam. Bu beş kişiye, tutuklanmalarına, yahut mahkûmluklarına dair ellerinde birşey olup olmadığını sordum. Tutuklulardan biri geçici bir tutuklama tezkeresi uzattı : Karaalj köyünden Veli Mehmet Oğlu Mehmet. Katil maddesi. Tarihi 22 Haziran 325. Öteki : Keçi köyünden Molla Oğlu Hüseyin, 28 Temmuz sene 1325 (Tutuklu, Halim oğlu Süleyman olduğunu, 13 Temmuz' dan beri tutuklu bulunduğu halde sorgu yargıcının on beş gün sonra 28 Temmuz tarihinde tutuklama tezkeresi verdiğini söylüyor). Üçüncü: Kireli bucağı Reji kolcusu Balıkesir'li Şerif Efendi oğlu Hasan Efendi. Tarih 2 Temmuz 1325 Suç, kart kaldırmak... Mahkûmların elinde bir şey yok. Bu gün 1 Eylül olduğunu ve geçici bir tutuklama tezkeresi hükmünün 31 gün sürdüğünü bildiğimden öyle vakti geçmiş evrakla bu adamları nasıl tutuklamakta olduklarını onbaşıdan sordum, «Ben bilmem, zabıta memuru bilir» dedi. Hapishanedekiler açlıktan, kendilerinin beş paraları olmadığı halde güya şimdi böyle emirler verildiği için bir parça ekmek verildiğinden şikâyet ettiler. Bir iki ay önce Konya merkez sevk yardımcısı görmek için buraya gelmiş, birkaç gün oturup hapishaneyi gezdikten ve mahkemeyi teftiş ettikten sonra gitmiş. Demek ki bu zat Beyşehir mahkemesi işlemlerinde bir kusur görmemiş, yalnız evrakı karıştırarak imzasız bulduklarını imzalatırmış, bu da ufak bir hizmet değildir ya! Gerçi kanuni süresi geçen geçici tutuklama tezkereleri ile kişilerin tutuklularının uzatılması gibi ufaktefek şeyler gözüne çarpmış olsa bile ne önemi vardır? Bir kimsenin böyle günlerce tutuklu kalmasının ne zararı olur? Varsın, terbiye olsun, kendi kendini ıslâh etsin, daha uygun değil mi? (s. 70 — 71)

KAYMAKAMIN ÇARESİZLİKLERİ

Şimdi bir de kaymakamı dinleyelim. Çünkü onun da çaresizlikleri, dertleri var. Diyor ki :

«Memurluğumuza verilen yetki pek karışık, kanunlardan alınan emirlerin hüküm leri ise pek kapalı(...) İşe diğiniz kadar yenilik, canlılık göstermeğe uğraşınız, âmirleri rahatsız edinız. Yalnız azçok biçimi, anlatım tarzı değişen cevapları özet lerseniz, «idare-i maslahat et» emrinden başka bir anlam çıkaramazsınız. Meselâ hapishanelerimizin hali malûm. Bu yıl vilâyete verilen oldukça yeterli ödenekten ilçe hapishanesine yıllık 800 kuruş ayrılıyor. Oysa hesap acıkça meydanda, bu miktar hapishanenin ekmek gazyağı, kışın odun giderini sağlayamaz. Bunları ayrıntılarıyle vilâyete yazınız, diremiz, alacağınız kesin söz: «Şimdiye kadar nasıl idare ediliyorsa bundan sonra da öyle yapılsın» cevabı olur. Biz açlıktan, pek şiddetli olarak süren kışın etkisiyle hapishanede adam öldüğünden söz etmiştik. İnsan bu cevapta: «Şimdiye kadar nasıl aç kalıyorlarsa, şimdiden adam ölüyorsa yine öyle sürüp gitsin, ekmeksiz kalsınlar, donsunlar» anlamını ister istemez görüyor. Israr ediniz, daha yüksek makamlara başvurunuz, diyeceksiniz. Fakat burada bir tereddüt düşümü, zalim bir şüphe başgösteriyor. Çünkü benzeri hallerde bu gibi müracaatlar, sonunda, yazılan kâğıtların, hakkında şikâyet ettiğiniz memura, yine onun makamına gönderildiğini kaç kere gördünüz, işittiniz. Size sorarım, sonra korunacağınıza nasıl güvenirsiniz? Biliniz ki bugün iyi kötü taşrayı tutan, idare eden bir icra kuvveti değil, ahalinin itaatle boyun eğmesi, saflığı, ahlâk ve tabiatın da yerleşen erdemdir. Yoksa, meselâ ilçesi içinde yıkılmış bir köprüyü hemen yaptırmağa, bozulmuş bir yolu tamire henüz bir yetki verme yen bir idarenin memurlarından hayır beklemeyiniz. Bizim günlerimiz, kula şımızın dibinde «Açız, bir parça ekmek» diye bağıran zavallı mahpusların inliltilerini işitmekle geçiyor. (s. 76-77)

IŞIK YOK HAVA YOK

Tamam Nallıhan hükümetine lâyık bir hapishane. Sağlam, dinç girip bir süre kalan bir adamın hasta, sarı benizle çıkacağına şüphe yok. Sanki hükümetle tabi at hapishanelerimize vüzver memek, orada çekilen sefaletleri görmemek konusunda anlaşmışlar. Hükümet bu diri adamların mezarlarına ne kadar aldırış etmiyorsa, güneş, hava daha çok aldırış etmiyor. Evet, ışık yok, hava yok; hastalık, açlık var, hekim ve ekmek yok; soğuk var, ateş yok. Tabiat tenbel değildir, herkes için merhametli ve şefkatlidir: Hiç olmazsa bu kümet ışık ve havanın bu se falet vuvasına girmesine müsaade etse pek yüce gönüllü bir harekette bulunmuş olurdu. İçerde iki kişi var. Ellerinde ne olduklarını gösterir bir şey yok. Galiba sorgu yargıcı yahut mahkeme tutuklu ve mahkûmların ellerine tutuklamava da süre bildirme kâğıdı vermeye üşeniyor; ya da bunun bir sır hâlinde kalmasını daha uygun buluyor. Bu iki kişinin ışıksızlığa, havasızlığa o kadar önem verdikleri yok. Zavallılar sağlığın, hastalığın farkından değiller. Yalnız açlıktan, kendilerine ekmek verilmediğinden şikâyet ediyorlar. Buradan çıkarken yine Şarkikaraağaç hapishanesi hatırıma geldi, bu mahpusları pek mutlu buldum. Çünkü bura da gündüzleri lâmba ile oturmuyorlar, bununlarının dibinden bir lâğım geçiyordu. Acaba o hapishane şimdi ne haldedir? Üç ay danberi kim bilir kaç sağlam vücutları daha şehirle di. (s. 145-146)

Doğan Avcıoğlu
Türkiye'nin Düzeni
(Dün-Bugün-Yarın)
Genişletilmiş 4. Baskı
Yurt içinde ve dışında büyük yankı uyandıran bu dev eser «Yunus Nadi Ödülü»nü de kazanmış ve bir yıl içinde dört kez basılarak yılın en çok satan kitabı olmuştur Yazarın yeni kaynaklara dayanarak genişlettiği bu son baskı büyük puntolu harflerle ve 2 cilt olarak yayınlanmıştır.
İki cilt bir arada 40 lira.
BİLGİ YAYINEVİ — Yenişehir, Ankara

(Devrim — 15/2)

SİNEMA

SANSÜR'ÜN UZUN KOLU

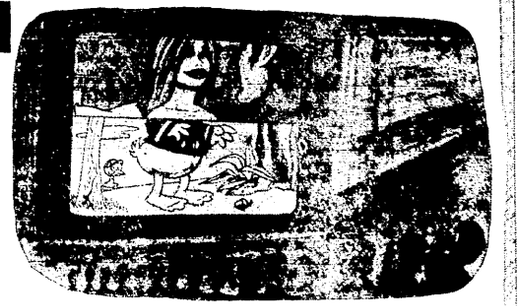

Nijat Özön

Otuz iki yıldan beri dillere destan ve evlere şenlik biçimde Türk sinemasına uygulanan sansür tüzüğü ve Ab dulhamit'ten aktarılan sansür anlayışı, şimdi bütün çirkinliği ve gülünçlü güyle, henüz emekleme çağındaki Türk televizyonuna musallat olmuştur. Ankara Televizyonu daha ikinci yaşını doldurmadı, ama sansür uygulamasının yönünden şimdiden çok zengin bir tarihi var. Ankara TV'nun sansür yönünden talihsizliği daha bu TV. doğmadan başlamıştı. İlk sansür uygulaması, gelecekteki programlar için de nemeler yapan TV filmcilerinin polisler tarafından yoldan çevrilmesiyle kendini göstermişti. Şeriatçı basının, «Ankara televizyonu daha çalışmaya başlamadan solculuk propagandasına girişti» diye bildirdiği bu haberden bir süre sonra, 31 Ocak 1968'de A. TV ilk deneme yayınlarına geçmişti.

TV'nun sansürle ilk büyük takılması, dışarıdan getirilen haber filmlerinin yüzünden oldu. Sansür kurulu bu filmlerin ille de kendi denetiminden geçmesini istiyordu, oysa bunlar haber filmleri olduğu için Anayasa'nın basın ve haberleşme özgürlüğüyle ilgili hükümlerinin korunması altındaydı (nitekim Sansür Kurulu'nun bağlı bulunduğu İçişleri Bakanlığı, Türkiye'de çevrilen TV filmlerinin Anayasa'daki basın özgürlüğüyle ilgili hükümlerin çerçevesine girdiğini, bu yüzden Sansür Yönetmeliği'nin bunlara uygulanamaya yacağını, daha 1965'teki iki genelgesiyle kabul edip teşkilatına yaymıştı, ama sansürcüler bunun Türkiye'de çevrilen TV filmleri için geçerli olduğunu ileri sürüyorlardı). Bundan başka, uzakta günü gününe gelen, önceden seyredilmesi Türkçe sözlendirilmesi yapılıp aynı günün programına yetiştirilmesi gereken bu filmlerin, Sansür Kurulu'nun kırtasiyeciliğine hiç mi hiç tahammülü yoktu. Fakat Sansür Kurulu'nun diretmesi üzerine, A. TV. haber filmlerini sağladığı yabancı şirketle yaptığı sözleşmeyi iptal etmek ve TV seyircilerini bu filimlerden yoksun bırakmak zorunda kaldı.

«KANLI PAZAR»A DOĞRU

Haber filimlerinden çıkan bu anlaşmazlığın, seyirciler zararına sonuçlan masından sonra, A. TV, suya sabuna dokunmayan programıyle bir yıl kadar rahatsız edilmeden çalıştı. Gerçek te bu rahatsız edilmeden çalışma, iktidar ile A. TV arasındaki «zorunlu balayı»ndan ileri geliyordu: Yıldızı «TRT» ile öteden beri barışık olmayan iktidar, «TRT» için her çeşit engellemeyi yapıyor, ama «TRT»nin bir kolu olarak çalışmalara yeni başlayan A. TV için «belki kazanırım» ümuduyla ihtiyatlı davranıyordu. A. T.V. da, daha işin başında iktidarla «kötü kisi» olmamak için çekingen tutumunu sürdürüyordu. Fakat, bir yıl kadar süren bu zorunlu balayı, «TRT»ye uygulanan maddi, manevi ve mali engelleme nin yavaş yavaş A. TV'nu da kapsamı na almasiyle bozuldu; 1969 yılı içinde sansrü uygulamaları gittikçe şiddetini artırdı. Oyle ki gerilde bıraktığımız son üç ay içinde A. TV en azından altı sansür uygulamasıyle karşılaştı.

Zorunlu balayının sona erişi, iktidar ile TV'nun karşı karşıya gelişi «Kanlı Pazar» olayiyle kendini gösterdi. İktidar, önce TV'nun «Kanlı Pazar»la ilgili bir filmi 22 Şubat 1969 günkü programında göstermeye hazırlanması ise buna tuz biber ekti. Başbakan Demirel 21 Şubat günü sözlü, 22 Şubat günü yazılı emriyle, «TRT» kanununa dayanarak, filmin göstərilmesini yasakladı. Filmin neden yasaklandığını soran muhalefete başbakanın 25 Şubat günü bütçe görüşmelerini sona erdiren koınuşmasında gösterdiği gerekçe şuydu: «Bu filim, (Beyazıt kulesine) kızıl bayrak çekenlerin çevirdiği filimdir.»

SIRA ATATÜRK'TE

«Kanlı Pazar»dan sonra, sansürün ikinci kurbanı Atatürk'le ilgili bir filim oldu. 11 Kasım 1969'da Atatürk'ün ölüm yıldönümü için düzenlenen özel programda yer alan «Ankara Türkiye' nin kalbidir» filmi, «TRT» Genel Müdürü Adnan Öztrak'ın doğrudan doğruya müdahalesiyle yarıda kestirildi; filim ve aynı programda yer alan açık oturum konusunda soruşturma açıldı, TV program Dairesi Müdürü'nün idari yetkileri geçici olarak alındı, ayrıca savcılıkça da programla ilgili soruşturma açıldı (sonradan savcılık filmide de, açık oturumda da her hangi bir suç unsuru görülmediğinden takipsiz lik kararı verdi.)

Atatürk programına uygulanan sansürün en dikkate değer yönü şuydu: Gerçi sansür, en yetkili kimselerin Öztrak'ı harekete geçirmesi üzerine uygulanmıştı ama, önemli olan Öztrak'ın bu işi benimsemesi, uygulamayı yerinde bulmasıydı. Böylelikle A. TV' nun tarihinde ilk kez, kendi bünyesi için den bir sansür uygulaması doğuyordu. Yani sansürün en kötü, en zararlı biçimi olan «kendi kendini sansür»e sıra gelmişti ve bundan sonra bunun örnekleri çoğalacaktı.

CUMHURBAŞKANININ FILIMLERI

Atatürk'e uygulanan sansür, artık işlerin çığırından çıktığını ortaya koymaktaydı, Nitekim bunun ispatı gecikmedi. Aradan henüz beş gün geçmişti ki, Sovyetler Birliği'nde gezide olan Cumhurbaşkanı Sunay'ın bu gezisini izleyen A. TV filimcilerinin uçakla gönderdikleri gezi filimlerine «Milli İstihbarat Teşkilat»nca (MIT) el konduğu bildirildi. TV'cular programı düşünerek filimleri bir an önce geri alma ya çalıştılar; durum Çankaya'ya, ilgili bakanlara duyuruldu. Ama sonra, sansür işinin cıvımasından tepeleri atan TV'culer «ne halleri varsa görsünler» diye işin peşini bıraktılar. Telâşlanma sırası bu kez sansürcülere gelmişti. Sunay'ın gezileri ve o sıralarda heyecanla beklenen «Apollo» denemesiyle ilgili filimlere hiç bir şekilde sansür konmayacağı konusunda teminat verilerek TV'cuların filimleri teslim almaları güç bela sağlandı, skandal önlenmeye çalışıldı.

«AMERİKALILARDAN FAZLA AMERİKANCILAR»

Emniyet Genel Müdürlüğü gerçi Sunay ve «Apollo» filimlerini himaye ame olmış, bunlara sansür uygulanmaya cağı teminatını vermişti, ama kendi ne bağlı Sansür Kurulu'nun başka bir vesileyle hareketa geçirmek için hiç de fazla beklemedi. Sunay'ın filimleri olayından yalnızca iki gün sonra, Vietnam Savaşı aleyhinde Birleşik Amerika'nın her yerinde yapılan gösterileri antiAmerikan haber filimcilerin ce çevrilen filmin A. TV da gösterilmesini Sansür Kurulu, bunun için, Sansür Tüzüğü'nün 7. maddesinin B. fıkrasını işletmiştî, yani filmi «memleketin İnzibat ve emniyeti bakımından zararlı» görüyordu. Anlaşılan Türkiye'nin İnzibat ve emniyeti, yalnız «Kanlı Pazar»larla değil, örneğin Amerika'da doğrudan doğruya 'Amerikan yurttaşlarının kendi hükümetlerinin dış siyasetine karşı yaptıkları gösterilerle da bozulacak ölçüde hassas ve zayıftı. Ana muhalefet partisi genel sekreteri, bu olayı «Türk ulusu için onur kırıcı bir' davranış» saymaktan ve «Türk resmi makamları Amerikalılardan daha mı çok Amerikan yanlısıdır?» diye sormaktan ken dini alamadı.

SANSUR OLAYLARI PARLAMENTOYA GELİYOR

Birbirini, hem de birkaç gün aralıkla, izleyen sansür olayları sonunda parlamentoda da yankı buldu. Senato da gündem dışı konuşan Tahir Taşer Sami Küçük, gerek Cumhurbaşkanıyle ilgili filimlere ei konulması, gerekse haber filmlerine sansür uygulanması nın özüntüyle karşılandığını söyledi. Küçük'e cevap veren Devlet Bakanı Refet Sezgin, olayı yalnız sansür tüzüğü açısından ele alıyor ve şartlı karşılığı veriyordu: «Eğer Bakanlar Kurulu kararına uygun şekilde bir filim sansürü mevzubahis ise bunu tabii karşılamak gerekir..»

Oysa, bunun hiç de tabii karşılana mayacağı, Sezgin'in konuşmasından iki gün sonra aynı kabinenin bir başka Devlet Bakanı, aynı zamanda Hükümet Sözcüsü olan Turhan Bilgin tarafından, gazetecilerle salt bu konuda yapılmış bir toplantıda, açıklanıyordu. Devlet Bakanı ve Hükümet Sözcüsünün deme ci, ünlü Sansür Tüzüğü'nün artık iktidar tarafından bile «miadını çoktan doldurmuş» sayıldığını göstermesi bakımından buraya olduğu gibi aktarılmaya değer: «Hükümetimiz, ilerleyen teknoloji, haber imkânlarının artması, süratin önemi, hatta ay ve peyklerden bu konuda yararlanıldığı bir devirde, filimlerin sansürünü uygun talâkki et memektedir. 30 küsur yıl önce çıkarılan bir kararnamenin yürürlükten kaldırılmasını gerekli görüyoruz. Bu bakımdan Kurulu kararı yürürlükten kaldırılacaktır. Yarın bu konuda sizlere daha geniş bilgi vereceğimi ümit ederim.»

Ne yazık ki, Bilgin'in 22 Kasım 1969'daki bu demecinde sözü geçen «geniş bilgi» bugüne kadar verilmedi ği gibi, sansür Tüzüğü de kaldırılmadı, buna karşılık TV'da sansür uygulaması, hem de Bay Öztrak'ın açtığı «kendi kendini sansür» kılığında sürüp gitti.

DUŞMAN TV'u GİBİ...

«İkili anlaşmaların içyüzü» adlı belgelere dayanan hacimli bir kitap yayımlayan Tabii Senatör Haydar Tunçkanat ile aynı anlaşmalar konusun da da en yetkili kimselerden olan CHP İstanbul Milletvekili Em. Tümamiral Sezai Orkun'un sözleri, 9 Aralık 1969' daki «Objektif» programında yer alan «Silahsızlanma» konulu röportaj filminden B. Öztrak'ın emriyle çıkarıldı.

İki hafta sonra, 25 Aralıkta Kubilay için nazırlanan özel programın yayınındaysa, o vakte kadar rastlanmayan ve niteliği yönünden çok vahim sayılması gereken bir olay meydana geldi: Kubilay programı, yakın frekanslı bir yayınla başlatılan bir kara bozulmaya çalışıldı. TV yetkilileri bu olay için «Türkiye'deki bir istasyon yayını na engel olmak istemiştir» dediler. Sanki A. TV'u bir düşman televizyonuydu ve yayını gizli ellerce bozulmak istenliyordu...

Son olarak, 15 Ocak 1970'te dünya nın çeşitli ülkelerindeki gençlik hareketlerinin nedenlerini anlatan «Gençliğin kavgası» adlı program, yine «kendi kendini sansür» ilkesine uyularak Genel Müdürün emriyle iptal edildi.

OZGURLÜGE ALIŞMAK

İki yılı doldurmayan yayın hayatında A. TV'nun uğradığı sansür kazaları, Türkiye'de TV'un geleceği yönünden ciddi kaygılar uyandıracak nicelik ve nitelikteydi. Anayasa korunmasına rağmen bir Vatan Cephesi TV'u yaratılıp yaratılamayacağı bir yana, bu nun, niyetlilerine hayırı getirmeyeceği, hiç bir yarar saağlayamayacağı bilin melidir. Yalanla, resmi propagandayla, haberlerin ve olayların gerisinde kalmakla itibarını yitirmiş, inandırıcılığı kalmamış bir TV, buna yol açanların elinde bir oyuncak silâh olup çıkacaktır. Vatan Cephesi radyosunun düğme sini yabancı radyolara çeviren eller, bu durumda Vatan cephesi TV'nun kanallarını ilk olanakta yabancı kanallara döndüreceklerdir; üstelik bu olanak pek öyle uzaklarda da değildir. Herkesin yabancı kaynaklardan özgürce izleyebileceği görüntüler, yabancı kaynaklı radyolardan daha etkili, bazan daha tehlikeli olacaktır. Bundan dolayı, kolu uzun ama aklı çok kısa sansürcü bel bağlamaktansa, televizyonu, televiz yoncuları, televizyon seyircilerini ve ille iktidarları şimdiden özgür görüntülere alıştırmak uzun vadede en akıllıca davranış olur, eğer uzun vadeyi dü şünen varsa...

Amerika'da Lozan Tartışmaları

ANTLAŞMAYA MUHALEFET TÜRKİYE'DEKİ AMERİKAN KURUMLARI İÇİN DUYULAN ENDİŞEDEN DOĞUYOR

15

Türkiye'nin başkentini, dünya yüzündeki başkentlerin en fevkalâde mevkie sahip başkentini, Antlaşma şartları yüzünden kaybetmiş olduğunu kabul etmiyor musunuz? Antlaşma dolayısıyla Boğazların serbest bırakılması yüzünden Türklerin içeri doğru çekilip, başkentlerini bir iç kasaba da, bir tali demiiryolu hattı üzerinde kurmaya mecbur kaldıklarını biliyor musunuz? Şayet Türkiye başkentini İstanbul'da bıraksaydı, limana giren herhangi bir millete mensup herhangi bir muhribin insafına kalmış olacaktı. Bu yüzden, Türkiye tarihi başkentinden vazgeçmiş ve ülkenin iç kısmına yerleşmiştir.

Bu dört gerçeği hatırlıyalım.

Antlaşma konusuna gelince Antlaşma onaylanacak mı, onaylanmıyacak mı? Büyük elçi Gérard'ın beni karşı tarafta gibi gösterdiğini zannediyorum. Benim bundan haberim yok. Ben Amerikan halkının ve Amerikan Senatosunun azınlıklara ettiği muamele bakımından Türk'ün tarihine ve icraatına karşı peşin hükümlere sahip olmasının Antlaşmayı iptal etirecek kadar aşırı olabileceğini söyledim, fakat bu Antlaşmayı resmen onay layıp yürürlüğe koymasının Birleşik Devletlerin görev ve mazhariyeti olduğundan bir an için bile şüphe etme dim. (Alkışlar)

Bu aktedilebilecek en iyi antlaşmadır; bu konuda kafamda hiçbir kuşku yok. Bir lışık Devletler halihazır şartlar karşısında, Lozan'a daha iyi, kapitülâsyonlardan bir kısmının devamını sağlayan (ki bunun hemen hemen herşeyden fazla mesele edilen husus olduğu anlaşılmaktadır), Ermenilere herhangi bir himaye temin eden bir anlaşmayı Türkler den sağlayabilecek kimseler gönderemezdi? Gidenler ellerinden geleni yapmışlar ve elde edilebilecek en iyi antlaşmayı sağlamışlardır.

Bu Türkiye ile yapılacak antlaşmaların başlangıcıdır. Bütün eski antlaşmalar ip tal edilmiştir ve şimdi yeni bir Antlaşma ile yeni bir dönemc başlamak durumun dayız. Bu ilerde akdedilecek Antlaşmalar serisinin ilkini teşkil etmektedir. Daha İngiltere ile bile aktedeceğimiz antlaşmaların sonu gel memiştir. İngiltere ile de antlaşmalarımızın hepsini bir anda yapmadık. Fransa ile de antlaşmalar müzakere edip imzalamayı bitirmiş de giliz. Fransa ile antlaşma uyarınca ilk defa diplomatik ilişkilere girdiğimiz zaman isteklerimizin hepsi antlaşmada yer almış değil di. Bu Antlaşma bir kere onaylanırsa, ilerki antlaşmalara ait görüşmelerin temelini teşkil edecektir ve o görüşmeler sonunda, bu Antlaşmaya dahil edilmeyen hususlar ilerki antlaşmalara dahil edilebilecektir. Hatta bu yolda teşebbüslere bile girişilmiştir.

Bu sınırlı bir antlaşmadır. Bugün burada bu husu sa hiç değinilmedi. Antlaşmada daimi olan iki madde vardır ve bunlar ille iki madde dir. İlk madde Türkiye ile Birleşik Devletler arasın daki siyasi ilişkileri yeniden kurmakta ve diplomatik temsilcilerin teatisini sağlamaktadır. Antlaşmanın ikinci maddesi ise kapitülâsyonları ve bütün önceki antlaşmaları feshetmektedir. Bu iki madde kalacaktır. Üçüncü madde ile sekizinci madde (sekiz dahil) arasındaki kısım sadece yedi yıl için geçerlidir. Dokuzuncu madde ile yirmisekizinci madde (yirmisekiz dahil) arasındaki kısım sadece beş yıl için geçerlidir, ilk, iki maddenin dışında, bu bazı bakımlardan, bir dene me antlaşmasıdır. Beş ya da yedi yılın sonunda değiştirilebilecek bir antlaşma dır. Kimse bunun ebedi bir antlaşma olmasını bekleme mektedir.

Türkiye'deki Amerikan kurumlarının başındakiler için çok şeyler söylenmiştir. Gerçekten bugün Birleşik Devletlerde birçok insanın Antlaşmaya muhalefet ederken Türk İmparatorluğu sınırları içindeki Amerikan müesseseleri için çok endi şe duyduklarını görmek ger çekten ilginç olmaktadır.

Bana bildirildiğine göre, bu kurumların başları ve i çindeki öğretmenler Antlaşmanın onaylanmasının lehin de bulunmaktadır. Bunlar Antlaşmanın şartlarını yerinde uygulayacak, şartlar bu kurumlara uygulanırken yerine getirilmezse seiyesini çekecek olanlardır. Bu kurumlar birçok yerlerde öğrencilerle doludur. Savaştan önce açık olanların hepsi açık değildir. Bunlar Türk Hükümeti tarafından değil, şartların zorlamasından dolayı kapanmıştır. Dr. Staub'ın saydıklarının dışındakiler açıktır, öğrencilerle dolu dur ve işlerine devam etmektedir. İşin yürütülmesiyle yüklümlü olan Amerikalılar bu kurumların işleri ne Antlaşma şartları gereğince devam edebilmesinin tamamen imkân dahilinde olduğunu söylemektedirler.

Misyonerler de kendi işleri bakımından aynı şeyi söylemektedir.

Sonu var

Hezarfen Ahmet Efendi'den ithal motorlu pırpırlara... ya da

Türk Tiyatrosundaki yapmacık gelişim

13 Ocak 1970 tarihli «Devrim» de, Güngör Dilmen'in «Hezarfen Ahmet Efendi'nin Galata Kulesi'n den Üsküdar'a Uçması ya da Geleneksel Türk Tiyatrosu» adını taşıyan ve önemli bir konuyu tartışma olanağı açan yazısını okudum. Yazar, Metin And, Cevdet Kudret ve benim adımı anarak Batı taklitçiliğinin bırakılması ve öz kaynakla rımızdan yararlanılarak bir senteze gitme zorunluluğunu yansıtan düşüncelerimizi sorguya çekiyor. Bu konuda Metin And ve Cevdet Kudret'le esasta birleşmekle beraber, bazı ayrıntılarda bu iki değerli yazardan ayrılıyorum. Onun için, bu yazımda kendi düşüncelerimi, Güngör Dilmen gibi, yazılarımı eksik okuyanlar ya da hiç okumayanlar için belki yüz birinci kez bir daha belirteceğim.

Dilmen, bu düşüncemizde bizi tek yanlı buluyor ve arkasından da şu soruyu soruyor: «Karagöz ve Orta Oyunu biçim ve tekniği geliştirilerek nereye varılabilir? Bu oyun biçimleri çağımızın karmaşık yaşantısını aktarabilir mi?» İlk bakışta doğru gibi görünen bu sorular, i lında genellikle yapılan büyük bir yanlış yansıtıyor bize. Çünkü geleneksel tiyatromuzdan yararlanmayı yalnızca bir biçim ve teknik sorunu olarak görmek isteyenlerin sözüdür bu. Kaç kez yazdım, geleneksel tiyatrodan yararlanmak demek, bu tiyatronun kökeninde bulunan özellikleri, halkla ilişkilerindeki tözünü çağdaş düşünce ve teknikle yoğurmaktır. Kısacası, kendi halkımızın öz varlığını göz önünde bulundurup çağdaş dünya görüşü ile bir senteze gitmek ancak bize tiyatromuzun ulusal kimliğini kazandırabilir. Dilmen'in geleneksel tiyatroyu yalnızca biçimsel bir olguymuş gibi ele alması asıl onur tek yanlı ve sınırlı bir düşünce i çinde olduğunu göstermektedir.

«GELENEKSEL» TİYATRO NE DEMEKTİR?

Dilmen bir de şunu soruyor: «geleneksel sanat olabilir mi?» Geleneksel tiyatroda:, yararlan,p bir senteze gitmenin «geleneksel sanat» olmayla ne ilgisi var? Hem şu «geleneksel sanat» da neymiş? Anlaşılır gibi değil bu sözler. Geleneksellik konusunda Metin And bilimsel yanıtı verdi. Ben bu konuda bir şey eklemiyeceğim, ama bazı önem li noktalara değineceğim. Dilmen, hiç kaynak göstermeden benim hiç bilmediğim bir sözümü aktarmış yazısına; ben demişim ki, «Türk tiyatro yazarları hiç Batı örneklerine saplanmamışlar geleneksel tiyatromuza bağlı kalsalardı, bugün ulusal tiyatromuz çoktan doğmuş olacaktı.» Dilmen, bu yazıya kaynak göstememiş, göstermezdi de, yok çünkü böyle bir şey. Biraz yukarda, yazılarımda (!) ve konuşmalarımda (!) bu sözleri söylediğimi belirtiyor. Herhalde, yarım yamalak kalmış bazı düşüncelerim onun kulaklarında. Ben doğrusunu burada tekrarlıyayım: «Batı tiyatrosunu değişmez bir ölçü olarak almadan, **yararlanılacak bir kaynak olarak** değerlendirmek senteze giden başka bir yoldur. Batı tiyatro kültürünü, **kendi kökümüzden kopmadan** değerlendirmek ulusal tiyatronun çıkışında küçümsenmiyecek ant te ze sahip olmak anlamındadır.» (bkz. «Tiyatro», sayı : 1-27 Mart 1969 ve bkz. «Türk Dili» sayı : 216, 1 Evlül 1969, s. 745).

Tiyatroda ulusal kimliğin sağlanması yalnızca yazarları ilgilendiren iş değildir, tiyatro kuramcıları kadar tiyatro uygulayıcılarının da Türk tiyatrosu alanındaki ana sorunu budur. Bugün Musahip zade Celâl'in büyük önem kazanmasının bir nedeni, onun oyunların da halk özelliklerinin ve geleneksel Türk tiyatrosu esteğinin bir karışımını yapısı içinde bulundurmasıdır; bu yazarın değerlendirilmesi ise ancak çağdaş düşünce düzeyi içinde, yeni bir bakış, yeni bir yorum getirebilecek uygulayıcılar tarafından yapılacaktır. Geleneksel özelliklerden yararlanılarak yazılan yerli oyunlar 1960'tan sonra artmağa başladı. Bu özü aşağı yukarı getirmiş oyunlar var: örneğin, D men'in ilk başarısını sağladığı «Midas'ın Kulakları» ritüel özellikler ile birlikte Türk tiyatro geleneğinin yapmacıksız, taklitsiz bir sentezini getirdi. Eğer Dilmen bunun farkında değilse, onun sezgisel olarak bunu yapığını söyleyebiliriz; ma eğer bunun farkındaysa o zaman kendi kendini inkâr yoluna sapmaktadır. Öbür yanda gerek öz, gerek biçim konusunda Sermet Çağan'ın «Ayak Bacak Fabrikası» geleneksel özellikler yanısıra kendi halkımızın özelliklerinden doğarken çağdaş diyalektiği de beraberin de sağladı. Bu oyun, kanımca, ulusal Türk tiyatrosunun habercisi olan, sentezi elde eden bir eserdir. Yine Haldun Taner'in son çalışmaları bu yoldadır.

BATI'DAN NEREDE AYRILIYORUZ?

Geleneksel Türk tiyatrosu üzerine yapılan incelemelerle, bir Doğu geleneği içinde olan metinsiz tiyatromuzun Batı tiyatrosu ile olan ayrıcalıkları açık ve seçik ortaya çıktı. Metinsiz tiyatromuzun «açık biçimi» ve «gösterimci» niteliği, Batı tiyatrosunun özelliği olan «kapalı biçim» ve «benzetmeci» türün den ayrıldı. Şimdi Batı tiyatrosundan yararlanıp kendi sentezimizi bulmalıyız. Bu alanda çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Yakında yayınlanacak olan «Orta Oyunu'nda Yabancılaştırma Kavramı» adını taşıyan çalışmam öz ve biçim açısından bazı özellikleri ortaya çıkaracaktır kanısındayım.

Ne yazık ki, Batı tiyatrosundan yararlanıp bir senteze gitme düşüncesi, Tanzimat kafasıyla Batılı taklit edip asalak bir tiyatrovu sürdürmekle eş değerde anlaşılıyor. Güngör Dilmen, bu iki düşünceyi birbirinden kesin çizgilerle ayırıp aradaki farkı açık ve seçik bir yolda gördüğü anda yazısının nasıl tek yanlı olduğunu anlayacaktır. O zaman geleneksel Türk tiyatrosu nun yanlışça kabuğu ile oynayıp İ iki tekrarlama iki Karagöz hareketi ni kullanınca öz tiyatrovu varettiğini sananların da nasıl yanlış ve yozlaştırıcı bir yolda olduklarını görecektir.

Her yönden zengin olan Türk kültürü, tarihsel gelişim içinde siyasal ve toplumsal nedenlerden dolayı ve yabancı etkilerin ekonomik üstünlüğü ile sinsice geri plâna atılmağa çalışılmış, onun yerine Türk sanatının kökeni ile bağdaşmayan değişik yapıda bir ifade biçimi, Türk karakteri ile yakınlığı olmayan bir öz monte edilmeğe çalışılmıştır; ne yazık ki edilmiştir de... Bu da sanattaki gelişmemizi bir yozlaşma içine sokmuştur. İçine kapanık, her yanını sıkı bir duvarla örmüş bir kültür yaşayamaz, çünkü kendini tekrar ederek bozulur gider. Bir ulusun kültürü, başka kültürlerle alışveriş yolunda olursa gelişir. Ancak bu, başka kültürü taklit ve temsil etmek anlamına gelmez; çünkü bu ülkenin kendi özünden hareket etmeden bir yaratma evlemi gerçekleşmez. En önemlisi, o toplumun egemenliğini koruyacak olan **birleşik ifade gücü** hayat bulamaz. Taklit, bir kültürü yozlaştıran, bir ülkeyi ulusal kimliğinden uzaklaştıran büyük ve sinsi bir tehlikedir. Böyle özemlerle taklitle kendi ulusal kimliğini yaklaştıran toplumda, halkın kendi kültür bilinci de zamanla yıkılır, yok olur. Taklit bir toplumu parçalanmağa götüren, onu kültürü için de bin parçaya ayıran sinsi bir kar sıt güç olarak büyür ve toplumun karşısına amansız bir düşman olarak çıkar.

Bu düşüncelerle şu sonuca varmak istiyorum; ulusal kimliğin yaşaması bir toplumun kültür bilincinin varolması ile orantılıdır. Kültür bilinci ise ne yalnız eskiyi kanıp kalmak, ne de yabancı kültürlerin baskısı altına girmektir. Yaşayan bir kültür bilinci her çağda kendini yenileyerek yeni girmektir. Yaşayan bir kültür bilinci her çağda kendini yenileyerek yeni güçler kazanan, yaşadığı çağın koşullarına kavuşuz kalmadan ilerleyen, toplumu birleştirici, toplumu ileri ci, kısacası **toplumuna yararlı olan yazarlar ve sanatçılar tarafından** ya şatılır.

Dilmen, keşke çok iyi bilmediği bazı konulara el atmasaydı: söz konusu ettiğim «Habimah Tiyatrosu.» Bu tiyatro için ben «geleneksel i rail tiyatrosu» demiştim. Dilmen buna karşı çıkıyor ve «Habimah Tiyatrosu» nun Stanislavski ve Vakhtangov yoluyla aktarılan Batı tiyatrosu olduğunu belirtiyor. Stanislavski'nin «Habimah» topluluğu tiyatrosuna tamamen başka bir gelenegi yeşertmek için bir deneme stüdyosu olarak çarılmış ve başına da Eugene Vaktangov getirilmiştir. Ancak bu tiyatro, Rus tiyatro özel liğine karşı olan zionist bir hareketti, onun için de Çarlık yönetimi zamanında yasaklanmıştı. Bu topluluğun özünü ortaya çıkartan «grotesk» anlayışı ise, daha XVII. yılda **Doğu Avrupa'da** ortaya çıkmış olan «hassidism» i (Israel Baal Shem Tor tarafından kurulmuş, din sel kimliği olan zionist bir baş kaldırmadır) kaynak olarak almış ve onu tiyatro içinde sürdürmüş bir tutumuur. Batı tiyatro geleneği ile hiç mi hiç, uzaktan ya da yakından bir ilgisi yoktur. Hatta Rus tiyatrosundan etkilenmediği gibi, Tairov'un çalışmaları yoluyla Rus tiyatrosuna kendi «grotesk» anlayışını böylece, başka ülkede yeşerdiği halde, kendi halkının özelliklerini bünyesinde toplamış olan geleneksel İsrail tiyatrosudur.

Başka ülkelerin tiyatrolarından örnekler vermek bile gerekmez bu konuda. Tiyatro'da ulusal kimlik üzerinde tartışmak isc zaman kaybından başka bir şey değildir. Ne var ki, bazı tek yanlı düşüncelere ve yanlış bilgilere ışık tutmak da görevimiz içindedir. Dilmen'in Hezarfen Ahmet Efendi'yi örnek olarak vermesi iyi oldu. Böylece, ünlülerimizin çalışmalarını nasıl küçümsediğimiz buluşlarını değerlendirip onları çağdaş bir aşamaya getireceğimiz yerde, rahat ve kolay, ama o derecede de utandırıcı olan bir tutumla nasıl başkalarının mirasıyla geçindiğimizi Hezarfen Ahmet Efendi örneğiyle bir kez daha görüyoruz.

Hezarfen, Galata Kulesi'nden Üsküdar'a uçmuş. Yüz yıllar sonra biz de «pırpır» yapmağa başlamışız, ama motorunu dışardan ithal ec rek... İthal motorla uçuyoruz. Asıl buna eğilmek gerekli. Dilmen, «motor takmadan olmaz bu iş» diyor yazısında. İşte bütün yanlışlık burada: önemli olan motoru takmak değil, **yapmaktır.** O motoru kendimiz yapabiliyor muyuz, işte o zaman ucuşumuzu ve güvenliğimizi garanti altına almış oluruz. Aksi takdirde, hep el açacağız yabanlara. Biz ise Türk tiyatrosunun artık bir d lenci kültür kurumu olma durumuna son vermesi gerektiğini hayat önemi olan bir sorun olarak kabul ediyoruz.

Özdemir Nutku

ÖZTRAK'IN YENİ YASAKÇILIĞI

Ankara Televizyonunda 15 Ocak günü saat 20.30 da yayınlanacağı ilân edilen «Gençliğin Kavgası» adlı program, Genel Müdür Adnan Öztrak'ın emri üzerine yayından alıkonmuştur.

«Objektif» programları dizisi içinde hazırlatılan bu film için daha önce TRT Genel Müdürlüğünden «olur» alınmıştır. Ancak yayından hemen önce Genel Müdür Yardımcılarından Semih Tuğrul filmde sağ ve soldan konuşturulan öğrenci liderlerinin konuşmalarının yazılı olarak kendisine iletilmesini söylemiş, filmi hazırlıyan ekip ise kısa zamanda bu işi başarmak için teknik olanak bulunmadığını ancak filmin ilgili TV makamları tarafından sey redilmesinin yerinde olacağını bildirmiştir. Semih Tuğrul, bunun üzerine provaya gelerek filmi seyredeceğini söylemiş, ancak provaya gelmemiş ve 15 dakika sonra da Genel Müdürlükten telefon edilerek filmin durdurulduğunu bildirmişlerdir.

Filmin niçin durdurulduğu halen açığa çıkmamıştır. Zira Merkez Program Dairesi'nin ilgili komisyonu film metninin tetkikinden sonra oynatılamaz kararına varmamıştır. Dolayısıyla ilgili kurulların bir yasaklama kararı olmayışı, adı geçen filmin doğrudan doğruya Genel Müdürün keyfi ve TRT'nin özerklik anlayışını çiğneyen yeni bir tutumu olarak görülmektedir.

Milli duyguları darbeleyen sergi

Fahir Aksoy

Ankara'da Alman Kütüphanesinde bir resim sergisi açıldı; Adı: «Anadolu ve İnsanları». Böylesine iddialı bir sergi Türkiye'de ilk defa açılıyordu. Davetiyeyi aldığımız da, bu nam altındaki sergiyi n neden Devlet Resim ve Heykel Galerisinde açılmadığını kendi kendimize sorar olduk. Sergiye bir iç eziklişi ile gittik, hayal yıkımtısı ve acı ile döndük.

Batı ile kültürel alış — veriş iyi ama, bu ilişkilerin milli duyguların istismarına meydan vereceş biçimlere büründürülmeden yapılması şartıyla. Aksi halde tilfe'e gi teper. Nitekim bu sergi de kemuoyunun tepkisiyle karşılanmıştır.

Sanırız «bayram değil seyran değil enistem teni ne den öptü» atalar sözü misalince ve büyük bir iddia ile or taya sürülen sergi nin emeka'nı Alman kütüphanesi olmamak gerekirdi. Nasıl ki, Almanya'da «Bayern ve İnsanları» adlı bir sergi nin Türk Enformasyon Bürosunda açılma olanağı yoksa. Almanlar milli ve geleneksel nitelik taşıyan hareketlere gösterdikleri titizliği en azından Türk'le rin de katıldığı tertip heyetinin göstermesi gerekirdi. Üste lik bu tür sergi nin açılış söylevini Alman olan kütüphane müdürünün vermesinin yanı sıra Anadolu'nun sahip'erin den bir Türk'e söz hakkı tanınmaması tertip heyetinin ac zini ve yüz — karasını göstermesi bakımından ilginçtir.

Anadolu ve İnsanları sergisi, bir grup ressamın yıllar sürecek olan metodik ve bilinçli çalışmalarıyla mi meydana gelmiştir? Bu sergi Anadolu'yu ve insanını yansıtan, onun dramını dile getiren, onun sorunlarına neşter vuran bir bütünlüğü görüntüsü veriyor mu? Yoksa küçük bir azınlığın dışında orada memuriyet vesair nedenlerle bulunmuş olan kişilerin, başarılı da olsa, yaptıkları ve çıkış noktaları sosyolojik ya da psikolojik esasları ihtiva etme»—n güzel, tatlı manzara ve natürmortlar mıdır? Türkiye'de yaşayan çoğu ressam elbet çevresinde gördürlerini tuvalme aktarmakta; ama bu icra Anadolu ve insanını inceleyen ve temel ilkelerini araştıran ve bunu tutarlı metotlarla uygulayan ve ortak nitelikte bir kavrama yönelten kişilerin resimlerinden mi derlenmiştir bu sergi?

Tartışma götürmez bir açıklıkla görüyoruz ki, bu sergi, birkaçı İstanbul'dan getirilen, çoğunlukla Ankara'da oturan bir kısım ressamın eserlerinden bilinçsiz, inceleme sız, gerçekçesiz, rastgele ya da «yağr—u—ğyara» tâvir ve rım, geçerli bir alternatifi olmayan, plânsız amaca tamamen uykırı düşen bir ikibellilik örneğidir.

Eğer bu sergi karma bir sergi niteliğinde açılmış olsaydı denecek hiç bir şey olamazdı; hiç olmazsa böylesi ne manevi bir baskı unsuru mevcut olmıyacaktı.

Diğer yandan buraya resim veren ressamlardan bir kısmı ile görüştüğümüzde, gafil avlandıklarını esefle be yan etmişlerdir. Ve işte böylesine hassas bir konuda Türk ressamları, bir propaganda mekanizmasının çarkları arasına itilmişler ve resmen olup—bittiye getirilmişlerdir.

Bu meselede Alman Kütüphanesi Müdürlüğü de alda tılmıştır. Şöyle ki, bir kısmı hariç, sergide öz ve biçim açısından «Anadolu ve İnsanı»yla hiçbir ilgisi olmayan sa lâde Batı kopyacılarının da resimlerine yer verilmiştir.

Buna karşılık tümüyle Anadolu kokan Neşet Günal'a, Tu gut Zaim'e, Cihat Burak'a, İbrahim Balaban'a, Orhan Çe tinkaya'ya Nedim Günsür'e, Nurettin Ergüven'e, Ömer Uluç'a, Nüshet İslimyeli'ye, Doğançay'a, Esat Erar'a, Orhan Taylan'a Leyla Gamsız'a, Metin Eloğlu'na, Türk asker i ressamlarına ve gerçekten Anadolu konusunu bilinçle işleyen daha bir çok kişiye olanak verilmemiştir.

Bütün yönleriyle ters sonuç veren bu istismarcı hare ketin, gözlerini körleştiren bir varlık gösterme ve yaran ma ihtirasının açtığı kuyuya tertip heyeti, kendileriyle bir likte birçok değerli ve temiz duygulu insanı da sürükle miştir.

Alman milleti ile dostuz; biz Almanya'da, onlar Türkiye'de kültürel gösterler yapmakta ve bir bakıma yararlı da olmaktadır. Almanlar, Almanya'daki Türk kültür kurumları salonlarında, Türk'ler, Türkiye'deki Alman kültür galerilerinde karma ya da kişisel sergiler açabilirler.

Bir Alman, Anadolu'da bilimsel ya da sanatsal inceleme yapar, konferans verir, hatta sergi de açabilir; bu çoğu kez olmuştur da.. Nitekim aynı şekilde Türk'ler de Alman ya'da hareket özgürlüğüne sahiptirler.

Bütün bunlar çağımız uygarlıklarının getirdiği koşullar içinde çok doğal şeylerdir. Amma. Onların da, bizim de hassas olduğumuz konular vardır. Hele propagandaya hiç âlet olmıyacak meseleler mevcuttur. Almanya'ya gazeteci olarak gittiğim zaman Alman hariciyesi, bep güzel ve başarılı taraflarını gösterme çabasındaydı; haklıydılar. Türk hariciyesi de aynı şeyi yapmak ister.

Gelgelelim, Türk milletinin bağrında kanayan bir yara gibi duran, bakımsız ortaçağ Anadolusunun gerçekle rini yansıtan ilk Türk sergisini, bu haliyle zoraki, göster melik, samimiyetsiz, yapmacıkın nice yersiz de olsa, bir Türk galerisinde, bir Türk halkevinde, görmek, izahatı mutlaka bir Türk incelemeciden dinlemek isterdik. Aynı ortamda onların da aynı duyguya sahip çıkacaklarına hiç şüphe yok. Bu düşünüş tarzı asılında Almanlara karşı menfi bir tutum ya da fanatik bir milliyetçilik olmayıp milli duygunun ve Türk olma şuurunun bir yürek ve vic dan yansımasıdır.

Haberler

HABERLEŞME ÖZGÜRLÜĞÜ

Telefonların dinlendiğini polisin açıklamaktan çekinmediği şu dönemde, elektronik cihazlarla vatandaş konuşmaları tesbit edilirken, mektup ve koliler açılıp okunurken ve hattâ senatör ve milletvekillerinin parlâmentodaki posta kutuları kurcalanırken, CHP Genel Sekreteri Ecevit, bir önerge vererek Savcı Şiar Yalçın'la aralarındaki telgraf yazışmasından nasıl haberdar olabildiğini Adalet Bakanına sormuştur.

Ecevit önergesinde, Şadi Alkılıç meselesiyle ilgili bu telgrafların kendisi va da Yalçın tarafından kamuoyuna açıklanmadığına göre, «özel yazışma niteliğindeki bu telgrafların bakanlıkca nasıl elde edildiğini» sormuş ve «haberleşme özgürlüğünün çiğnendiğini» ileri sürmüştür.

GRAHAM GREENE VE HAİTİ KATLİAMI

İngiliz romancısı Graham Greene'nin basına bildirdiğine göre geçen yıl Haiti, Cap Haitme şehrinde Başkan François Duvelier rejimi Vietnam'daki My Lai katliamından daha dehşet verici bir katliamda bulunmuş, birçok kadın, erkek ve çocuk kurşun yağmurları altında can vermiştir Bu katliamda CIA'nın da payı olduğunu söyleven Greene, en son yazdığı «The Comedi ans» adlı romanda Haiti'de ki rejimi anlatmaktadır.

SAHNE

«ASİYE NASIL KURTULUR?»

İlber Ortaylı

Yeni kurulan Ankara Birliği Sahnesinde, kuruculardan Vasıf Öngören'in yazıp sahneye koyduğu, epik yön temde yazılmış, «Asiye Nasıl Kurtulur» adlı tartışma lı bir oyun seyrettik. Yazar oyunda kapitalist düzenin eleştirisini yaptığını söylüyor. Tartışmayı yürüten iki oyuncudan birisi; Futuşla Mücadele Derneği Başkanı Sayın... Hanımefendiyi, yani parazit zümrenin kadınları nı ve hayat görüşünü temsil ediyor. Perde açıldığında Asiye adlı bir kızın tuhuş hayatına atılışı hikâye ediliyor. Yazarın bu konuda ilginç gözlemleri var! Seyirci oyunun havasına kapılıyor, yer yer: «Bu kadınların ha yatı bu kadar canlı nasıl an latılabilir;» diyenler, özellik le hanımlardan ürperenler, bilmedikleri gerçeklerle yüz yüze gelmenin hırsıklığı nı hisedenler oldu. Bu arada sahnedeki tartışmacı: «Birçok kadınımız bu zavalıların hayatını garip bir ilgi ile öğrenmeye çalışır» diyordu. Toplumumuzda kadının kendi problemlerine düzenin aksak ve çürük yönlerine olan yabancılığı göze çarpıyordu. Yazar; «Oyun salt bu kadınların dramını değil, Ön planda düzenin bozukluğunu ele almıştır ve düzeni eleştirmektedir» diyor. Karşımızda bir genç kızın düşüşü, fahişeliği ve n'hayet günün birinde bir genelev patronu, bu yolla peralı ve muteber bir kişi oluşu sergileniyor, aradaki tartışmada; Asiye'nin gerçek kurtuluşunun bu olduğunu söyleyen, sayın dernek başkanı hanımefendinin kişiliğinde benzerleri ve sömürücü hayat görüşü alaya alınıyordu. Takım halinde oyunculuğun yerleştirilmek istendiği göze çarpıyor. Başarılı oyuncu grubu içinde iki sanatçı, Semiha ve Zeliha Berksoy oyunu sürükleyemekteler. Zeliha Berksoy ölçülü, renkli ve yaratıcı bir oyun ortaya koyuyor, seyirciyle sahne arasında gerilimi sağlıyor. Berksoylar güç bir anlatım isteyen olayı, bir yaşantıyı, seyircinin gözleri önüne seriyorlardı. Özellikle Semiha Berksoy tehlikeli bayağılaşmaya elverişli bir rolü yüklenmişti. Sanırım herkes bu rolün altından kalkamaz. Ana — kızın herşeyden önce sanatçı cesaretlerine hayran kaldı. Asiye nasıl batağa saplanıyor ve nasıl kurtuluyordu, bunu gördük. Asiye'nin kurtuluşunun sömürücü düzende geçerli ve meşru bir yol olduğu yazarca vurgulanmış ve alaya alınmıştır.

Alkışlanan bu yolun dürüst ve sâlim bir yol olmadığı anlaşılıyor ki, bu noktada oyun doğru ve başarılıdır.

Oyunu devrimci taslağı bazı eserler gibi seyircide bir boşalım bir devrim tüketimi yaratmadığı için kutlamalıyız. Ancak yeterince bir umut, ve Asiye'nin gerçekte nasıl ve hangi düzende kurtulacağı bilinci yaratılmıyor seyircide... Bu verile bilirdi ve gerçekte oyunun yapısı bunun gerçekleştirilmesine olanak sağlıyor. Ger çek bir epik oyunda daha kesin nitelikli ara dialoglar (tartışma) pankartlar, projeksiyonla seyirci devamlı uyartılır ve gerçek doğru o na gösterilir. Bu süreç bunu da tam olarak gerçekleştirilemiyor. Herşeye rağmen oyun üzerinde bu açıdan yapılacak bir dramaturji ve reji çalışması eksiği tamamlar. Asiye'nin bu şekildeki kurtuluşu ve bunun içerceğ liğini ucuza kaçmadan dürüstçe ortaya koydukları için Ankara Birlik Sahnesi'ni kutlarız.

Ama gerçekte Asiye nasıl kurtulur?

Evet Asiyelerin nasıl ve ne zamn kurtulacağının daha açık bir biçimde belirtilmesi gerekiyor...

Cumhuriyet caddesine bak, süngüye davran!..

Güngör Dilmen

Taksimden Harbiye'ye doğru yürüyelim. Sağlı sollu ticarethaneler, oteller ya ni hoteller, gece klüpleri, havayolları acenteleri. Bu caddenin pek Avrupaî bir görünüşü vardır. Görünüşü öyledir ve hiçte Avrupa'lı olmıyan bir özelliği de vardır. Avrupa kentlerinin caddelerinde o ülkenin dili yürürlüktedir. Renkli neon ya zılarda, ilanlarda o ülkenin dili seslenir.

Evet, Harbiye'ye doğru yürüyelim. Önce komşumuz Bulgaristan'a ait bir acente: «Bulgarian Airlines» (yanında Türkçesi yok.)

İran Havayollarının camlı kapısında şöyle yazıyor : «Office work hours :

Daily from 09.00 to 18.00 hrs. «(yanında Türkçesi yok.)

Sonra sağ yanda sırayla:
Oriental, Gril, Cafeteria
The Module.
007 Café Restaurant.
Rötisserie.
Pâtisserie.
Club Hydromel discotheque.
Casino Espanola.
Crazy Horse Show
Les Parisiennes Night Club
Snack Bar
Hertz Rent A Car, International Licensee.
Air Conditioned Floor Show v. b.

Adları yabancı olup ta başlarına sonlarına iki keli me Türkçe eklenmiş ticaret haneleri tabii hiç sayılmıyorum :

.....bankası.
.....«seyahat acentası.
..... sanayii gibi.

Bunların evelallah milli kabul ediyoruz! Bir tek cadenin örnekleri bu.

Sonra Nişantaşı'na varmadan sağa sapan caddede koca kırmızı harflerle LCC yazılı (el si si okunacak), yani LANGUAGE AND CULTURE CENTER. Eh böyle dile böyle Dil ve Kültür Merkezi yakışır. Şanlı sos yetemiz çocuklarını adı Türkçe olan bir okula göndermeğe tenezzül eder mi hiç? Okulun sahibi de cidiye alsınlar diye okuluna elbet böyle yabancı bir ad takacak!

Bir de güzel tiyatrosu var dır bu okulun. Tiyatro LCC. Okulun tiyatro bölümü öğretim kadrosunda başta Muhsin Ertuğrul, pek çok ilerici tiyatro adamımız görev almıştır. Biz tiyatrocuların da bir «hüsnü kuruntumuz» vardır, sahne üzerin de üç beş toplumsal lâf etti mi toplumu epey değiştirdik sanırız. Oysa uzun vadeli bir iştir toplumu değiştirmek. İlerici tiyatro adamlarımız ve onların genç öğrencileri bu toplumu değiştirme işine okulun ve tiyatronun kapısındaki tabelalardan başlasalar ya? İyi bir başarı ölçüsü olur kendileri için. Çünkü bu yabansı adda, toplumumuzun kültürlü geçinen bölümünün önemli bir hastalığı gizli : Aşağılık duygusu.

yeni belgeler açıklanıyor
haydar tunçkanat
ikili anlaşmaların içyüzü
Bütün Yurtseverlerin Başucu kitabı
368 Sayfa, 15 lira
adres: Süleyman Sırrı sokak 2/11 yenişehir-ankara
ekim yayınları

Almanya ve Avrupanın Güvenliği : II

(1950-1966)

Almanya'nın birleştirilmesi çabaları ve Avrupa güvenliği fikrinin doğuşu

Sanki işgallerindeki bölgelerde uyguladıkları politika ile Almanyanın bölünmesine elbirliğiyle sebep olan kendileri değilmiş gibi, Sovyet ve Batılılar, iki ayrı Alman devleti yasaları nın mürekkebi kurumadan hanî hanî bunların birleştirilmesi çabalarına girişirler.

Bu çabalarda, birleşmenin tüm Almanya'da seçim yoluyla olmasını iste yen Batılılar, daha az samimi idiler. Çünkü, kalabalık nüfusu ile Batı bölgesinin, Birleşmiş Almanya'yı olduğu gibi Sovyetlere karşı askeri paktın içine çekeceği ve Doğu'da ciddi bir güvenlik meselesi doğuracağı açıktı. Kaldı ki, seçimlerin o zamanlar Amerikan etkisinde altında olan Birleşmiş Milletler kontrolü altında yürütülmesi teklif edilmekteydi. Sovyetler de samimi değildi. Zira, her ne kadar Almanya'nın tarafsızlaştırılmasına dayanan birleştirme teklifleri her iki taraf için de olumlu sayılacak nitelikte idiyse de, 1946 da Byrnes ve 1947 de Marshall'in tarafsızlaştırılmış Almanya görüşlerine pek güvenilir de olmasa sırt çevirmeleri ve ancak bölünme meydana geldikten ve Amerika Batı Almanya'yı silahlandırma teşebbüslerine giriştikten sonra tarafsızlaştırma fikrini ortaya atmaları, bir çeşit oportünizme oluyordu. Ayrıca, bu arada, birleşmiş Almanya'nın silahsızlandırılmaması yolunda bir teklif de getirmiş olmaları, güvenlik kaygıları ile akıl almaz bir çelişki yaratıyordu.

Batı Almanya'yı bir an evel silahlandırarak Nato'ya almak teşebbüsünde olan Amerika'nın etkisi altında, Batılılar, Sovyetlerin pop pop götürdükleri tekliflerin hepsine karşı koydular. Bu iki Almanya'nın birleşmesine imkân bırakmayan durumun doğmasına ve Sovyetlerin bugünkü tutumuna, yani olsa olsa bir konfederasyon şeklinde varolabilecek iki ayrı Almanya görüşüne yol açtı. Günümüzdeki gelişmelere bakılırsa, Batılıların teorik seçim tezleri ne karşılık Sovyet tutumunun daha çok gerçekleşme şansı vardır. Nasıl ki, Sovyetlerin Almanya meselesine paralel olarak ortaya attıkları Avrupa Kollektif Güvenlik fikri bugün tüm kıta üzerinde önemle durulan bir proje haline gelmiş ise..

Şimdi olayları kronolojik sıraları na göre ele alalım:

SEÇİM MI, TARAFSIZLAŞTIRMA MI?

...Potsdam Konferansından beri Almanya konusunda neticesiz toplantılar yapmakta olan Dışişleri Bakanları Konseyi'nin Mayıs 1949 Paris birleşiminde, Batılılar, bir Birleşik Almanya Anayasası hazırlanmasını teklif ettiler. Federal Batı Almanya Devletinin ilân edilmesinden 18 gün sonra yapılan bu soyut tek liflinin anlamı yoktu ve tabii bir sonuca varmadı.

Şubat 1950'de Amerikan Yüksek Komiseri tüm Almanya'yı kapsayan seçimler teklif etti. Mayısta Batılılar teklifi resmi voldan tekrarladılar. Sovyetlerin tepkisi beklenileceği gibi olumsuz oldu. 1951 Ekiminde Batı Almanya Hükümeti Batılı müttefiklerden her iki Almanya'da serbest seçim olmaklarını inceliyecek bir birleşmiş Milletler Komisyonu kurulmasını istedi. (1) Mesele Birleşmiş Milletler Siyasi Komitesine ve oradan Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna geldi. Komisyon, Sovyetlerin direnmesine rağmen, kurulduysa da, Doğu Almanya'da faaliyet göstermesine izin verilmedi.

Batı tezi bu şekilde gelişirken, Ekim 1950 de Prag'da toplanan sosyalist devletleri (daha Varşova Paktı yoktu) Dışişleri Bakanları, Sovyet görüşünü ortaya koydular: Almanya silahsızlandırılacak, yabancı işgal kuvvetleri çekilecek, iki Alman hükümeti henüz Almanya'nın eşit sayıda temsil edileceği bir kurucu meclis'in toplanmasını sağlayacak ve bu meclis Almanya'nın birleştirilmesi olanaklarını araştıracaktı. Sovyetler bu plânın görüşülmesi için Dışişleri Bakanları Konseyini toplantı ya çağırdılar. Batılılar Doğu — Batı ilişkilerinin tüm olarak ele alınması şartı ile çelişki içine düşerek yeni kurulmuş olan Atlantik Paktından söz açtırmak istememesi yüzünden, Konsey, gündemi bile tesbit edemeden dağıldı. «Soğuk Harbin Tarihi» kitabının ya zarı Andre Fontaine'e göre, konferans Amerikalılar yüzünden başarısızlığa uğramıştı. Amerika, Sovyetlerle girişilecek müzakerelerin Batı Almanya'yı silâhlandırma işini geciktireceğinden ve ya tamamen suya düşüreceğinden kor kuyordu

1952 Martında Sovyetlerin yeni bir teşebbüsü oldu. Almanya, mevcut hudutları ile, yani Oder — Neisse hattının Doğu hududu olarak kabul edilme si şartı ile tarafsızlaştırılacaktı. İki Alman parlamentosu geçici bir hükümet seçecek ve bu hükümet Almanya' nın tümünde serbest seçimlere gidecekti. Sovyetler bu esasları görüşmek üzere Batılıları tekrar konferansa ça ğırdılar. Sovyetler Batı görüşüne ve kapsadığı seçim prensibine doğru çok ileri bir adım atmışlardı. Amerika'nın Batı Almanya ile ilgili tasavvurları karşısında endişeleri çok ciddi olmalı idi ki, bu tekliflerine paralel olarak Doğu Almanya rejimini, tasarlanan birleşme hazırlamak amacıyle, geniş reform hareketlerine ittiler. «Valta'dan Vietnam' a» kitabında Horowitz, bu reformların Doğu Almanya rejiminin tasfiyesini do ğuracak kadar ileri gittiğini yazmaktadır. Nitekim, 1953 de, işçi primlerinin kısıtlanması yolunda bir karar re form hareketlerinin yarattığı karışık or tam içinde (Ve Amerikan radyosunun devamlı kışkırtmaları ile) meşhur Do ğu Berlin işçi ayaklanmasına sebep oldu. Sovyetlerin kendi kendilerini saklatmasına kadar giden bu iyi niyet li davranışlarında anlaşılamayan tek husus, tekliflerine, tarafsızlaştırılmış Almanya'nın silâhlarını koruyabileceği şartını eklemiş olmaları idi.

Batılılar, Amerikalılar hariç, Sovyetlerle tekrar konferans masasına oturmaya can atıyorlar. Köln şehri belediye başkanı iken «Almanlar İsviçreliler gibi tarafsız olmak istiyorlar» diyen, fakat sonra tarafsız Almanya fikrinin baş düşmanı kesilen Adenauer bile, Alman halkına birleşmeyi isteme yen adam olarak görünmemek endişesi ile bu konferansa taraftardı. Nihayet Amerika boyun eğdi ve 1933 de Batılılar Sovyetlerle görüşmeyi kabul etti ler. Ancak bu evet bir hayır niteliğin de idi. Zira Batılılar, taviz vermez bir tutum içinde, müzakerelere ön şart olarak, Birleşmiş Milletler Komisyonu' nun, Hindistan altında tüm Almanya se çim ve tezini öne sürüyorlardı. Sovyet ler, «hükümetlerden seçime» şeklinde ki bir formülle kadilerine asgari bir garanti sağlamaya çalışırlarken, Batılılar «Seçimlerden hükümete» formülle ri ile Sovyetleri tam bir güvensizlik içi ne atmakta torar ediyorlardı. Tabii top lantı yapılamadı

AVRUPA KOLEKTİF GÜVENLİK FİKRİNİN DOĞUŞU

Nihayet 1954 Ocak — Şubat'ında, Batı Almanya'nın Nato'ya alınmak üze re olduğu sıralarda, Batı ve Doğu geçi sından, Batı Almanya'nın Batı kampı içinde silahlı olarak yer almasını önlemenin olanakları artık yok olmuştu. Nitekim bu andan itibaren Sovyetler, Almanya meselesini bir Avrupa kollektif güvenlik sistemi içinde çözmek yol larını aramaya başladılar. Bu konferansda ortaya atılan Molotof Planı, Varşova Paktı Devletlerinin Avrupa güvenliği ile ilgili olarak Temmuz 1955 da Bükreş, Mart 1969 da Peşte ve Ekim 1959'da yayınladıkları çağrıla rın öncüsüdür. Molotof Planı'nın ana hatları şöyle idi: 1 — Bütün Avrupa devletlerine açık 50 yıllık bir Avrupa Güvenlik Paktı kurulması. 2 — Batı ve Doğu Almanya'nın tarafsızlaştırılmış olarak diğer devletlerle beraber bu pakta katılması. 3 — İki Almanya' nın birleşeceği ve barış antlaşmasının imzalanacağı zamana kadar işgal kuvvetlerinin sınırlı olarak Alman toprak larında kalması. Gene Andre Fontai ne'e göre, bu bu plân karşısında Batılı Dışişleri Bakanlarının tepkisi şöyle olmuştu: Bidault: «Düşünülebilir.» Eden: «Bu Avrupa'nın Monroe Doktrini'dir.» Dulles: «Bu kötü bir şakadır». Neticede plân kabul edilmedi Batı, ge ne harşeyden önce, tüm Almanya se çimleriyle iki Almanya'nın birleştiril mesi gereğini öne sürüyordu Bu konular altında birleştirilecek bir Almanya istense Batı'ya, istense Doğu'ya katılabilecek, istense tarafsız kalacaktı. Eden bu teme görüşü ayrıntılı bir plân halinde işledi. Birleşmiş Milletler seçim komisyonu yerine 4 devlet tem silcilerden kurulu bir komisyon öngö rülerek Molotof Planı'nın karşısına çı kartılan bu plana Eden Planı adı verildi. Almanya Meselesinde Batı tezi bu gün de Eden Planı'na dayanmaktadır.

Sovyet tutumu, ettiğine, Almanya meselesini bir Avrupa güvenlik mese lesi sayan görüş etrafında yoğunlaşıyordu, 1955 Temmuzunda, hükümet başkanları toplantısında, Bulganin, Molotof Planını birazı daha acarak, teklif edilen Avrupa Kollektif Güvenlik Paktının Nato ve yeni kurulmuş olan (Mayıs 14) Varşova Paktı'nın yerlerini alacağını söylüyordu. Bulganin, Almanya meselesini teknik yönü ile bir ya na bırakıyor, Avrupa teması'nı işliyordu, Bir taraftan da Sovyetler Avrupa Kollektif Güvenliği tezlerini olumlu ma reketlerle destekliyorlardı. 15 Mayıstaki 1955 «Devlet Antlaşması»nın imzalan masiyle Avusturya'nın işgali sona er di ve bu devletle barış oldu. 26 Ekim de Avusturya'nın tarafsızlığı bir anaya sa maddesi olarak ilân edildi. Aynı yı lın Eylülünde Adenauer Moskova'ya davet edildi ve Almanya ile Sovyetler arasında diplomatik ilişkiler kuruldu. Nihayet 1959 da gelişmekte olan Avru pa Kollektif Güvenlik tezi yanısıra, Almanya konusunda bugüne dek değişme miş olan son Sovyet görüşü de mey dana geldi. 19 Ocak tarihini taşıyan Sovyet planının esasları şu idi: İki ayrı Alman devletinin bir devlet halin de birleşmesine artık imkân yoktu. An cak üst kademede temaslarla iki dev let arasında bir yakınlaşma olması ve bir konfederasyon kurulması düşünülebilir. Konfederasyonun kurulması ha linde, barış antlaşması Konfederasyon la imzalanacaktır Bu olmadığı takdir de, her iki Alman devleti ile ayrı ba rış antlaşmaları imzalanacaktır, Sanki Sovyet görüşündeki gerçekçilik ispat lanmak ister gibi, Mayıs 1959 da Ce nevre'de toplanan dört Dışişleri Bakanları Konferansında, Doğu ve Batı Almanya diplomatları «Müşavir» sıfatiyle ilk kez bir milletlerarası toplantı da ayrı devletler temsilcileri olarak karşı karşıya gelmişlerdi.

Sundan sonra Sovyetler, bir yan dan Batı Almanyayı ve diğer Batı devletlerini Doğu Almanya'yı tanımaya zorlayan hareketlerde bulunurken, (Berlin'e geçiş yollarını Doğu Alman ya'nın kontrolüne bırakmakla yarattıkları 1961 Berlin Krizi gibi), diğer yandan Avrupa Kollektif Güvenlik Sistemi Kurulması yolundaki çabalarına devam et tiler. Kaldı ki, Varşova Paktı'nın kurul duğu 1955 den itibaren, Avrupa iki si lâhlı kampa bölünmüş ve Almanya mes elesinin de parçası haline geldiği Av rupa güvenliği işi silâhsızlanma ve di ğer konularla bir Blokler arası so run olmuştu. Bu arada, Doğu'dan ge len teşebbüsler arasında en dikkati çe ken, Polonya Dışişleri Bakanı Rapacki' nin Orta Avrupa'nın tarafsızlaştırılması ve atomdan arınmasını öngören 1957 tarihli plânıdır. Doğu Bloku nun Avrupa güvenliği konusundaki görüşlerini bir doktrin halinde toplaması, içinde Pan — Avrupa Konferansı teklifinin de bu lunduğu 5 Temmuz 1966 tarihli Bükreş Deklarasyonu ile olmuştur.

Gerek bu deklarasyon, gerek bu nu izleyen günümüz konjonktürü, Avru pa sorununa değgin Türk dış politika düşüncesinin bir eleştirisi ile beraber gelecek hafta ele alınacaktır.

(1) Barış Antlaşması imzalamadığı için Batı Almanya Birleşmiş Milletler üyesi değildi. Bu sebeple müttefiklerin aracılığı istenmiştir.

NOT: Son üç yazımızda, Amerikan, İngiliz ve Sovyet resmi yayınlarından, Batı'ya eğilimli olmakla beraber, kökü bir kaynak sayılabilecek Andre Fontaine'in «Soğuk Harbin Tarihi» adlı eserinden, Lippman ve Horowitz'in Amerikan politikası eleştirilerinden ve Türkkaya Ataöv'ün «Amerika, Nato ve Türkiye» kitabından fay dalanılmıştır.

İbrahim çamlı

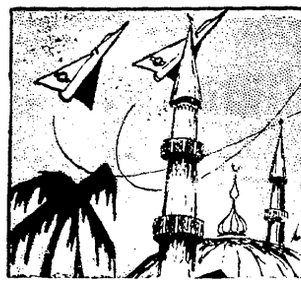

IRAK'TA DARBE TEŞEBBÜSÜ

Irak'taki son darbe teşebbüsü, kırktan fazla kişinin idamıyla sert biçimde bastırıldı. Irak kaynaklarına irkanmak gerekirse, darbe teşebbüsü, İran, ABD ve İsrail'in tertipledigi tam bir gerici harekettir. Değil solcuları, «orta yolcuları» dahi hareketin dışındadır. Bagdat haberlerine göre, Irak hükümeti, bir yıla yakın süredir darbe teşebbüsünden haberdardır. Baas iktidarına bağlı siviller ve genç subaylar, çok önceden darbecilerin içine sızmışlar ve hükümeti haberdar etmişlerdir. Meselâ darbenin tahrikçilerinden İran Büyükelçiliği Üçüncü Katibi Tahir Davut, darbecilerden sandığı Baas iktidarına bağlı bir subaya para vermiştir. Bağdat Radyosu, komplonun düzenleyicilerinden İran diplomatı Tahir Davut'un tercümanı aracılığıyla yaptığı konuşmaları teypten yayımlanmıştır. Bir ay kadar önce, İran hududundan iki partide üç bin makinalı tüfek ve 600 bin mermi geçirilmiştir. İsrail' le işbirliği yapılarak İran'da kurulan fabrikada yapılan bu tüfekler üzerindeki «Made in İran» yazısı silinmiştir. Bu silâhlar, İsrail ya pısı Uzi tüfeklerine benzemektedir. Irak hükümeti bu silâhları Arap gerillalarına vereceğini açıklamıştır. İran'dan telsiz sistemi getirilmiş, bu vol adan İran'la temas sağlanmıştır. İki ay kadar önce, İran İstihbarat Genel Müdürü ve İran'ın Kuveyt Sefiri, İran'da darbecilerle toplantı yapmışlar, onların hemen harekete geçmediği iddiasındadır.

Darbenin liderleri, Arif zamanında bakan olan emekli General Abdülgani Ravi, Nuri Said'in CIA hizmetindeki eski Beyrut Ateşemiliteri Salih Mehdi El Samuray, emekli Yarbay Câbir Hasan Hattat gibi kişilerdir.

İktidardaki Irak rejimini çökertmek, ABD, İran ve İsrail'in ortak çıkarları gereğidir. İran, Irak'ı ve bütün ilerici Arap rejimlerini bölük bir tehdit olarak görmektedir. Irak ile İran arasında ciddi toprak anlaşmazlıkları vardır. Bu nedenle, Barzani hareketi İran' dan asker, silâh ve her türlü yardım görmektedir. İsrail, İran voluvla Barzani'yi beslemektedir. İran'ın Körfez'deki küçük petrol emirlikleri üzerinde egemenliğini kurmasında en büyük tehdidi ilerici Irak rejimi teşkil etmektedir.

Emperyalizmin hizmetindeki Nuri Said Paşa zamanında, Bağdat Paktu üyesi iki ülke çok dost iken, ilericilerin iktidara gelişi üzerine, İran ve Irak arasında bir süredir şiddetli bir kavga başlamıştır. İran ve İsrail'i öne süren emperyalizm, Irak'ta ilerici rejimleri devirmek için bu nedenle çok çaba göstermektedir.

Bağdat hükümeti, başarısız darbe teşebbüsünün baş mimarının CIA olduğu inancındadır. Siyonistlerin avukatı Amerikalı Senatör Javits'in, önce İsrail'e gidip, sonra Türkiye ve İran'ı ziyaret etmesi, darbe teşebbüsüyle ilgili sanılmaktadır. Darbe, Javits'in bu gezisi sırasında vuku bulmuştur. Yine bu günlerde, İsrail Ürdün'e şiddetli bir taarruz yapmıştır. Amacın Irak kuvvetlerini bağlamak olduğu ileri sürülmektedir. Bundan başka, Bağdat hükümeti ve Barzani arasında başlayan görüşmelerin başarıyla sonuçlanması ihtimali, İran Şahını, Irak hükümetinj devirme teşebbüsünü hızlandırmaya itmiştir.

Bağdat hükümeti, İranlı diplomatları kapı dışarı ederek ve darbecileri derhal cezalandırarak, bir emperyalist komployu daha, gelişmeden boşa çıkardığı inancındadır.

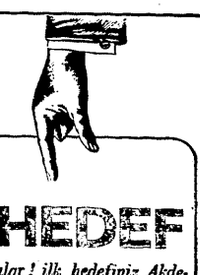

AVRUPA'NIN GÜVENLİĞİ VE TÜRKİYE

Sovyetlerin Avrupa Güvenlik Konferansına ABD' nin de katılmasını kabul lenmesine rağmen, kısa sürede bir konferans toplanmasına Washington karşı, Washington, çeşitli baskılarla, Avrupa Güvenlik Konferansı na katılmaya hevesli öteki Nato ülkelerini de yumuşatmışa benziyor.

International Herald Tribune, bu konuda şöyle bir sıralandırma yapıyor: En başta Konferansı şüpheyle karşılayan «şahinler» gelmektedir. Şüphecller arasında şu ülkeler vardır: ABD, İngiltere, Batı Almanya, Fransa, Türkiye, Yunanistan ve Portekiz. Gazeteye göre, bunlar arasına son da kikada Kanada ile İtalya da katılmıştır.

Daha az şüphecller arasında Hollanda, Belçika ve Lüksemburg ... maktadır. Sovyetle ... gi ile görüşmelerin ... lamasını en çok arzu ... den ülkeler Norveç, Danimarka ve İzlanda'dır.

MAKARİOS VE AMERİKAN PLANI

Atina Radyosuna verdiği mülâkatta Makarios, ABD'nin Kıbrıs sorunun bir an önce çözülmesini istediğini söylediği Kıbrıs hakkında bir Amerikan plânının varlığından haberdar olduğunu da ekledi:

RADYO — Sayın Başkanım, Atina'ya gelişiniz dolayısiyle bazı söylentiler çıktı. Deniliyor ki, ziyaretiniz Kıbrıs sorununu bir an önce çözülmesi amacını taşımaktadır. Ve yine aynı çevrelere göre, ABD'nin bu konuda bir planı bulunmaktadır. Ne der siniz?.

MAKARİOS — Kıbrıs sorunun bir an önce çözülmesi, ilgili taraflarca arzulanmaktadır. Ama sorunun derhal çözülebileceğine inandığımı söyleyemem. Kıbrıslı Rumlarla görüşmeye gelince, ben böyle bir olandan habersiz değilim. Sunu da belirtmeliyim ki, Amerika, Kıbrıs sorununun bir an önce çözülmesini sağlamaktadır. Bilindiği üzere, bu konu iki Nato üyesi Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkileri gölgelemektedir.

RADYO — Cemaatler arasındaki görüşmelerde, Türkler daha fazla hakları sağlamak amacıyla direnmektedir. Siz ise daha fazla ile bir fedakârlıkta bulunamayacağınızı belirtmiştiniz. Görüşmeler, bu çerçeve içinde devam ettiği takdirde, bir çözüm yolu için ka rarlaştırılmış başka bir yol var mıdır?.

MAKARİOS — Görüşmeler devam ettiğine göre, bir çıkmaza saplanmış olmak şimdilik söz konusu değil. Ancak Türk — Rum görüşmeleri bir sonuca bağlanmazsa, çözümü gerçekleştirecek başka bir yolun mevcut olabileceğine inanmaktayım.»

Makarios'un bu «başka yol»u bir blöf müdür, yoksa Makarios bir plan peşinde midir?.

BİR İHTİLÂLCİNİN MEKTUBU

Arjantinli ressam Ciro Roberto Bustos, Che Guevara ile bir likte 1957 İlkbaharında Bolivya'daki devrimci mücadeleye katılmış, fakat sonradan vakalanarak otuz yıl hapse mahkum edilmiştir.

Bustos, hapishaneden avukatına yazdığı 29. Kasım. 1969 tarihli mektuda, ilerici askeri rejimlerin bulunduğu Peru ve Bolivya'daki devrimcilerin kazandığı yeni müttefiklerin muhteme len devrimci askerler olduğunu açıklamaktadır:

Sevgili Jaime.

Bolivya'daki devrimci atılımın sonuna dek sürüp sürmeyeceğini pek bilmemekle birlikte, bunu arzuluyor ve ümit ediyorum. Bu arada, hareketin lideri General Ovando'nun, «Yapacağımız işler, hareketimizin bir devrim olup olmayacağını göstercecektir» tarzındaki sözleri de hayli düşündürücü.

Öte yandan, unutulması güç olan bir nokta, bugün devrimi sürdürme durumunda bulunan aynı Silahlı Kuvvetlerin, bir zamanlar bağımsızlık uğruna mücadele verenlerin karşısına çıkmış olması ve Che Guevara'nın ölümünden sorumlu bulunmasıdır.

Sunumla birlikte, o zamandan bu yana çok şeyler değişti. Peru ve Bolivya'da olduğu gibi, ulusal ordular artık halkların çıkarları doğrultusunda kararlı bir mücadeleye girmiyorlar. Ve böylece yeni bir tarihi dönem açılıyor.

Donmuş ideolojik şema ve kuralların bir kenara bırakılması gerektiği konusundayım. Önyargılardan kurtulup, devrimin içten bir başlangıç yaptığını kabul etmeliyiz.

Devrimci orduların bu süreci başlatmaları beni hiç de şaşırtmıyor..

Dostluklar,
Ciro Roberto Bustos

İHTİLÂL İHRACINA PAYDOS!.

Düne kadar Sovyetler Birliği'nin ihtilâlcilere karşı pasif tutumunu eleştiren Castro da ilk kez pasifilkle suçlandı. Venezuella ihtilâl lideri Douglas Bravo, Castro'nun izlediği dış politika ya çattı ve Küba yönetıcilerini «Sovyet tutumuna yanaşmak amacıyla proleter enternasyonal'e ihanet ettikleri» için kınadı. Bravo, Castro'yu öteki ülkelerdeki ihtilâl çabalarına kayıtsız kalmıyor diye eleştirmektedir. Gerçi Castro'nun «tek ülkede ihtilâl» görüşünün benimsendiği ileri «ürülemez, ama 10 milyon ton şeker üretimiyle belirlenen kendi ekonomik kalkınma çabası, Sovyet yardımlarına ihtiyaç ve Kıt'daki ihtilâl hareketlerinin başarısızlığı Castro'yu ihtiyatlı bir tutuma itmiş olabilir. Le Monde gazetesi, son noktayı şöyle değerlendirmektedir: «Son yıllarda Castro taraftarı olan ya da Küba tarafından desteklenen birçok ihtilâl hareketi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bolivya, Venezuella, Guatemala ve Peru'da ormanlık bölgelerde faaliyet gösteren gerillalar, ne kuvvetlenebilmişler, ne de köylüleri kendi ülkeleri etrafında toplayabilmişlerdir. Modern Amerikan silâhlarıyla donatılmış ve Amerikan uzmanları tarafından eğitilmiş özel birlikler karşısında bu gerillalar bir ihtilâl havası yaratmadan dağılıp gitmişler dir. Gerillalar, Havana İhtilâlinin, ABD'nin tasvibiyle değilse bile ,en azından muhafeti olmaksızın yapıldığı gerçeğini unutarak, ihtilâlı kolayca elde edebilecekleri ummaktadırlar.»

DÜŞÜNDÜRÜCÜ RAKAMLAR

UNESCO Bülteni ilgi çekici istatistikler yayınlıyor: Sanayileşmiş zengin ülkeler, azgelişmiş ülkelere adam başına yılda 8 dolar yardım yapıyor, ama askeri giderler için 170 dolar israf ediyor.

Zengin ülkeler, eğitim için yılda adam başına 100 dolar harcıyor. Azgelişmiş ülkeler ise 5 dolar. Dünyada bir askerin ortalama yıllık gideri 7800 dolar. bir çocuğun ortalama eğitim gideri ise 100 dolar.

1. HEDEF

Ordular! ilk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri (Gazi Mustafa Kemal - 1922).

2. HEDEF

Milli Türk kültürünün, tarihî kaynaklardan yararlanarak, birleştirici ve ilerici unsurlarla yeni baştan kurulması. Bu amaç için, bütün aydınları kültür emperyalizmine karşı savaşa çağırıyoruz

Yayınladığımız yazılardan bazıları:

Türkiye'nin Çıkarları Bakımından Nato (Cengiz Kürşat) - Osmanlı İmparatorluğunda Azınlık Meselesi (Turgut Işıksel) - Türkiye'de Yüksek Öğretim Meselesi (Dr. Selçuk Erez) - Memleketimizin Çözülmemiş Meseleleri (Prof. Demir Demirgil) Atatürk ve Lâiklik (Prof. Dr. Suna Kili) - Birinci Dünya Savaşında Filistin'i yaratan faktörler ve İngiltere (Prof. Dr. Yılmaz Altuğ) - Türkiye'nin Dış Zenti ile ilgili tartışmalar (Dr. Selçuk Erez) - Millet, vekillerini nasıl seçiyor? (Tarhan Erdem) - Çağdaş Türk Tiyatrosunun yaratıcısı: Muhsin Ertuğrul (Yrd. Prof. Oya Başak) - Enflasyon (Prof. Dr. Demir Demirgil) - Ruslarin İstilâsı ve Grek Projesi (Tülay Duran) - Akdeniz Üzerinde Çıkar Mücadelesi ve Türkiye (Dr. Cengiz Kürşat) - Gerilla Savaşı ve Türkiye (Ahmet Sakir Terek)

Yayınlarımızdan bazıları:

Türk Kurtuluş Savaşı
(Büyük Boy - 20 TL.)

Atatürk, Din ve Lâiklik
(Büyük boy - 15 TL.)

Başkan Kennedy'nin Nutukları
(2 cilt - 30 TL.)

İktisat
(Yazan Prof. Samuelson - Çeviren: Prof. Dr. Demir Demirgil. 3. baskısı şubat ayında çıkıyor)

BİLGELERİLE TÜRK TARİHİ DERGİSİ
DÜN/BUGÜN/YARIN

28. SAYISI ÇIKTI

(«Teneke Kralı Mıgırdıç Şellefyan» başlıklı yazımıza gönderilen ve mahkeme kararıyla yayınladığımız tekzip yazısıdır)

TÜTÜN VE TENEKE KONUSU

Memleketimizde ekonomik ve ticari gelişmeler ve bununla ilgili olarak, özel sektörle devlet ve bü kumet makamları ve vazifeleri arasında meydana gelen ve ilişkiler, kanunlarımızın gösterdiği yollarda inkişaf etmektedir. Idari makamlarımızın ve vazifelilerimizin, kanunları uygulama konusundaki titizlikte rinden ayrı olarak, ilgili adalet mercilerimiz de, ortaya çıkabilecek duruları incelemekte ve kararlara bağlanmaktadır. Ekonomik ve ticari hayatta, görevlilerin mevzuattaki hükümleri uygulamaları, öte yandan iş ve teşebbüs sahiplerinin huzur ve güven içinde faaliyette bulunabilmeleri, ancak bu hukuki çerçeve venin varlığına bağlıdır .

Türünlerimizin satılması ve karşılığında memleket tüketim ihtiyacını karşılayacak teneke ithali cihetine gidilmesi, mevzuatımız dahilinde ele alınmış bir konu olup, bu mevzuun bazı safnalarında gerek li kararlar ,ilgili adli merciler tarafından da vaz edilmiştir.

Neşriyatımızda «yasak mal ithalin diye isimlendirilen teneke ithalinde, «yasak» olarak tavsif olunabilecek her hangi bir durum mevcut değildir. Tütünlerimizin ihraç olunması karşılığı teneke ithali, ya yınımızda, «yasak mal ithalinde îkinci bir yola olarak gösterilmek istenmiştir ki, bu da, gerçeklere aykırıdır.

Tütünlerimizin ihraç olunması ve memleket tüketim ihtiyacını karşılayacak tenekelerin ithal olunması meselesinde hakikat şudur: Devlet ambarlarında 2,5 milyar Tl. değerinde ve 242 milyon kilo tütün var dır. Tütünlerımızın önemli bir kısmı sigara imalinde kullanılır ve geriye kalan kısmı da ihraç olunarak memleketimize döviz kazandırılır. Öte yandan, memleketimizdo üretilen tütünlerin tamamı, Devlet ve tüccar tarafından üreticiden satın alınmaktadır. Tüccarın satınaldığı tütünleri sigara yapmak imkânına sahip bulunmaması, çeşitli sebeplerle satamadığı ve elinde kalan tütünler bakımından onu çok daha güç durumlara sevketmektedir. Işte 1962 — 1963 tütünleri de böyle bir durum meydana getirmiş, satılmayan bu tütünlerin denize dökülmesi veya yakılması halinde milli servete zarar verilmesi meselesi ile karşılaşılmış, bunun üzerinedir ki, bahis konusu tütünleri ihraç edebilecek firmaların, ihdas olunan 5 milyon dolarlık Fuar Kotası listelerinin dekî mallardan ithalat yapabilecekleri ilân edilmiştir.

Yazımızda ayrıca, devletle özel teşebbüsün mutlaka birbirine cep he alması gereken iki varlık olma sı gerektiği tarzında bir zihniyet ve o zihniyetin tevlidine yol açmamak istenmektedir. Şu hususu belirtmek gerekir ki, gerek tütün ihracına bir çözüm şekli bulunma sı ve karşılığında teneke ithal edilmesi bahsinde, gerekse özel teşeb büsle ilgili diğer resmi tutumlarda, özel sektörü milli bünye ve dolayısiy le devlet varlığı içinde mütalâa eden ve özel sektörü bunaltıcı değil, mümkün olduğu kadar plân çerçe vesi içinde inkişaf ettirici bir zihniyet aşıldır. Yazınızda ortaya atılan «Kâr senin, zarar devletine» sloganı ile, özel sektör mensuplarının ken di zararlarını devlete yüklemek iste dikleri hususu anlatılmaya çalışılyorsa, bu da gerçeklere aykırıdır. Bir kere, resmi sektörün başarısı ve kazancı nasıl devletumizin güç ve kuvvetinin artması şeklinde mütalâa edilecekse, özel sektörün kar kınması ve o ölçüde devlet sektör mensuplarının zararlarının devlete yüklenmesi de bir mesele ise sa la mevcut değildir. Özel sektör mensuplarının zarar etme nokt alarının dan ve safnalarından plân ve mev zuat çerçevesi içinde uzaklaştırılması, devletin zarar görmesi değil, tam aksine, zararın kurtulan özel sektör mensuplarının yerine getirecekleri vecibeler dolayısiyle kâr et mesi demektir.

Sütunlarınızda ayrıca, tutun ih racatçılarının «Özel bir takas ızını kopartıcıları» ifade olunmakta, böylece, ilgili vazifeliler hakkında inci tici fikirlerin husule gelmesi yolu açılmaktadır. Bahis konusu Fuar Kotası, herhangi bir firma veya tir malar tarafından ekoparılmışa bir izin olmayıp, tütünlerimizin ihraç olunması ile memleket ihtiyacı tene kenin bunun karşılığında ithal olun ması yolunda ilgili vazifelilerce uy gun bulunan bir çözüm şekildir. Bu meseleyi vazifeliler veya firmaları rencide edecek tarzda yorumlama ya çalışmak, gerçekleri değiştirmek maksadına yöneltilmiş bir gayret o larak mütalâa olunabilir. Resmi daı reformuz ve vazifelerimiz kendileri ne intikal eden veya bizzat kendilerınco ele alınan mesele ve işlemler de, mevzuat ve memleket menfaat leri çerçevesi içinde gereken karar ve tutuma giderler. Bu kararları ve tutumları, «Özel» olarak ekoparıl mış» müsaadeler şeklinde yorumla mak ne kadar yanlışsa, nitmukabele, «özel» olarak konulan «yasaklar» tarzında manalandırmak da öylece hatalıdır. Anayasamızla tayin olunmuş hukuk düzenimizde, bu gibi yorumlama ve manalandırmaları esasen önleyen adli merciler mevcut tur.

Yazımızda, tütün ihracı karşılığı teneke ithali etmiş bulunan Budin Madencilik Limited şirketi tarafından gümrüklerimize getirilen malın önce gümrüklerden çekilmesine izin verilmediği halde, sonradan meselenin halledildiği anlatılmaya çalışılmakta, ama bu arada, okuyucuda, resmi makamlarla ilgili şüpheler yaratılmağa uğraşılmaktadır. Bu konuda gerekli aydınlatmayı yapabilmek için ,meselenin ki saca özetin sunmak gerekir:

1. Budin Madencilik Limited Şirketi, yüze yakın firma arasında, Fuar Kotasından tütün satmak karşılığı ilk fâke teneke getirmek için müracaata bulunmuştur,

2. Budin Madencilik Limited Şirketi ile birlikte daha üç firmaya aynı Kotadan teneke için tahsis ve rilmiştir.

3. Usullüne uygun verilen bu tahsislerden faydalanan Budin Madencilik Limited Şirketi 18 Aralık 1967 tarihinde, 63.637.— Dolarlık 2193 ton tenekeyi İzmir Gümrüğüne ge tirtmiştir,

4. İzmir Gümrükler Müdürlüğü, bu tenekelerin ithaline, batı Almanya menşe şahadetnamesi ibraz edildiği halde, bunların Amerikan menşeli olduğu düşüncesi ile izin ver me.. .

5. Budin Madencilik Limited Şirketi bunun üzerine, 9.9.1968 tarihinde Danıştay'a başvurmuş, İzmir Gümrüğüne getirttiği malın, Batı Almanya menşeli olduğuna dair «Ma hallî» Ticaret Odası ve Türk Konsolosluğunca onaylanmış menşe şaha detnamesi ile sabit bulunduğunu ifade ile, Gümrük ve Tekel Bakanlığı işleminin iptalini ve yürütmenin durdurulmasını talep etmiştir.

6. Danıştay 12. Dairesi, 12.10. 1968 tarihli kararı ile, Budin Madencilik Limited Şirketi lehine yürütmenin durdurulmasına karar vermiştir. Görülüyor ki, bahis konusu firmanın, dairelerimiz ve vazifelerimiz nezdinde herhangi bir etki ile gümrük problemini halletmiş bulunduğu düşünülemez. Meselenin, yürütmenin durdurulmasıyla ilgili kısa müddeti karar, bizzat, «Türk Milletî Adına Hüküm Veren Danıştay O nikinci Dairesi» tarafından vaz edilmiştir,

7. Danıştay Onikinci Dairesi, 3. 4.1969 tarihli ve 19169/666 sayılı kararıyla da, bu konunun esasını hükme bağlamış ve yine Budin Madencilik Limited Şirketi lehine olmak üzere, İzmir Gümrüğüne gelen fâke tenekelerin Amerikan menşeli olduğu düşüncesiyle ithaline müsaade o lunamaması yolundaki işlem isabetsiz bulunmuş ve firma aleyhindeki bu işlemin iptaline keşin olarak ka rar verilmiştir. (Görülüyor ki, orta da firmanın nüfuzu veya vazifelirimizden bazısının herhangi bir şe kilde firma lehine veya aleyhine bu tumu varit olmayıp, problemdeki görüş farkları, Anayasamız mucibince hesinde yetkili bulunan Danıştay O nikinci Dairesi'nin «Türk Milleti a dına verdiği hüküm»le karara rap dedilmiştir. Öte yandan, Danıştay O nikinci Dairesi, Ticaret Bakanlığı veya Hükümetle ilgili diğer herhangi bir dairenin mütalâasına dayanarak karar vermemiştir.)

8. Danıştay'ın bu kararından sonra, Gümrük ve Tekel Bakanlığı, bahis konusu tenekelerin ikinci kalite ve imalât artığı olduğu düşüncesiyle malın gümrükten çekilmesi ni önlemiş ve İzmir Gümrüğü 10.11 1969 gün ve 326 sayılı işlemle bu yolda uygulamaya geçmiştir,

9. Budin Madencilik Limited Şirketi Gümrük ve Tekel Bakanlığının ve İzmir Gümrüğünün işlemi nin iptali talebiyle Danıştay'a tek rar başvurmuştur.

10. Danıştay Onikinci Dairesi, 27.11.1969 gün ve 3293 sayılı kararıa, yürütmeyi durdurmuştuyur. (Görüleceği ki, bahis konusu firmanın lehine olan kararlar, hükumetle ilgili herhangi bir daire tarafından ve rilmemiş, konuyu mevzua tmuvace hesinde inceleyen Danıştay'ca vaz edilmiştir.

Neşriyatımızdan, bundan başka, teneke ithaline izin verilmekle, memleket için de teneke imal eden kuruluşların baltalandığı ileri sürülmektedir. Böyle bir iddia da hakikatlere tamamen aykırıdır. Zira, 1967 yılında memleketimizin teneke ihtiyacı 46.700 ton olup, memleket içindeki üretim 44.900 tondur. Bu durama göre memleket ihtiyacının karşılanması için gerekli miktarda tenekenin ithali olunması zarureti ortaya çıkmıştır. Kaldı ki, bahis konusu tenekelerin ithali yoluna gidilmekle, depolarda çürüyen tütün terimlerin ihracı sağlanmış ve o ölçü de döviz kazancımız mümkün olmuştur.

Sütunlarınızda bundan başka, bahis konusu tenekeleri ithal eden firmanın, ithali müsaadesinde yazılı miktardan % 10 fazla mal getirmiş bulunduğu anlatılmaya çalışılmaktadır. 24.12.1969 tarihinde gerekli muayeneler ve tartılar ikmal olunmuş ve fazlalığın % 10'dan daha az olduğu görülmüştür.

Neşriyatımızda bu konu ile ilgili olarak gerçeklere aykırı iddialar birbiri arkasına sıralanırken, u da geçen firmalar ve sahipleriyle Hükümet arasında alâkaları ileri mevcudiyeti üstünde durulmakta, böylece, ihracat ve ithalât muamele le ve işlemlerinde böylesine ahbap lıkların tesirlerinden ve faydasından istifade olunduğu tarzında, o kuyucuya ve umumi efkâra yıkıcı ve kışkırtıcı telkinler tevdii olunmak adır.

Vatandaşlarımız, hükûmet ve resmi dairelerle olan işlerinde, demokratik idarelerin bizzat milletin ve vatandaşların iktidarı ve hükûmeti olduğu inancı içerisindedirler. Demokratik idare, elbette ki, «ah bablık» kelimesiyle anlatılmak iste nen bir lâubalî tutumu reddettiği gibi, böyle bir tutumdan kaçınmanın gerekliliği ve icdası ile, vatandaşın karşısına çıkmayıştan uzak, müsamahasız bir sertlikle de çıkamaz. Vatandaşa hizmet rejimi olan demokratik idare, bu yoldaki tutumunda, mevzuata ve adli mercilerin hüküm lerine dayanarak güç ve kuvvet ka zandırır.

Refet Sezgin
Devlet Bakanı

İKİLİ ANLAŞMALAR

(Başı S. 1'de)

sa'yla uymak zorundayız.

Rusk — Bunu yapamazsınız. Her devletin gizli anlaşmaları vardır. Bunlar Parlâmentodan geçirilirse, etkinliğini kaybeder.

Çağlayangil — Anayasa'ya uymak gereği var.

Rrusk (Öfkelenerek) — Sizin yalnız bizimle anlaşmalarınız var, bizim ise kırk ülkeyle ayrı ya da değişik mahiyet te anlaşmalarımız var. Bunların hiçbirini açıklamıyoruz.

ABD Dışişleri Bakanı, böylece meseleyi kesip attı. Bu konuşmaya tanık olan bir Amerikalı diplomat, Ankara'da bir Türk gazetecisine aylarca önce, «Anlaşma Parlâmentoda müzakere edilmiyecek» ha berini verdi. Gerçekten iktidar, «Yapılan anlaşma, Nato anlaşmasının bir ekidir» tarzında, Anavasayı çok zorlayan bir hukuki yorumla, Tem muz'da imzalanan «Türkiye Cumhuriyeti ve ABD Hükümetleri Arasında Kuzey Atlantik Andlaşmasının Üçüncü Maddesi Mucibince Kuzey Atlantik Andlaşması Bölgesinde Silâhlı Taarruza Karşı Kovmak Üzere Müşterek İmkânlar Geliştirmek İçin İki Hükümetçe Alınacak Müşterek Tedbirlerle İlgili Anlaşma» uzun adlı anlaşmayı Parlâmentodan geçirmekten vazgeçti. Oysa, ana muhalefet, temel anlaşmanın mutlaka Meclis'ten geçirilmesi tezini benimsemiş, seçim bildirgesiyle de bunu kamuoyuna açıklamıştı. CHP Grubunda da eğilim, 23 maddelik anlaşmanın madde madde müzakere edilmesi, gerekli değişiklikle re gidilmesi yolundaydı. O halde, ana muhalefeti, daha doğrusu İsmet Paşa'yı yumuşatmaya ihtiyaç vardı. Yalnız iktidarla değil, özellikle Amerikayla «dalaşmaktan kaçınma» politikası izleyen İsmet Paşa'yı vumuşatmak, ger çekten zor olmadı. Haricive Köşkünde verilen akşam yemeğinde İnönü ile Demirel arasında şu konuşma geçti :

Demirel — Paşam biz izahat vereceğiz.

İnönü — Sonra?.

D — Görüşülecek ..

İ — Sonra, sonrası?

D — Sonrası o kadar Paşam...

İ — Daha sonra ?

D — Biz konuşacağız, muhalefet grubu konuşacak ve mesele bitecek.

Bu sırada lâfa Bozbeyli ka tıştı, CHP ve GP'nin gündem dışı söz istemelerini, Hükümetin de onları cevap landırmasını ve böylece te mel anlaşma sorununun geçiştirilmesini istedi. Konuşma şöyle devam etti :

İ — Kanun çıkaracak mısınız, kanun? Bu konuda?

D — Hayır Paşam, kanun getirmiyeceğiz. İzahat vere ceğiz.

İ — Ya... Desene dananın kuyruğu kopmuyor.

D — Dana da yok, kuyruğu da yok, Yok ki kopsun, o iş çok sağlam Paşam.

Demirel'le görüşmelerden sonra, İsmet Paşa'nın tutumu eskisi kadar sert değildi. Bir genel görüşme açılması kabul edilmişti. Herkes bol bol konuşacak, ama ikili anlaşmalar konusu, Parlâmentonun dışında kalacaktı. Anlaşma esasen Eylül ayında yürürlüğe konmuştu, Parlâmento bu konuda söz sahibi olmıyacaktı. Çağlayangil, maraton bir konuşma yapacak, bilinen ger çekleri dinleyenleri bıktıracak şekilde tekrarlayarak konuya hiçbir aydınlık getirmeyecekti. Sonra İnönü ve Feyzioğlu, görüşlerini açıklıyacaklardı. Anlaşmanın Meclis'ten geçirilmesi tezini kamuoyuna açıklamış bulunan CHP, bu tezinde sonuna kadar ısrar edecek, fakat ipleri koparmayacaktı.

Nitekim Meclis'teki konuşmasında İnönü, **«İkili anlaşmaların bir kanuna bağlanması ilk çaredir. Bunu nasıl sağlayacağımızı tâyin edemi yorum, görüşeceğiz. Hepimizin mutabık olacağımız bir tatbikat yolunu bulabilirsek, memleket için çok iyi bir talib olacaktır. Bulamazsak, her birimiz kendi görüşümüzü millet gözünde değerlendirme ve çalışacağız»** diye işi hafifleten ıslı. Temel anlaşmanın Anayasa'ya uygun biçimde gerçekten Meclis'ten geçmesine azmetmiş bir insanın, çok başka bir üslûpla konuşurdu. Nitekim karşı olunan kanun tekliflerinde CHP'nin, AP iktidarı için «Parlâmento yu başlarına yıkarsın» dediği hatırlardaydı. Bu havayı koruyanda ise, CHP sert görünse bile yumuşaktı.

İsmet Paşa, genel görüşme de yapacağı konuşmayı, Amiral Sezai Orkunt'la birlikte hazırladı. Orkunt'un fikirlerini geniş ölçüde benimsedi. Orkunt'un fikirleri bellivdi ve bunu vılardır gazetelerde vazmaktavdı : Rusva karının dan, yâni Güney'den çok zayıf ve ürkekti. Türkiye'deki Amerikan üsleri ve Amerika'nın bu üsleri Türkiye'den ha bersiz sorumsuzca kullanması Kuzey komşuvu fena halde tedirgin etmekteydi. Türkiye'nin bu yüzden bası derde girebilirdi. 1958'de Amerika İncirlik'e müsaadesiz birlikler getirmişti. 1960 U — 2 ve 1965 B — 52 uçakları bizden habersiz uçmuşlardı. Bunlar tahrikçi davranışlardı. Çiçli, İncirlik üsleri ve çeşitli elektronik istihbarat şebekesi, Nato'nun dışında Amerikan emri kumandası altında, Amerikan çıkarları için faaliyet göstermekteydi. Türkiye, tahrikçi davranışları kendi temeliydi. Amerikalılar da kendi davranışları yüzünden prestij kaybettiklerini anlamalıydılar.

Esnek mukabele stratejisi, Türkiye'nin güvenliği açısından zararlı olmuştu. AP iktidarının 1967 Aralığında, Türkiye aleyhindeki yeni Nato stratejisini kabulü bir hatavdı.

Paşa, Orkunt'un gazetelerde çıkan bu görüşlerini paylaşmaktaydı.

TUNAGÜR OLAYI

(Başı S. 1'de)

verdi.

Tâyin işlerinin tamamlanması sırasında, dosyasındaki belgenin Bağdat Edebiyat Şubesi lise kısmına ait olduğunu ve dini tahsille hiçbir ilgisi bulunmadığı gerçeği ile karşılaştım. Tâyini durdurmak için çaba sarfederken, bu vardan da Sezgin'in baskısı devam ediyordu. Yapılacak bir şey kalmadığı için Tunagür'ün vazifeliği müktesep hakkını gözeterek, Başkan Yardımcılığına vekil olarak tâvi nini yapmakla ve işlemi öyle yürütmüştüm.» (Devrim'in notu : **Gezici vaizlikten Dinayet İşlerine getirilen Tunagür, Tapu ve Kadastro Okulu mezunudur. Dini bir eğitimden geçmiş değildir).**

Elmalı, Yaşar Tunagür yüzünden Başkanlıktan uzaklaştırılışının hikâyesini de şöyle açıklıyor :

«Gerek Devlet Bakanı Sezgin, gerek Yaşar Tunagür benim şahsımda başkanlığa karşı tam cephe almışlardı. Başkanlık, Yaşar Tunagür'e tâvin, nakil ve emeklilik konusunda neden vetki vermediğimi israrla soruyordu. Hatta Bakanlık, kanunda başkan ve kâileri arasında yetki konusunda ayrım yapılamıyacağını da ileri sürerek, devamlı surette benimle bu konuda yazışmalara giriştı. Artık tam bir buzursuzluk içinde her gün bir emriyâki ile karşılaşacağım endişesiyle Yaşar Tunagür'den adıma imza yetkisini aldım.»

«Başbakan Süleyman Demirel'in kardeşi Hacı Ali Demirel evime gelerek bana, Hocam vine sizin dediğiniz olacak, fakat Yaşar Tunagür'e dokunmayın, diyordu. **Hacı Ali Demirel**, sözlerini, **Yaşar Tunagür o makamdan ayrılmıyacaktır**, diye bitiriyordu.»

«Yapılacak başka hiçbir şey yoktu. Tunagür, yalnız **Sezgin'in değil, Demirellerin de himayesindeydi. Benim için yapılacak bir tek şey var** dı: Görevden ayrılmak. Bunu da bilinen yollarla bakanlık yerine getirdi. Ve 1967 Ekim ayında emekliye sevke dildim.»

«Tunagür olayı, Tunagür Refet Sezgin işbirliği konularını tarafımdan rapor hâlinde Cumhurbaşkanlığına, Milli İstihbarat ve Milli Güvenlik teşkilâtları ile Milli Emniyete en geniş şekilde duyurulmuştur.»

Harbiyeli aldanmaz

(Başı S. 1'de)

lerin tepkisine yol açtı. «Eski Harbiyeliler Cemiyeti» bir bildiriyle sahtecileri cevaplan dırdı. «Harbiyeli Aldanmaz» başlıklı bildiride şöyle deniyor :

«Ordudaki devrimci güçleri bölmek ve kamuoyunu yanıltıp, orduyu s..... bir iktidarın destekleyicisi olarak göstermek amacıyla bir avuç kendini bilmez kişiler, 'Genç Devrimci Subaylar' imzasıyla 'Harbiyeli Aldanmaz' başlıklı bir bildiri yayınlamışlardır.

«Biz, Harbiyeliler olarak, bu bildiriye cevap vermeyi bir görev sayıyoruz.

«Bu bildiri, toplumumuzdaki son devrimci hareketler karşısında ürken ve kendini güçlü göstermek isteyen iktidarın, yaratmış olduğu bir örgütün bildirisidir.

«Kemalizmin, tam bağımsızlık içinde devrimler yoluyla toplumsal kalkınmayı sağlayarak, çağdaş, uygarlık düzeyine ulaşmak olduğuna inanmış devrimciler olarak diyoruz ki ;

«Akıttığımız kanlar henüz kurumadı ve henüz külaklarınızdan silinmedi yürüyüşlerimizin sesleri.' Unutmadık hem fikir ağababalarımızın Harbiyelilere yâlvarışlarını.

«Dikkat edin kırarız mukavemetinizi.»

İKİLİ ANLAŞMALAR VE İSMET PAŞA

(Başı S. 1'de)

duyurulması olumlu bir adımdır.

Sayın İnönü'nün tam açıklamadığı ikinci bir gerçek ise, Türkiye'yi korumayan Nato'nun, ülkemizi irademizi dışında bir savaşa her an sürükleyebileceğidir. CHP Genel Başkanı, bu bakımdan iki teminata sahip bulunduğumuzu ileri sürmektedir. Paşa'ya göre, birinci teminat, bir Nato üyesi saldırıya uğradığı zaman, diğeri üyelerin silâhla karşı koyma yükümlülüğünde olma yışında yatmaktadır. Norveç bir saldırıya uğradığı takdirde, Büyük Millet Meclisi isterse bir protestoyla dahi yetinebilecek tir. İkinci teminatı ,Nato ittifakı yüzünden savaşa girmek gerekse bile, harp ilânına karar vermenin Meclis'in hakkı olmasıı teşkil etmektedir. İsmet Paşa'nın görüşü budur. Ne var ki, Paşa'nın değer verdiği hukuk planındaki bu teminat, Nato'nun askeri organizasyonu göz önünde bulunca, hiçbir anlam taşımamaktadır. Şöyle ki, çeşitli askeri planlar önceden hazırlanmış ve birliklerimize dağıtılmıştır. Bu birlikler, Brüksel'deki Nato Başkumandanlığından gelen «şu planı uygulayın» emriyle otomatik olarak harekete geçeceklerdir, Brüksel'den emir Napoli'ye, oradan İzmir'deki Nato Kumandanı Amerikalı tümgenerale ve tümgeneralden birliklere dağılacaktır. Meydanlarda alarm hâlinde bekleyen Türk uçakları, Brüksel'den gelen emir üzerine, önceden tesbit edilmiş hedeflerine doğru derhal havalanacaklardır. Değil Meclis'in, Hükümetin ve Genelkurmayın dahi olan bitenden haberi olmıyacak, Türkiye, kendini arzu etmediği bir savaşın içinde bulacaktır. ,

Öte yandan, «ortak savunma tesisleri» adını taşımalarına rağmen, kontrolümüz dışında bulunan ülkemizdeki Amerikan üsleri, Türkiye'yi anlaşmadığı bir savaşa sürükleyebilir. İnönü'nün bu hakkı olarak, «takriben bir politika izlemekten kaçınmalıyız» demekteydi. Fakat topraklarımız üzerinde Amerikan üslerinin, nükleer silâhlarının ve istihbarat şebekelerinin varlığı, devamlı bir tahrik teşkil etmektedir. İnönü'nün başbakan olduğu günlerde, bizimle hiç ilgisi olmayan Küba bunalımı yüzünden, Washington, Türkiye'nin Sovyet füzelerine hedef olmasını beklemiştir. Küba bunalımını dakikası dakikasına yaşayan Robert Kennedy, bu gerçeği hatırlatında açıça yazmaktadır. Kennedy, Küba'daki Sovyet füzelerini tahrip edince, **Rusya'nın da Türkiye'do bir karşı darbe indireceğini düşündüklerini** hatırlatında tekrar tekrar belirtmektedir. Kennedy, «Küba'ya saldırsak ve Ruslar Türkiye'ye saldırarak karşılık verse, Türk füzelerini ateşleyebilir miydik, ateşlememiz gerekir miydi?» demekle ve bir dünya savaşı kararını Nato'nun değil, ABD Cumhurbaşkanının tek başınc alacağını söylemektedir. Ülkemizin savaşa girmıa kararını, Türkiye Büyük Millet Meclisi değil, ABD Başkanı verecektir.

Amerika, Türkiye'yi istediği anda savaşa sokabilir, ama bir saldırıya uğradığı takdirde Türkiye'yi tek başına bırakabilir. Acı gerçek, budur.

TEMEL ANLAŞMA ALDATMACASI

Tamamen kaldırılması mümkün olmayan savaşa sürüklenme tehlikesini geniş ölçüde azaltmak için, **Türkiye'nin Amerikan üslerinden ve nükleer silâhlardan arınması askeri birliklerinin kontrolüne her zaman tam sahip olması gereklidir.**

Parlamentoda gizli oturumlarda görüşülen **temel anlaşma, Devrim'in** ilk sayısında uzun uzun açıkladığımız üzere, bu bakımdan hiçbir değişiklik getirmekte değildir. **Anlaşmaya, ama** cin Türk ülkesinin savunulması olduğu ilkesi dahi açıkça koydurulamamıştır, Anlaşmaya göre, tesislerin **kuruluş nedenini,** yerini, kapsamını, işleyişini saptamak ve kullanma kararını vermek, Türkiye Cumhuriyetine ait değildir. Kararı Washington alacak, Türkiye'nin rolü, Amerikan kararını onaylamaktan ibaret kalacaktır. Genelkurmayın düşünen beyinlerinden birinin sözleriyle, **«Anlaşma, bu hâliyle, Türkiye'nin ülke bütünlüğünü ve egemenlik haklarını korumak şöyle dursun, tehlikeye düşürmek tedir.»** Ne var ki, bütün bunlara rağmen, Parlâmento, açık bir oturumda bile değil, gizli bir oturumda bol bol konuşmaktan öte birşey yapacak değildir. Temel anlaşma çoktan yürürlüğe girmiştir ve ana muhalefet, bu hayati konuda oldu bittiye rıza göstermiş gibidir. Oysa, Nato ve İkili Anlaşmalar, **CHP'nin en** hazırlıklı olduğu bir konudur. Parti Meclisince **kabul edilen** CHP Nato Raporu, Nato ile ilişkilerde ve ikili anlaşmalarda esaslı değişiklikler yapılmasını öngörmüştür. Raporun vardığı sonuçları, kısaca hatırlatmakta yarar vardır :

— Türkiye'deki elektronik istihbarat şebekesi, bir tahrik vasıtası olmaktan çıkarılmalıdır.

— Türkiye'nin bir bölgesini nükleer hedef hâline getirecek İncirlik üssünden, Türkiye'nin mümkün olduğu kadar çabuk arınması zorunludur.

— Türkiye'nin çeşitli yerlerine depo edilmiş bulunan taktik nükleer silâhların kullanma yetkisi ya bize devredilmeli, ya da bu silâhlar Türkiye'den çıkarılmalıdır,

— Nato'ya tahsisli kuvvetleri kullanma serbestisine sahip olunmalıdır.

— Nato stratejisiyle ulusal strateji arasında uyuşmazlıkta, ulusal stratejiden fedakârlık yapmayıp, Nato stratejisinin değiştirilmesine gidilmelidir.

— İzmir'deki Güney Doğu Avrupa Müttefik Kuvvetleri ve Altıncı Taktik Hava Üssü'nü karargâhları kaldırılmalıdır.

Bütün bunlar, Türkiye'nin güvenliği açısından bâzı asgarî tedbirlerdir. Ne var ki, İsmet Paşa, CHP'nin en yüksek karar organının onaylandığı bu tedbirlerin kamuoyuna açıklanmasını sakıncalı saymıştır. Sayın İnönü, şimdi de gizli oturumda, AP iktidarına bir takım nasihatlar ve tavsiyelerde bulunmuştur. Nasihatler dinlenecek, fakat hiçbir şey değişmiyecektir. Amerika ne istiyorsa o olacaktır.

Durum, düşündürücüdür : İsmet Paşa, Nato'nun Türkiye'yi korumıyacağını, aksine Türkiye'yi tehlikeye atabileceğini kabul etmektedir. Fakat bu yargının gerektirdiği tedbirleri aldırmak için ciddi bir mücadele vermekten kaçınmaktadır. Bu tedbirler uğruna kamuoyunu seferber ederek, iktidara baskı yapmayı sakıncalı görmekte, kapalı oturumlarda bir takım nasihatlerle yetinmektedir. Bu, Amerikayı kollayan, sonuçsuz kalmaya mahkûm bir «idare-i maslahat» politikasıdır ve İkili anlaşmalar konusunda, iktidar kadar ana muhalefeti de sorumlu duruma düşürmektedir.

Iller Bankası

(Başı S. 1'de)

kısmı, geometrik ölçüler bakımından tamamen Kanada normunda, elektriki ve mekanik özellikleri yönünden de Alman (DIN) normuna çok yaklaşık bir tevsaifte teslim edebileceğini bildirmiştir.

Bu teklifi inceleyen teknik kurul; iletkenlerin kullanılmasında teknik hiç bir sakın ca olmadığını, ancak esas değişikliğiden mütevellit cüzi elektrik enerjisi kaybının husule geleceğini tespit etmiş ve bu kaybın, 30 senelik bir süre içinde, faizi ile birlikte 41.000.— liralık bir zarara tekabül ettiğini hesaplamış, bu melbağın kesilmesi suretiyle mubayaasını tavsiye etmiştir.

Firmanın Kanada nomunda da iletken taahhüt etmiş olması karşısında, kullanılmasında mahzur olmasa bile, sadece teklife sadakatsizlik vönünden, teklif reddedilmiş ve 266.000.— liralık teminat irat kaydedilmiştir.

Belgelere dayanan bu açık lamadan sonra, iddiaları ele alalım :

1) Yazıda «İhale usullerine göre Iller Bankası yeni bir ihale daha açmak zorundadır» denmektedir.

Mukavelenamede, yalnız teminatın irat kaydedileceği derpiş olunmuştur. Firma nam ve hesabına yeni bir ihaleye girme şartı konmamıştır. Simel Şirketinin sözleşmesinde de asla değişiklik yapılmamıştır.

2) Iller Bankasının daha önce mübayaasına ve bilâhare teshine gittiği çelik alüminyum ihalesi ile Simel Şirketinin sonradan yaptığı ihalenin hukuki bakımdan irtibatı yoktur, İkincisi yeni bir muameledir. Ayrıca, Simel Şirketi Iller Bankasınca alınmayan iletkenlerin mübayaa edilmesinde teknik bakımdan sakınca olup olmadığını hem Iller Bankasından ve hem de Y.S.E'den sormuştur. Mahzur olmadığı cevabını aldık tan sonra da, muhtelif firmaların teklif ettiği fiyat ve teslim müddetlerini karşılaştırıp en ucuz ve en kısa süreli olan Rabak teklifini kabul etmiştir.

Rabak'ın Iller Bankasına ilk teklifini yaptığı tarih ile mukavelenin feshini müteakip Simel Şirketinia iletken ler için Rabak dahil, diğer fir malardan istediği fiyat teklifi arasında bir senelik zaman fasılası vardır. Bu süre içinde, fiyatlarda yükseline olmuştur. En ucuz teklifi de Rabak yapmıştır. Teknik evsafı da kontrol ettirilip kullanılmasında mahzur olmadığı anlaşılınca iletkenler usul gereğince Rabaktan satın alınmıştır.

Diğer firmalardan daha ucuz teklif ettiği için, Rabak'tan alınan bu malzemede Şirket, 1.382.360.— lira tasarruf sağlamıştır.

Şu hale göre, muamelede herhangi bir yolsuzluk ve usulsüzlük olmadığı gibi, iddianın aksine, Şirketin ve bınnetice belediyelerin — zararı değil — 1.382.360.— liralık kazancı olmuştur.

Firmanın önce satamadığı iletkenleri sonradan kârla sattığı yolundaki iddia da mesnetsiz kalmaktadır.

3) Simel Iller Bankasınca kurulmuştur. Fakat özel hukuk hükümlerine tabi olup, ayrı bir statüye ve hükmî şahsiyete sahiptir. Yalnız Iller Bankasının işlerini değil, Y. S.E., D.S., P.T.T., Çimento Sanayii gibi müesseselerle belediylerin tesisat işlerini de müstakillen alır ve yapar. Aslâ «İşleri kitaba uydurma vasıtası» değildir.

4) İletkenler düşük evsafta değildir. Zamanından önce yıpranması da varit değildir. Bunlar yukarıda belirtildiği üzere, teknik heyetler tarafından testleri yapılarak incelendikten sonra alınmıştır. Bu sebeple belediyelerin ve dolayısiyle kamunun zararı olmayacaktır.

Muamele, açıklandığı üzere, demokratik şartlar içinde usul ve mevzuata uygun ve aynı zamanda açıklıkla yürütülmüştür. Bu muameleri kimlerin yapacağı ve kimlerin yetkili olduğu, Bankanın ve Simel'in mezvuatında tadat ve tasrih edilmiştir.

Hükümet Programında da ilân ettiğimiz üzere, yolsuzluk ve faziletsizliklerin daima karşısındayız, Simel'in aldığı iletkenler mevzuunda herhangi bir yolsuzluk ve usulsüzlük tespit edilseydi, bunun herkesten önce takipçisi ve davacısı, Sayın Hükümet ,Başkanımız başta olmak üzere Bizler olurduk.

Hayrettin NAKIBOGLU
İmar ve İskân Bakanı

T.H.K.'dan Gocunanlar

(Başı S. 1'de)

Ulus'ta gençliğe, devrimcilere Bugün gazetesi üslûbuyla küfreden makaleler yayınlayan Avukat Özdeu ve Baro Başkanı patronu, özellikle Komer'in otomobili yakıldığından beri, gençliğe ve devrimcilere ateş püskürüyorlardı. Orta Doğu'lu gençlerin avukatı THK Yönetim Kurulu üyesi Turan Tamar ve THK, gençliğe karşı Kurdaş tipi yöneticilerin savunucuiu ğunu yapan Orta Doğu Teknik Üniversitesi Hukuk Müşavirliğini yapan Baro Başkanı Rahmi Magat etkili oldu. Orta Doğu avukatı Yekta Güngör Özden de, Baro'dan bir idarî görevi bulunmamakla birlikte, ayrı yolda büyük çaba gösterdi. Aynı zamanda Ulus gazetesinin avukatı olan Özden, öteki gazetelerin iltifat etmediği Baro bildirisini, Ulus'ta yayınlattı. Ortanın so lundaki Ulus, emekçi halkı savunan hukukçuların «yılın hukukçusu» seçilmesini kınayan acayip Baro bildirisini sıcağı sıcağına basan tek gazete oldu.

su yöneticilerini nedense pek kızdırdı. THK'nun yerleştirmek istediği güzel geleneği, bir bildiriyle kınadılar. Bu acayip kınamada, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Hukuk Müşavirliğini yapan Baro Başkanı Rahmi Magat etkili oldu. Orta Doğu avukatı Yekta Güngör Özden de, Baro'dan bir idarî görevi bulunmamakla birlikte, ayrı yolda büyük çaba gösterdi. Aynı zamanda Ulus gazetesinin avukatı olan Özden, öteki gazetelerin iltifat etmediği Baro bildirisini, Ulus'ta yayınlattı. Ortanın so lundaki Ulus, emekçi halkı savunan hukukçuların «yılın hukukçusu» seçilmesini kınay

MUHAFIZ ALAYININ İHTİLÂLCİ KOMUTANI OSMAN KÖKSAL AÇIKLIYOR

2

CELÂL BAYAR ile Çankaya'da altı ay

Plânları Bayar'a onaylattım

Bayar «Atatürk'ten biraz askerlik öğrendim» diye övünmesine rağmen, ihtilâle karşı koşkün savunması plânlarını incelerken askerlikten sıfır aldı.

Celâl Bayar beni çağırdı kendisiyle Havuzbaşındaki salonda konuştuk. Bayar,

— Bu plânları niçin yaptık? diye soruyordu.

Askerliğin gereklerini bilmeyen bir kişi, an cak böyle konuşurdu. Ben Muhafız Alayına gel meden önce de köşkü savunma plânları vardı. Görev alan her birliğin elbette plânları olacaktı. Muhafız Alayı, Köşkün genel savunmasıyla görevliydi. Bu savunmanın plânları hazırdı. Ne var ki, bir ihtilâlci olarak benim görevim, köş kün savunma plânlarını ihtilâl plânı haline ge tirmekti.

KÖŞKÜN SAVUNMA PLANLARI

Muhafız Alayı Komutanlığına gelmiştim. Ye ni birlik komutanı, plânlarda değişiklik yapabi lirdi. Plânlar, elde mevcut kuvvete ve duruma göre geliştirilebilirdi.

Mevcut plânlar, Orfi İdare bulunmayan bir dönemde hazırlanmıştı. Hülen Orfi İdare vardı. Plânları etkileyen yeni bir durum ortaya çıkmış tı. Köşkü savunma plânlarından ihtilâl plânı ola rak yararlanabilmek için yeni plânlar hazırla dım. Bunlar, muhtemel varsayımlara göre hazır lanmış A,B,C, ve D plânlarıydı.

A planı şu varsayıma dayanıyordu: İhtilâl cı güçler Ulus, Kızılay ve Kurtuluş bölgesinde dir. Hareketin Köşk istikametine yayılma ihti mâli çok zayıftır. Harekat İdare bölgesindedir. A planı, bu varsayıma göre Muhafız Alayının ne yapacağını tesbit etmekteydi. Alay, alarm durumuna geçecek ve bekleyecekti.

B planı ise, ihtilâlci güçlerin baskısının art tığını kabul ediyordu: İhtilâlci güçler henüz Kı zılay ve Kurtuluş bölgesindedir. Fakat hareket, Köşk istikametinde gelişme istidadını göster mektedir. Muhafız Alayı bu durumda ne yapa caktır? Birliklerimiz, özellikle Muhafız Alayı ço vik kuvveti, Bakkal Durağı, Kavaklıdere dört yol kavşağı ve Kavaklıdere Şarap Fabrikası böl gesini tutacaktı. Silâhlı çatışma bu bölgede ve rilecekti. Çevik kuvvet, köşke giden yolları kes cek ve ihtilâlci güçlerin köşke yaklaşmasını ön leyecekti. Muharebe Köşkün uzağında yapılacak tı. En basit askerlik bilgisi de bunu gerektirmek teydi. Fakat köşk savunma plânlarını ihtilâl için kullanmak bakımından A ve B plânları elve rişsizdi.

C PLANI TUZAĞI

C plânı ise, bizim için elverişli bir varsayı ma dayanmaktaydı: Ankara içinde, ihtilâlci güç ler Orfi İdare kuvvetleriyle çarpışmaktadır. Kuvvetlidirler. Büyük bir ihtilâlci grup, Köşke giden yollarda çeşitli kollardan ilerlemektedir. Köşkü doğru gelen ihtilâlci güçler, halen ileri kı sımlarıyla İsveç, İsrail ve Irak sefaretlerinin bu lunduğu bölgeye ulaşmıştır. Başka bir deyimle ih tilâl güçleri Kavaklıdere'yi geçmiştir. Bu du rumda ne yapılacaktır? Aslında askerlik açısın dan yapılacak iş son derece basitir. Herşeyden önce tepede hâkim mevkide bulunan Köşk güç lü bir Jandarma muhafız taburu tarafından sa vunulmaktadır. Tepede ve orman içinde bulu nan jandarma taburu, tek başına, aşağıdan ge len bir alaya karşı koyabilecek güçtedir. Üç bin küsur mevcutlu kudretli Muhafız Alayının ya pacağı iş, derhal taarruz etmektir. Alayın 21 tan kı, birdirilmiş birlikleri ve ciddi ateş gücü var dır. Çankaya'ya çıkan yollardan olsa olsa bir tabur gelebilir. Muhafız Alayı harekete geçer ve ihtilâlci güçleri püskürtür. Oysa C planıyla, bir taarruzu reddettik. Alayı köşkü savunma maksadıyla tertipledik. En basit askerlik bilgi si, taarruzdan vazgeçip savunmaya karar ver menin saçmalığını görmek için yeterliydi. Ne yapalım ki, biz, ihtilâle karşı köşkü savunma plânı yapmıyorduk, ihtilâl plânı yapıyorduk.

İhtilâlde kullanmayı tasarladığım C planın da, daha başka saçmalıklar da vardı; Yanlışlığı na rağmen, taarruz yerine savunma seçilse da hi, birlikleri aşağıdan gelen ihtilâlci güçleri kar şılayacak biçimde yerleştirmek gerekliydi. Oysa ben, C plânında, çevik kuvvetin önemli kısmını, Hariciye Köşkü ve civarına yerleştirmek yer ne, Köşkün arka kısmına koyuyordum. Düşman önden geliyor, vurucu güçler ise geri tarafa yer leştiriliyordu! İhtiyatları da geride tutuyordum. Böylece ihtiyatlar pasifleştiriliyordu. İhtiyatları, ihtilâl güçlerinin geleceği yol üstünde bulundur maktan kaçınmamın bir nedeni de, Bayar ve takımının birlikleri yol üzerinde görüp taarruz emri vermeye heveslenmelerini önlemekti.

Karargâhımı da, A,B ve C olsun, bütün plân larda Köşkün içinde kurmaktaydım. Normal bir plânda kumandan, kuvvetlerinin başında bulu nurdu. Bana, Köşkte bir irtibatçı bırakıp kuv vetlerimin başına gitmemi hâkim olarak söyle yebilirlerdi. Telsizle pek âlâ Köşkle irtibat ya pabilirdim. Ama maksadımız, C planını uygu luyoruz diye, 4—5 subayla Köşke rahatlıkla gire bilmekti!

Taarruzu gerektiren B plânının engellenip C planının uygulanmasına geçilebilmesi için de, ihtilâl günü birkaç tankın Kavaklıdere'yi geçip Çankaya'ya yönelmesini gerekli bulmaktaydım. 3—4 tank Çankaya'ya yönelince, ihtilâlciler Köş ke yaklaştı, C planı uygulanacak, diyebilecek tim. Tankların gelişi, hem köşkün direnmesini kırma bakımından psikolojik bir etki yapacak, hem de C planını uygulama olanağını getire cekti. Tabii ki, normal bir zamanda olsa, hiç bir direnmeye uğramadan 3—4 tankın rahat ra hat Çankaya'ya gelişi benim idamım demekti. Elimde 21 tank ve büyük ateş gücüne sahip bir birlik vardı. Hiçbir direnmeyle karşılaşmadım. 3—4 tank Hariciye Köşkü civarına kadar gele cekti. Yani tam bir baskın söz konusuydu. A dama, askeri açıdan, bu ne gafiet, nasıl baskı na uğradın? diye sorarlardı. Yine denilebilirdi ki, «Anladık, yanlış olarak savunmadasın. Ama üç bin kişilik alayı neden kum gibi dağıttın? Gelen 3—4 tank ateş edip köşkü yakıp yıkabilir» Askeri açıdan bütün bunlar doğru sorulardı. Ama C planı köşkü savunma plânı değil, köşkü kan dökülmeden teslim alma planıydı.

D PLANI

Nihayet D planı vardı. Bu da ihtilâl pla nıydı ve şu varsayıma dayanmaktaydı: Aşağıdan gelen ihtilâl güçleri, sözde Çankaya'daki birlikle ri sıkıştırmıştır. Ateşe başlamışlardır. Köşkü savunan güçleri mağlup etme ihtimalleri var dır. İhtilâlcilerin durumu iyi. Köşktekî kuvvetle rin durumu kötüdür. Bu varsayıma göre, Bayar'a «Biz artık burada barınamayız» fikri tel kin edilecekti.

D planı gereğince Bayar'a «Eskişehir bi de. Artık burada duramazsınız. Sizi arka yol dan Eskişehir'e götüreceğiz. Ya'nız otomobille gidersenİz, düşman ateş ediyor, tehlikeli. Yara lanabilirsiniz. Sizi Tank Birliği Komutanı, Har biye sınırlarına kadar kendi tankıyla götürecek, oradan otomobille bineceksiniz» denilecekti.

Aslında gerçekten Köşkü savunan bir Alay, hiçbir zaman sıkışmazdı. Ama Çankaya'ya ge len yolları serbest bırakan ekim C planına gö re sıkışabilirdi. Aşağıdan gelen ihtilâlci güç ler bütün yolları tutar, bir çıkarmayabilirdi. Bu durumda D planı geçerlik kazanabilirdi.

BAYAR PLANLARI İNCELİYOR

Planlar altı aylık bir düşünce ürünüydü. Ha zırladığım bu planları, 6 Mayıs 1960'ta Cumhur başkanlığı Genel Sekreterliğine verdim. Bayar, Başvekil Tayyar ve Genel Sekreterlik, Köşk sa vunma planlarını incelemişler.

Genel Sekreter Munis Faik Ozansoy, bana bir gün,

— Kumandan Bey, planlar geldi. Lâzımlı mı bu planlar? diye sordu.

Osman Köksal, tayininde önemli rol oynayan arkadaşı Adnan Çelikoğlu ile

Gürsel, Koşk'un ihtilâle savunması için tedbir ara nırken Muhafız Alayı Komutanlığına başta gelen ih tilâlcilerden biri olan Osman Köksal'ın atandığını duyunca bastı kahkahayı...

Genel Sekreterin sorusu. planlar üzerinde bir şüphenin ifadesine benzemiyordu. Daha çok askerliğin gereklerinden habersiz bir sivi.in sorusuydu bu. Sonra beni Bayar çağırdı. Ha vuzbaşı salonunda konuştuk. Bayar, aynı sivil ağzıyla sordu:

— Kumandan Bey, bu planları niçin yap tık?.

Askerlik hakkında hiçbir bilgisi olmayan bir kişiyle konuşur tarzda dürumu anlatmaya çalıştım:

— Asker'er her ihtimale göre plan yapar lar, Düşünd.ebilecek bütün durumları hesaplar lar ve bu durumlara göre planlar hazırlarlar. Belli bir durum ortaya çıkınca, o anda ne ya pılacak diye kara kara düşünmemekten kurtul mak için önceden plân yapmak şarttır.

Bu girişten sonra Bayar'a kısaca A,B,C, ve D planlarını, bu planların dayandıkları varsa yımları an.atım. D planındaki varsayıma göre, «Muharebe yerimizi Eskişehir'e nakledeceğiz» dedim ve şöyle konuştum:

— Her tarafımız sarılı olacak, Sizi bu a teş çemberinden yaralanmadan çıkartmak müm kün değildir. Tanka bindireceğiz. Ateş çemba rinden çıkıktan sonra, otomobilinizle Eskişe hir'e gideceksiniz.

Bayar dikkatle dinledi ve:

— Uygun, dedi

Böylece bütün plânları kabul etmekteydi.

Bayar, Hürriyet'te çıkan son yazısında, be nim kendisine «Kaçmaktan başka çâre yok» de diğimi ileri sürüyor. Gerçi D planı uygulanma dı Ama iş bu noktaya ge.seydi, benim kaçırmak tan değil, Bayar'ın onayladığı D planı gereğince muharebe yerini Eskişehir'e nakletmekten» söz etmem gerekirdi. Fakat ne böyle bir durum ortaya çıktı, ne de Bayar'la aramızda böyle bir konuşma geçti. İhtilâl planı, esas itibariyle C planı çerçevesinde yürütüldü.

BAŞVÂVERİN ŞÜPHELERİ

Bayar'ın kolayca onayladığı köşkü savun ma planlarına Başvâver Mustafa Teyyar'ın bazı e'eştirileri oldu .Başvâver. «Taarruz etmemiz daha uygun düşmez mi?» dedi ve fakat bu nok ta üzerinde fazla durmadı, ihtiyatlara takıldı. «İhtiyatlar fazla ayrılmış» dedi. Başvâvere şun ları söyledim:

— Biliyorsun, çevre savunmasında — ki bunu jandarma Muhafız taburu yapıyordu — gelenlerin nereden saldıracağı belli değildir. Onun için gelenlerin durumuna göre, bo. ihti yat ayırdım!.

Başvâver, bu sözler üzerine birşey söyle medi. Fakat sonradan gördüğüm günü gününe tutulmuş notlarından anlaşıldığına göre, Başva ver plânı önceden incelemiş ve günlüğüne «Plân lerde bir acayiplik var» diye not düşmüş, Ama benimle konuşmasında fazla bir itirazda bulun madı. Böylece, ihtilâlin gerçekleştirilmesinde kullanılmak amacıyla hazırlanmış sözde savun ma plânları, ciddi bir güçlükle karşılaşmadan Bayar tarafından onaylanmış oldu. «Atatürk'ten biraz askerlik öğrendim» diyen Bayar, onayladı ğı plânlara göre ,tereyağından kıl çeker gibi Çankaya'dan alınıp Harbiye'ye götürülecekti.

MUHAFIZ ALAYINA NASIL ÇETİRİLDİM?.

Irak ihtilâlinden sonra köşktekiler, ihtilâle karşı akıllarınca tedbirler almışlardı. Menderes, köşkine demir parmaklıklar koydurmuştu. Ma kinalıtüfek ateş ettiği zaman, Köşk müteessir olmasın diye, Güney ve Batıya doğru geniş bir arazi — tabii bedeli ödenmeden — istimlâk edil mişti .Jandarma Muhafız Taburu, Köşkü koru makla görev.endirilmiş ve takviye edilmişti. Jan darma Taburuna ve Muhafız Alayına, yalnızca, koyu demokrat sayılan Batı illerinden er alın masına önem verilmekteydi. Subay tâyinlerinde dikkatli davranılmaktaydı. Çankaya'da akılları sıra, bu yollardan Demokrat Partili askeri bir ihtilâl kuracaklarını sanmaktaydılar. Oysa gerek Alay, gerekse Tabur şerefli Türk ordusunun ay rılmaz parçalarıydı; ihtilâlcilerin antikemalist gidi dişine karşı bütün Türk Ordusunun duyduğu hoşnutsuzluğu paylaşmaktaydılar. Çankaya top la, tüfek.e ve DP'li asker tedarikine kalkışmak la değil, milletin ve toplumun zinde güçlerinin sevgisiyle ancak korunabilirdi. Ne var ki, günün yöneticileri bu gerçeği anlayabilecek görüş uf kundan yoksundular.

Bayar ve arkadaşları, Çankaya'da kendile rine bağlı birlikler yaratma çaba.arına devam ededursunlar, biz de Muhafız Alayını ihtilâle kazanma çabasındaydık.

Kurmay subayların tâyinin. yapan Kurmay Şubesi ve Muhafız Alayı, bizim için iki kritik yerdi. Kara Kuvvetleri Komutanı Gürsel, beni daha önce Kurmay Şubesine tâyin etmişti. Sadi Koçaş açılınca, Gürsel,

— Ne istiyorsunuz? diye sormuş, Koçaş,

— Osman Köksal'ın Kurmay Şubesi Müdür duğüne tâyinini. demişti.

Bunun üzerine Gürsel beni çağırmış, tâyini mi yapıgını söyliyerek, «İşe başla!a demişti.

Arkadaşlarla 35 kişilik bir tâyin listesi ha zırlamışlık. Kuvvetli nedenler bularak ,bu ta yinleri gerçekleştirdik. Meselâ Refat Aksoylu'yu Çorlu'dan, Orhan Kubilbay'ı, Erzurum'dan, Kad ri Kaplan'ı İskenderun'dan, Suphi Karaman'ı Di yarbakır'dan Sami Küçük'ü Madrit'ten, Türkeş'i Eazığ'dan Ankara'ya getirdik. Milli Savunma Bakanı Etem Menderes'e bu tâyinleri uygun ge rekçelerle ben imzalatıyordum.

Tâyinler bittikten sonra, Muhafız Alayını alttan elde etmeye çalıştık. Bu işle Personel O kulunde Karargâh Bölük Komutanı olan Refat Baykal meşguldü. Bayka. çalışmalarına devam ederken 1959 sonbaharında Bakanlıktan bir haber geldi : Muhafız alayı Kumandanı değişecekti. Bir kumandan teklif etme miz istenmekteydi. Biz ancak teklifte bulunabilirdik, kumandanı seçmek Cumhurbaş kanına aitti. Bayar kimi isterse o, Muhafız Ala yı Kumandanı olacaktı. Haberi alınca arkadaş ları çağırdım. Türkeş'in odasında toplandık. On lara durumu anlattım :

— Güzel bir fırsat doğdu. Muhafız Alayı Kumandanlığına içimizden 5—6 kişiyi teklif e deceğim. Hanginiz o.sa olur.

Arkadaşlar benim Muhafız Alayına gelme mi istediler. Ama bu mümkün değildi. Elbette kendi kendimi teklif edemezdim. 5—6 arkeda şın dosyasını hazırladım ve Bakanlığa verdim. Bir süre sonra iki dosya kaldı: Suphi Karaman ile Sezai Okan'ın dosyaları. Sezai, DP iktidarı nın Nato politikasına karşı çıkan Zekai Okan Paşa'nın kardeşiydi. Sezai'den çekindiler. Yal nızca Suphi Karaman'ın dosyası kaldı. Kara man hakkında tahkikat yapılmaktaydı.

Karaman'ın tâyinini artık gün meselesi saymaktaydık. Bir gün Etem Menderes'in yanı na imzaya girmiş, çıkmıştım. İhtilâlci arkadaş larımızdan Savunma Bakanının Emir Subayı Adnan Çelikoğlu geldi,

— Muhafız Alayı Kumandanı oluyorsun, de di.

— Nasıl oluyor? diye sordum. Adnan anlat tı:

— Sen çıktıktan sonra beni çağırdı. Yahu gözümüzün önünde şu çalışkan subay varken, Muhafız Alayına adam arıyoruz, dedi,

Etem Menderes'le imzalar dolayısiyle sık sık karşılaşır konuşurdum. Fakat adımı bilmez di. Benden «Şu çalışkan subay» diye söz eder miş. Adnan Çe.ikoğlu, Etem Menderes'in bu söz leri üzerine sevinmiş ve:

— Çok iyi olur, demiş .Bakan,

— Pekâlâ, Köşke telefon edip bildirelim, de miş.

Dosyamı istediler. Bütün Kurmay subayla rın dosyası bende dururdu, ama Kurmay Şube sine baktığım için yalnız kendi dosyam bende değildi. Dosyam bulundu ve Köşke gönderildi. Köşk, hakkımda tahkikata girişti. Benim için Cemal Gürsel'e ve Rüştü Erdelhun'a sormuşlar. İkisi de çok olumlu cevap vermiş. İki taraftan olumlu cevap gelmesi üzerine, benim tâyin is bir parça sürüncemede kaldı. Hernade Köşk'te «İki taraf da tutuyor, denge bozulur» diye biraz endişe ettiler. Bu arada Etem Menderes de ba na soruyordu:

— Film yıldızı Neriman Köksal nenız o lur?.

— Soyadı benzerliğinden başka bir işsizim yok.

GÜRSEL KAHKAHAYI BASTI..

Nihayet tahkikat sonuçlandı. Bir akşam üze ri Adnan Çelikoğlu yanıma gelerek, tayinimi çı kar tığını söyledi. Gürsel'e baktım, yoktu. Erte si gün yanına gittim. Gürsel Paşa,

— Sende bir değişiklik var, dedi. Takı.dım;

— Paşam, artık sizin emrinizde değilim. Bana emir veremezsiniz. Muhafız Alayı Kuman danı oldum.

Gürsel, bastı kahkahayı:

— İş döndü dolaştı, aradılar taradılar, so unda baş ihtilâlcilerden birini Muhafız Alayı Kumandanlığına getirdiler..

Gürsel Paşa, Bayar ve arkadaşlarının gaf letine gülüyordu. Bu gaf.eti örtbas etmek için, Demokrat Parti yöneticileri, Etem Menderes'in beni bile bile Muhafız Alayı Kumandanlığına tâ yin ettirdiği söylentisini yayıyorlar. Gerçekte Etem Menderes'in bu işte hiçbir kusuru yoktu. Hakkımda tahkikat yaptırdıktan sonra, beni tâ yin eden Bayar'ın kendisiydi.

Celâl Bayar da bir gazetede kendisini şöyle savunmuştur:

«Muhafız Alayı Kumandanını ben tâyin et medim. Ben, sicili çok iyi olan bir subay tâyin edin, dedim.»

Oysa beni seçen Bayar'dı. Hoş, beni değil başkasını da seçse, durum farklı olmayacaktı. Gürse. Paşa yine kahkahayı basacaktı..

Muhafız Alayındaki görevime, Kurmay Şu best Müdürlüğünü Suphi Karaman'a devrede rek 13 Aralık 1959'da başladım. İki üç gün son ra, Genel Sekreter Munis Faik Ozansoy beni Ba yar'a takdim etti. Bayar'a söyleyeceğim sözü önceden zihnimde hazırlamıştım. Celâl Bayar elimi sıktı ve iyi temennilerde bulundu. Ben de,

— Namus ve şerefimle çalışacağım, cevabını verdim.

Bu sözlerle, kendimce, «Kötü ve partizan hareketlerinizde yokum» demek istiyordum.

Gelecek yazı :

MUHAFIZ ALAYINI BAYAR'IN GÖZÜ ÖNÜNDE NASIL İHTİLALE HAZIRLADIM?.

Muhafız Alayı, Komutanı Albay Osman Köksal tarafından denetlenirken